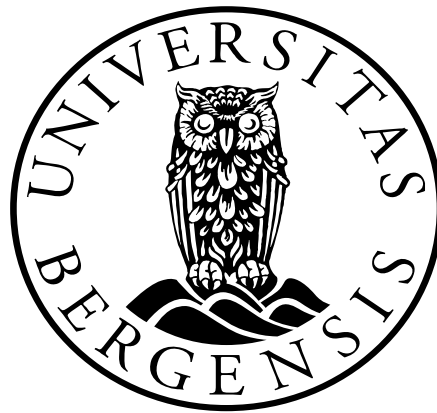

MASTEROPPGAVE

LOGO345

Synnøve Heum og Borghild Andersdotter Vevle

**Styrker og Svakheter ved N-LARSP som Kartleggingsverktøy for
Logopeder: En Analyse basert på Litteraturgjennomgang og egen
Utprøving av Verktøyet**

Masterprogram i logopedi,

ved

UNIVERSITETET I BERGEN

INSTITUTT FOR BIOLOGISK OG MEDSINSK PSYKOLOGI

DET PSYKOLOGISKE FAKULTET

VÅR 2023

Antall ord: 17841

Hovedveileder: Jan de Jong, Institutt for biologisk og medisinsk psykologi, UiB

Biveileder: Ingeborg Ribu, Institutt for yrkesfagslærerutdanning, OsloMet

FORORD

Nå nærmer vi oss slutten av studiet, og vi ser tilbake på en lærerik prosess. Arbeidet med denne masteroppgaven har gitt oss et unikt innblikk i N-LARSP som kartleggingsverktøy, og tar med oss ny og verdifull kunnskap ut i vårt yrkesliv som logoped.

Vi vil gjerne få takke vår hovedveileder og prosjektansvarlig, Jan de Jong. Takk for din grenseløse tålmodighet mens du har loset oss gjennom grammatikkens lunefulle verden. Takk for gode svar og gode spørsmål. Takk for støtte og heiarop underveis. Vi kunne ikke fått en bedre veileder.

Vi vil også få takk vår biveileder Ingeborg Ribu. Takk for gode svar på alle mulige spørsmål, og for at du har delt av din kunnskap om N-LARSP.

Borghild vil gjerne få takke følgende:

Tusen takk til min fantastiske samboer Lars. Takk for din uendelige optimisme og heiarop. Jeg hadde faktisk ikke klart dette uten deg.

Tusen takk til min familie, svigerfamilie og gode venner for all støtte. Takk for at dere har holdt ut å høre om denne masteroppgaven i så lang tid. Dere fortjener alle en gullmedalje i tålmodighet.

En ekstra takk til min kloke lillesøster Josefin, for grundig korrekturlesing og hjelp til gode formuleringer når vi trengte det som mest.

Synnøve vil gjerne få takke:

Tusen takk til mine kjære foreldre, som har støttet meg igjennom hele dette utdanningsløpet. For barnepass, korrekturlesing, råd, middager, trøst og uendelig med heiarop. For at dere kaster alt til side og hjelper meg når det måtte være. Uten dere hadde dette faktisk ikke vært

mulig. Og lillesøster Marit, for all hjelp, støtte og trøst. For kloke råd og for at du er verdens beste tante. Og mine nydelige barn, Marie, Ylva, Oda og Sindre. For at dere har hatt så mye tålmodighet med en surrete mamma. Til svigerforeldre som har lånt barn og mann. Og sist, men ikke minst; kjære Ørnulf. For at du har støttet og holdt ut, og at uansett hvor tøft jeg har det så får du meg til å le hver eneste dag.

Innhold

1.2 Valg av tema.....	8
1.3 Formål og Problemstilling.....	9
1.4 Oppgavens Disposisjon.....	10
1.5 Avgrensning.....	10
2 Teoretisk Perspektiv på Språkutvikling.....	11
2.2 Grammatisk Utvikling.....	12
2.2.1 Syntaktisk Utvikling.....	13
2.2.2 Morfologisk Utvikling.....	15
2.3 Morfosyntaktisk Utvikling hos Skandinaviskspråklige Barn.....	16
2.4 Språkforstyrrelser og Grammatisk Utvikling.....	17
3 LARSP og N-LARSP som kartleggingsverktøy.....	18
3.1 Utviklingen av LARSP.....	19
3.2 Utviklingen av LARSP på norsk: N-LARSP.....	22
3.3 Beskrivelse av N-LARSP.....	23
3.4 De ulike nivåene i N-LARSP.....	24
3.5 Andre Tester for å Kartlegge Grammatisk Utvikling hos Barn i Norge.....	26
4 Metodisk tilnærming.....	28
4.1 Valg av Metode.....	28
4.2 Fremgangsmåte for Litteratursøk.....	29
4.3 Fremgangsmåte for Utprøving av N-LARSP.....	31
4.3.1 Utvalg og Utvalgsriterier.....	31
4.3.2 Datainnsamling.....	32
4.4 Validitet.....	33
4.4.1 Validitet i litteraturgjennomgangen.....	34
4.4.2 Validitet ved utprøvingen av N-LARSP.....	34
4.5 Reliabilitet.....	36
4.5.1 Reliabilitet i litteraturgjennomgangen.....	37
4.5.2 Reliabilitet ved utprøvingen av N-LARSP.....	37
4.6 Etske hensyn.....	38
4.7 Metodekritikk.....	41
5 Relevant Forskningslitteratur for LARSP som Praktisk Verktøy.....	41
5.1 Innsamling av spontantale.....	42
5.1.1 Tidsbruk.....	44
5.1.2 Praktisk tilnærming.....	46
5.2 Transkribering.....	47

5.3 Analyse i LARSP	49
5.3.1. <i>Analyse av Setningsstruktur</i>	50
5.3.2. <i>Analyse av Frasestruktur</i>	51
5.3.3. <i>Ordstruktur</i>	52
5.3.4 <i>Oppsummering og gjennomgang av eksempel</i>	52
6 Egen Utprøving av N-LARSP	53
6.1 Beskrivelse av Kartleggingssituasjonen for Hvert Barn	54
6.2 Transkribering av Spontan Tale	56
6.3 Utvelgelse av Datamateriale	59
6.4 Analyse av Transkripsjonene	59
6.5 Resultater	62
6.5.1 <i>Beskrivelse av Annes N-LARSP profil</i>	62
6.5.2. <i>Beskrivelse av Lines N-LARSP profil</i>	63
6.5.3 <i>Beskrivelse av Fredriks N-LARSP profil</i>	64
6.5.4 <i>Oppsummering av Resultater</i>	65
REFERANSER	67
Vedlegg 1: N-LARSP Profilskjema	103
Vedlegg 2: Nivåer i N-LARSP	104
Vedlegg 3: Tabell 1	105
Vedlegg 4: Deltakerliste	106
Vedlegg 5: Samtykkeskjema	107
.....	107
Vedlegg 6: Infoskriv til barn	111
Vedlegg 7: Transkripsjonsguide	112
Vedlegg 8: N-LARSP profilskjema for Anne	115
Vedlegg 9: N-LARSP Profilskjema for Line	116
Vedlegg 10: N-LARSP Profilskjema for Fredrik	117
Vedlegg 11: Godkjenning fra NSD	118

Sammendrag

Artikkelen drøfter kartleggingsverktøyet LARSP, som brukes mye internasjonalt for å identifisere språkforstyrrelser. Verktøyet er forankret i lingvistikk og kartlegger ekspressive grammatiske formuleringer i spontantale. Drøftingen bygger på litteraturgjennomgang og egne erfaringer med utprøving av en foreløpig norsk variant, N-LARSP. Et siktemål har vært å undersøke nytten av verktøyet for logopeder uten særlig bakgrunn fra lingvistikk. Vi har samlet inn taleprøver fra ti barn og transkribert disse. I tillegg har vi analysert og konstruert grammatiske profiler fra tre av dem. Litteraturgjennomgangen og utprøvingen vår avdekket at verktøyet er svært tidkrevende og analysen kompleks. Samtidig gir LARS en unik innfallsvinkel for kartlegging av språkforstyrrelser. Tidsbruken og kompleksiteten i analysen reiser betydelige utfordringer som må løses før det kan bli et alternativ for logopeder i Norge.

Abstract

The article discusses strengths and weaknesses of LARSP, a tool used internationally to detect language disorders by mapping grammatical expressions in spontaneous speech. Our discussion is based on a literature review of key tasks connected to the use of LARSP, and also on our own experience from using a preliminary Norwegian version, N-LARSP. We collected and transcribed spontaneous speech from ten children, and the transcriptions were analyzed to construct grammatic profiles for three of them. Both the literature review and our use of the method clearly revealed that the use of LARSP is time consuming. LARSP, nevertheless, provides a unique approach for the mapping of language disorders, different from tools that are currently in use in Norway. In that sense, N-LARSP is a new and useful tool when examining language disorders. However, the extensive time required and the complexity of constructing expressive grammar profiles, challenges the use of LARSP among speech therapists without a lot of competence in the linguistic field.

1 Innledning

Da vi begynte på vår master i logopedi høsten 2021 var vi begge som ubeskrevne blad hva angikk det lingvistiske kunnskapsfeltet. Ingen av oss hadde reflektert noe særlig over hvordan grammatisk oppbygging påvirker språket, annet enn en noe hullede grammatisk kunnskap vi hadde med oss fra videregående. Begreper som syntaks og morfologi var nokså ukjente for oss. I møtet med en lingvistisk innføring i vårt første studiemester begynte vi etter hvert å ane konturene av hvor viktig denne kunnskapen er for vår fremtidige yrkesutøvelse. Det er ikke likegyldig hvordan man setter sammen setninger. Man kan ha et godt ordforråd, men likevel streve med å skape system i setningsoppbyggingen. Det vi den gang tok som en selvfølge er altså ikke en selvfølge, språket er bygget opp rundt visse grammatiske strukturer, og om en person mangler grammatisk struktur i språket sitt så vil det være vanskelig for andre å forstå hva de sier (Crystal et al, 2012).

En vanlig utfordring hos barn med språkforstyrrelser er vansker med grammatikk (Crystal, 2012). Språkforstyrrelser kan igjen relateres til utfordringer med atferd og emosjonelle vansker, og man ser også korrelasjoner med sosiale vansker og lav selvtillit hos denne gruppen (Dubois et al, 2020). Det finnes likevel metoder som kan brukes for å hjelpe barn med språkforstyrrelser med sine utfordringer (Frizelle et al. 2023). Derfor er det viktig at man kan identifisere barn med språkforstyrrelser så tidlig som mulig.

Så hvordan kan to logopeder med manglende kunnskap om grammatikk vurdere hvordan de grammatiske vanskene til et barn utarter? For vår del ble svaret å skrive en masteroppgave om LARSP, som er et verktøy utviklet av språkforskere. Dette verktøyet kan brukes for å avdekke grammatiske vansker hos barn med språkforstyrrelser. Gjennom denne prosessen har vi lært mer om hvordan språket er bygget opp rundt

morfosyntaktiske regler, og også hvordan barn utvikler sitt språk rundt disse etter hvert som de modnes.

N-LARSP er den norske versjonen av LARSP, og er fremdeles under utvikling. Til dette prosjektet ha vi fått bidra til å samle inn empiriske data som N-LARSP baserer seg på, noe som gjør at vi også i fremtiden kan ha nytte av dette verktøyet i vår yrkesutøvelse. Vi får også prøvd ut i praksis hvordan dette verktøyet vil fungere i en travel arbeidshverdag, og selv danne en mening om dette er noe andre enn logopeder med lingvistisk bakgrunn vil kunne ha nytte av.

1.2 Valg av tema

Som tidligere nevnt har ingen av oss lingvistisk bakgrunn. Å skulle jobbe med ting som setningsanalyser, ordstammer og bøyningsskjema var helt nytt for oss da vi startet på logopedstudiet. Per i dag utdannes det logopeder ved Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, NTNU, Universitetet Nord og Universitetet i Tromsø. Det varierer hvilke bachelorgrader som kvalifiserer til opptak fra universitet til universitet. Både UiB, NTNU og Universitetet Nord har opptak på master i logopedi med bachelor i språkvitenskap, dette har ikke de andre. Det er også forskjellig hvordan de ulike universitetene vektet lingvistikk i sine masterløp. Et naturlig resultat av denne ulike vektingen, er at det er store forskjeller i hvor mye lingvistisk kompetanse den enkelte logoped har.

Som tidligere nevnt er vi blant de logopeder som har lite av denne kompetansen med oss fra våre bachelorgrader. Vi har også fått kjenne på at lingvistisk kompetanse er svært viktig, dermed ble interessen for LARSP som kartleggingsverktøy vekket. Dette er jo et verktøy som skal minske kompetanseavstanden mellom logopeder og språkvitere i praksis, og gjøre lingvistisk kunnskap mer tilgjengelig for logopeder. Derfor har vi ønsket å bli mer kjent med dette verktøyet, og også hvordan metodene det bygger på beskrives i litteraturen.

Metodene som LARSP og N-LARSP er bygget opp rundt er ikke brukt kun i den sammenheng, men er velutprøvde metoder som blir brukt både av logopeder og i språkforskning.

Vi fikk være med og bidra til forskningsprosjektet til Ribu et al. (2019) som arbeider med å videreutvikle N-LARSP. Bidraget vårt gikk ut på at vi intervjuet ti norske barn med aldersadekvat språkutvikling og transkriberte disse intervjuene. Dette kan brukes som tilskudd til den empiriske basen til N-LARSP.

Ved å velge å skrive om N-LARSP og undersøke dette kartleggingsverktøyet har vi fått ny og uvurderlig kunnskap om grammatikk og hvordan barns grammatiske utvikling fungerer. Vi ser i ettertid at vi har fått dekket noen av de kunnskapshullene vi hadde når det gjaldt grammatikk, og vi tenker at det blir nyttig å ta med seg denne kunnskapen ut i arbeidslivet.

1.3 Formål og Problemstilling

Målet med denne undersøkelsen er å evaluere N-LARSP som kartleggingsverktøy. Dette vil vi gjøre ved å bruke eksisterende litteratur for å kunne gi en kritisk vurdering av N-LARSP. I tillegg vil vi gjennomføre en mindre pilotstudie hvor vi utarbeider N-LARSP profiler for tre barn, og en fremstilling av hva vi kan finne av grammatiske strukturer i disse profilene. Dette vil også være en gjennomgang av hvordan det er å jobbe med N-LARSP for oss som ikke har lingvistisk bakgrunn. Ved å sammenligne disse erfaringene med resultater fra litteraturundersøkelsen, vil vi kunne gi en mer helhetlig vurdering av N-LARSP som kartleggingsverktøy. Vi vil også kunne si noe om det er et nyttig verktøy for å kartlegge barns språkutvikling med vekt på grammatikk, eller om det er for omfattende for logopeder. Oppgavens problemstilling er:

“Hva er styrker og svakheter ved N-LARSP som et praktisk kartleggingsverktøy for logopeder?”

Ut fra denne problemstillingen har vi utformet tre forskningsspørsmål for å kunne utforske og diskutere problemstillingen i lys av eksisterende teori samt egne erfaringer.

1. Hva sier eksisterende forskning om styrker og svakheter ved metodene brukt i N-LARSP?
2. Hvordan fungerer N-LARSP som kartleggingsverktøy for logopeder uten lingvistisk bakgrunn?
3. Hvilke sentrale grammatiske strukturer i barns språkproduksjon kan man finne ved hjelp av N-LARSP?

1.4 Oppgavens Disposisjon

Oppgaven legges opp ved at vi først presenterer teoretiske perspektiv på typisk språkutvikling hos barn, med vekt på grammatisk utvikling hos skandinaviske barn. Vi vil også er komme inn på grammatisk utvikling ved språkforstyrrelser. Deretter presenteres den metodiske tilnærmingen, som baserer seg på en litteraturgjennomgang og vår egen utprøving av N-LARSP. Etter dette kommer analysen med et eget kapittel for litteraturgjennomgangen og et om vår egen utprøving av N-LARSP. Til sist følger eksempler på hvordan tre forskjellige språkprofiler i N-LARSP ser ut. For å kunne illustrere hva en som logoped kan forvente seg av informasjon etter å ha utført kartlegging ved bruk av N-LARSP.

1.5 Avgrensning

Vår masteroppgave ble i første omgang til fordi vi ønsket å være med på å samle inn data til et korpus som skal brukes som grunnlag for å videreutvikle N-LARSP. Dette satte naturlig noen rammer rundt vårt prosjekt. Vi skulle samle inn spontantale fra barn med

aldersadekvat språkutvikling. Dette betyr da at barn med språkvansker ikke ble inkludert i undersøkelsen.

Vi konsentrerer oss i denne omgang om prosessene i N-LARSP, til og med selve kartleggingen er gjort og det er fremsatt en profil. Vi vil dermed ikke gå inn på selve prosessen med å foreslå mål for behandling for det aktuelle barnet, selv om dette også ligger i bruk av verktøyet. Dette er fordi vi har samlet inn intervjuer fra barn uten utfordringer i språkutviklingen. Ved en senere anledning så kunne det vært svært spennende å se hvordan også denne tilnærmingen fungerer.

N-LARSP har et nivå i sitt profilskjema kalt «rest» som Ribu et al. (2019) nevner at praktiker kan notere ned egne vurderinger om barnets syntaktiske og pragmatiske kunnskap som ellers ikke er omfattet av profilskjemaet. Vi finner det verdt å nevne at vi ikke går inn på pragmatiske evner i denne omgang.

En annen del av skjemaet er til å notere Mean Lengths of Utterances (MLU). Når man finner MLU, kalkulerer man antall ord eller morfemer i hver ytring i en transkripsjon. Dette kan beskrive et barns språklige nivå. (Rice et al., 2010). Dette har vi utelatt fra vår undersøkelse, da dette går utenfor våre forskningsspørsmål.

2 Teoretisk Perspektiv på Språkutvikling

I dette kapitlet vil vi presentere og gå gjennom tidligere forskning som er relevant for vår studie. Innledningsvis vil vi gå gjennom språkutvikling, med særlig søkelys på grammatisk utvikling og hvordan denne prosessen foregår. Videre vil vi kort redegjøre for språkforstyrrelser og hvordan disse kan ha sammenheng med vansker knyttet til grammatisk produksjon.

2.1 Språkutvikling

Den språklige utviklingen hos barn starter tidlig. De første fenomenene knyttet til språkutvikling starter ifølge Rohrer-Baumgartner og Urnes (2018) allerede i tredje trimester under svangerskapet, da fosteret kan høre lyder. Allerede som nyfødte kan barn skille mellom vanlige og uvanlige lyder i morsmålet (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018). Ifølge Bloom (1970) er barn avhengige av å bruke evnene sine til å tolke miljøet rundt seg for å lære seg språk. Dette understøttes av Kuhl (2010) som hevder at barnet allerede i sitt første leveår klarer å bruke sine kognitive, sosiale og analytiske evner kombinert for å begynne å tilegne seg språk.

Samtidig som barnet vokser, fortsetter språklæringsprosessen. Barn bruker de fire første leveårene på å tilegne seg strukturene i førstespråket sitt (Kristoffersen, 2005). Den mest sensitive alderen når det gjelder tilegnelse av disse strukturene, som omhandler blant annet grammatikken i førstespråket, er fra barnet er 18 måneder og frem til det er tre år (Rohrer-Baumgartner & Urnes, 2018).

2.2 Grammatisk Utvikling

Grammatikk er verktøyet vi bruker for å beskrive språkets oppbygning (Sveen, 2005). Som regel avgrenses grammatikk til å handle om underkategoriene morfologi, syntaks og fonologi (Åfarli & Sakshaug, 2006). Syntaks er setningslære, og handler om hvordan man setter sammen ord til større meningsbærende enheter (Åfarli & Sakshaug, 2006). Morfologi handler om ordenes struktur, og hvordan ord består av mindre deler som kan endre ordets uttrykk og betydning. Innenfor ordstruktur havner også ordbøyning og orddanning (Simonsen & Theil, 2005). Det vi kaller grammatisk utvikling innebærer prosessen med å lære seg, samt aktivt ta i bruk disse systemene i språket.

Dette kapittelet vil i hovedsak omhandle de to grammatiske områdene syntaks og morfologi, og hvordan grammatisk utvikling kan se ut hos barn med typisk språkutvikling.

2.2.1 Syntaktisk Utvikling

Syntaks handler om å sette ord sammen til større meningsbærende enheter, og hvordan ordstilling kan påvirke setninger (Sveen, 2005) og det er dette vi ser etter når vi ser på et barns utvikling av syntaks. Ifølge Bloom og Lahey (1978) utvikles barns syntaktiske kunnskap gradvis. Barn starter med ettordsytringer, og etter hvert som de hører flere ord og oppfatter flere semantiske sammenhenger mellom ord, øker antall ord i ytringene og dermed begynner de gradvis å bygge setninger (Bloom & Lahey, 1978). Den syntaktiske utviklingen er ikke en isolert prosess, men henger nøye sammen med den leksikalske utviklingen (Tomasello, 2003, s. 42) Etter hvert som ordforrådet til barnet øker og inneholder flere ord de forstår betydningen av, øker også setningene deres i kompleksitet (Bloom og Lahey, 1978).

Ifølge O'Grady (2005) vil de fleste barn med det vi kaller normal språkutvikling begynne å sette sammen ord til flerordsytringer fra tidspunktet de er rundt 18 til 24 måneder. Ved denne alderen er det vanlig at barn har ca 50 ord i vokabularet sitt, og det er disse de begynner å sette sammen til setninger av varierende lengde (O'Grady, 2005; Gleason & Ratner, 2013).

Crystal et al. (1989) hevdet at å se på teorier rundt barns tilegnelse av språk ikke nødvendigvis var overførbart i arbeidet med å kartlegge barns syntaktiske utvikling. De fokuserte på å beskrive hvilke grammatiske strukturer barn produserer, og hvordan disse så ut. Dette fordi de erfarte at for å kunne vurdere språkforstyrrelser hos barn, var det mer praktisk å se på den konkrete grammatiske produksjonen til barnet det gjaldt, heller enn å se på teoriene bak språktilegnelse.

Videre i dette avsnittet vil det i hovedsak bli referert til arbeidet til Crystal et al. (1989), og vi beskriver hvordan barns grammatiske strukturer innen syntaktisk utvikling kan se ut. Barns syntaktiske utvikling deles i LARSP-rammeverket inn i nivåer utfra hvor barnet

har kommet i utviklingen. Disse nivåene er videreført til LARSP-profilskjemaene, og vil bli referert til som nivåer fra nivå 1 til nivå 7 videre i teksten.

Noen barn vil gjerne bevege seg raskt fra ett nivå til et annet, mens andre barn bruker lengre tid (Crystal et al., 1989). Likevel fant de at den syntaktiske progresjonen stort sett følger disse nivåene stegvis, om enn i ulik hastighet.

Som tidligere nevnt starter barn sin syntaktiske utvikling med ett-ords-ytringer. Etter hvert går barnas språk videre til et nivå der de produserer ytringer med to ord. Barnas syntaktiske utvikling kan sies å ha nådd dette nivået når ytringene deres inneholder minst to grammatiske strukturelle elementer. I det originale LARSP-rammeverket er et eksempel på dette en SV-setning. Her kan setningen analyseres ned til subjekt (S) og verbal (V) (Crystal et al., 1976, s. 67). Et eksempel på en slik tidlig setning som inneholder to av disse setningsleddene kan for eksempel være «jeg spiser.» eller «hun leker».

Etter hvert som barnet behersker flere to-ordssetninger og utvikler ordforrådet sitt, utvikles setningene videre med minst tre setningsledd. Nå kan barnet ytre mer komplekse setninger enn før, samtidig som om det har etablert et relativt fast ordmønster (Crystal et al., 1989).

Videre i den syntaktiske utviklingen til LARSP-nivå 4, (se vedlegg 1, s.104) fortsetter barna å utvide og videreutvikle nye strukturer både innenfor setninger og frasestruktur. Barn når dette nivået vanligvis ved 2,6 til 3,0-års alder, og man kan si at ved 3-års alder har barn tilegnet seg de fleste typer setningsstruktur, men at frasestrukturen fremdeles er under utvikling (Crystal et al., 1989).

Den syntaktiske utviklingen på neste nivå handler nå i stor grad om å videreutvikle strukturene som omhandler konjunksjoner, samt leddsetninger, og dette skjer ved bruk av

subjunksjoner. Barn på dette nivået bruker ofte konjunksjonene som «og» og «men» samt subjunksjoner som «hvis» og «at» i stor grad.

I takt med at barnet lærer seg de ulike setningsstrukturene, kan prosessen med å produsere stadig mer komplekse setninger fortsette etter hvert som barnet blir eldre og utvider sitt ordforråd og sin syntaktiske kunnskap (Crystal et al. 1989).

2.2.2 Morfologisk Utvikling

Den grammatiske utviklingen i barns språk skjer gradvis, og barnets første ordforråd domineres av substantiv, før det senere utfylles med verb (Westerlund 2012; Kristoffersen et al., 2013). I den norske CDI-studien fra 2013 fant Kristoffersen et al. at omtrent to tredjedeler av barn ved 24-måneders alder hadde begynt å bøye substantiver, mens omtrent halvparten i denne aldersgruppen hadde begynt å bøye verb (Kristoffersen et al., 2013).

Den morfologiske utviklingen handler om at barnet oppdager at ord ikke er uanalyserbare helheter, men at de kan deles opp i mindre deler og kan endre form (Høigård, 2009). Etter hvert som barn skal tilegne seg og etablere språklige systemer, er de avhengig av å oppdage et tilbakevendende mønster i språket (Westerlund, 2012). Ved å oppfatte slike tilbakevendende mønster, og dermed også regelmessighetene i språket, klarer barn å bruke denne kunnskapen til å skape nye bøyingsformer (Simonsen, 2005, s. 257).

Ifølge Simonsen handler denne prosessen om at barn generaliserer ord og finner mønster i bøyingen, som også kalles ordskjemaer. Samlet danner disse ordskjemaene «paradigmeskjemaer». Barn samler de allmenne trekkene ved et ord i et slikt skjema, og dermed kan de overføre allerede ervervet kunnskap til å bøye nye ord selv om de kanskje ikke har hørt den bøyingen av ordet tidligere (Simonsen, 2005).

Når barnet først oppdager at det er et system for hvordan man bøyer ord, kan de ofte overgeneralisere bøyingen av både verb og substantiv (Simonsen, 2005; Høigård, 2009; Westerlund, 2012). Her kan man typisk se en overgeneralisering av fortidsmorfemene til svake verb (-te og -de) som fører til at barnet bøye sterke verb på denne måten (Westerlund, 2012). Dette var et fenomen vi fant flere eksempler på i våre samtaler med barna vi intervjuet, som setningene «de blidde i fengsel» (Jente, 5;3) og «han ledde når han gikk ned trappen» (Gutt, 5;10)

Disse feilbøyde ordene blir av Westerlund (2012) referert til som hyperkorrekte; barnet har funnet en regel i språket og holder seg konsekvent til den. Etter hvert som barnet tilegner seg en økende forståelse av hvordan ord er bygd opp, tilegner barnet også systemet på morfemnivået i språket.

På omtrent samme tidspunkt begynner også barnet å tilegne seg kunnskap om hvordan man bøyer substantiv. Omtrent ved 3,5 års alder vil barn bli oppmerksomme på de ulike flertallsformene av substantiv. Å bruke ord med uforandret flertallsform kan drøye enda ett år, da dette er et mer komplisert mønster å få på plass (Westerlund, 2012, s. 110). Et eksempel på hvordan en slik type feil kan se ut er «ja jeg har de i muser» (Jente, 6;2) Her kan vi også se noe av den samme overgeneraliseringen som i utviklingen av verbbøyingen (Høigård, 2009).

2.3 Morfosyntaktisk Utvikling hos Skandinaviskspråklige Barn

I denne undersøkelsen tar vi utgangspunkt i å undersøke grammatisk utvikling hos norskspråklige barn ved hjelp av N-LARSP. Det er derfor viktig å ha kunnskap om tidligere funn som er gjort i forskning på grammatisk utvikling hos denne gruppen. I Ribu et al. (2019) sin artikkel om arbeidet med N-LARSP presenterer de en rekke tidligere studier som danner grunnlaget for teorien de baserer utarbeidningen av kartleggingsskjemaet til N-LARSP-profilene på. En kilde til relevant kunnskap her, er en oversiktsartikkel av Plunkett og

Strömqvist (1992, gjengitt i Ribu et al., 2019). De fant ut at når det gjelder syntaks er negasjoner, altså bruk av «ikke» veletablert med korrekt setningsoppbygging rundt alderen 2,6 år. Kartlegging av morfologisk utvikling viste i den samme studien at det å dele substantiver inn i riktig kjønn var noe skandinaviske barn stort sett mestret uten feil, ved unntak av at det for norske barn tok noe lenger tid å få dette korrekt. Her var det forskjell ved at danske og svenske barn omtrent ikke hadde feil ved dette rundt 2 års-alder, mens de norske barna fremdeles da kunne overgeneralisere maskuline substantivsendinger og pronomen (Plunkett og Strömqvist, 1992, gjengitt i Ribu et al., 2019).

2.4 Språkforstyrrelser og Grammatisk Utvikling

Dette kapittelet vil ta for seg hvordan man avgrensner begrepet språkforstyrrelser, samt hvordan språkforstyrrelser kan ha innvirkning på barns tilegnelse og utvikling av grammatikk.

Innad i det logopediske fagmiljøet har språkforstyrrelser lenge vært et omdiskutert begrep. Det har vært utfordrende å finne en felles enighet om hva som kan kategoriseres som språkforstyrrelser, og hvilke kriterier som skal brukes for å diagnostisere dette. (Bishop et al., 2016).

CATALISE («Criteria And Terminology Applied to Language Impairments: Synthesising the Evidence») er et prosjekt som ble igangsatt i 2015 for å skape en enhetlig definisjon på hva begrepet Developmental Language Disorders (DLD) inneholder. (Bishop et al., 2016). Et internasjonalt panel ble da satt sammen for å gjennomføre studier etter delfi-metoden i to omganger. Først i 2016 for å avgjøre hvilke kriterier som skulle legges til grunn for å definere noe som en språkforstyrrelse, og så videre arbeid i 2017 med å avgjøre hvilken fagterminologi man skulle enes om (Bishop et al., 2016; 2017).

Som følge av dette ble det også gjennomført en norsk konsensusstudie av Kristoffersen et al. (2021) for å enes om en norsk definisjon. Definisjonen som ble utarbeidet er at utviklingsmessige språkforstyrrelser viser til barn og unge som har vedvarende vansker med språket utover fire-fem års alder, og der vanskene er av en slik grad at de har betydelig innvirkning på forutsetninger for å ta utdanning og delta i yrkeslivet (Kristoffersen et al., 2021, s. 21). Et viktig ekskluderingskriterie for hva som ikke kan regnes som utviklingsmessige språkforstyrrelser er ifølge Kristoffersen et al. (2021) at språkforstyrrelsene ikke har biomedisinske årsaker.

Vansker med morfosyntaktisk tilegning og produksjon er typisk for personer med utviklingsmessige språkvansker (Leonard, 2014). Dette kan vise seg gjennom for eksempel mindre komplekse setninger enn forventet ut fra alder samt grammatiske feil.

3 LARSP og N-LARSP som kartleggingsverktøy

LARSP er et kartleggingsverktøy utviklet av Crystal, Fletcher og Garman i Storbritannia på 70-tallet. Dette er et verktøy som vurderer barns ekspressive grammatikk. LARSP som metode gir beskrivelser av 7 ulike nivåer innenfor en forventet grammatisk språkutvikling. For å kunne gi en vurdering av hvilket nivå barnet tilhører analyseres spontan tale, for deretter operasjonaliseres i et profileringskjema. Resultatene av dette skjemaet gir føringer for hvilket nivå barnet tilhører, hva som er de grammatiske utfordringene og hvor man må jobbe for å utbedre disse. N-LARSP er den norske versjonen av LARSP, utviklet av Ribu et al. (2019). I det følgende kapittelet beskriver vi nærmere utviklingen av LARSP og den norske versjonen N-LARSP. Vi går deretter mer i dybden på den norske versjonen med de ulike nivåene og hva profilskjemaet inneholder.

3.1 Utviklingen av LARSP

I 1976 ga Crystal, Fletcher og Garman ut boken "*The grammatical analysis of language disability*" i Storbritannia, og dette var ifølge Ball et al. (2012) etterlenget hos alt fra lærere til logopedstudenter. Crystal (2012) beskriver selv hvordan han i 1968 ble bedt om å komme med innspill om en tre år gammel jente som hadde store språklige utfordringer. De som jobbet med henne greide ikke å systematisere hva som var kjernen til utfordringene, da det var utelukket at hverken hørsel, intelligens eller sosiale evner var årsaken.

På denne tiden underviste Crystal både i strukturer i det engelske språket og barns språkutvikling, og var dermed svært opptatt av grammatisk utvikling hos barn. Han ble overrasket over mangelen på elementær grammatikkunnskap hos teamet rundt jenten. På dette tidspunktet var det ifølge Crystal (2012) generelt lite kunnskap om språkvansker hos barn, og man hadde dermed ikke nødvendige forutsetninger for å vurdere utfordringene hennes. Crystal brukte derfor sin kunnskap om grammatisk utvikling og språkvansker på å forklare hvilke grammatiske områder jenten hadde mangler på. Han delte ut beskrivelser av trinn for aldersadekvat grammatisk utvikling i tillegg til å undervise teamet i grunnleggende grammatikk. Han viste dem hvilket trinn jenten lå på, og hvor hun skulle vært i forhold til alderen hennes. Crystal og teamet identifiserte at jenten lå to trinn under forventet utvikling. I tillegg kunne de med kunnskapen de hadde fått om språkutvikling konstatere hva som manglet for å hjelpe henne dit.

Crystal fulgte prinsippet om å la det som er normal utvikling styre hva man skal fokusere på i behandlingen, ved at man sørger for å følge trinnene for utvikling og begynner med det som er nærmest det trinnet barnet befinner seg på, og fortsetter trinnvis med mål om å nå det alderstrinnet det tilhører. Denne innfallsvinkelen fungerte i 1968, og som Crystal

(2012) fremholder har denne tilnærmingen gitt gode resultater i mange senere intervensjoner, både hos barn og voksne med språkvansker.

Ifølge Crystal (2012) så er nettopp grammatisk utvikling svært viktig å adressere i behandling av språkforstyrrelser. Vokabular og uttale får ofte mye oppmerksomhet i det henseendet, men som Crystal (2012) påpeker har det liten hensikt å kunne mange ord og uttale dem riktig, om man mangler en hensiktsmessig struktur å sette dem sammen i.

Barn som har språkvansker, har ofte utfordringer knyttet til både ekspressiv og reseptiv grammatikk. For å finne ut hvor utfordringene ligger hos et barn må en også ha kunnskap om hvor de fleste barn på dette alderstrinnet befinner seg språkmessig. I LARSP har en identifisert syv ulike trinn som representerer en normal utvikling. Ved å identifisere hvilket trinn barnet er på kan en se hvor det befinner seg i forhold til sin aldersgruppe, og hva som mangler for at det skal komme dit.

Med sine nye erfaringer begynte Crystal å utvikle en metode for kartlegging av barns grammatiske utvikling. Crystal et al. (1976) beskriver hvordan de bygget opp LARSP-metoden. Tanken bak var at man i en enkelt prosedyre skulle kunne innlemme tre ulike prosedyrer i en og samme metode, for å både oppdage, vurdere og utbedre språkforstyrrelser hos både barn og voksne. Crystal (1979) påpeker at tittelen til LARSP representerer alt det prosedyren skal gjøre, der LA står for Language Assessment, R står for Remediation og SP står for Screening Procedure. Ved å bruke LARSP skal altså klinikere kunne bruke en lingvistisk metode for å vurdere om et barn har språkforstyrrelse og hvordan dette utarter, i tillegg til å gi mål for behandling. Crystal (1979) anerkjenner at for at metoden skal ha verdi i praksis må den også utarbeides på en måte hvor klinikere uten lingvistisk bakgrunn kan ha forutsetninger for å bruke det på en måte som gir nytteverdi. Ved å tilegne seg klinisk erfaring parallelt med at han styrket analysene sine med nyere forskning på feltet, så kunne

han både teste ut hypotesene rundt forsinkelser i grammatisk utvikling, og sette dem i sammenheng med nye funn i forskning om barns språk. Dermed kunne han skape en enkel prosedyre. Dette arbeidet var imidlertid krevende, og etter hvert begynte han et samarbeid med Garman og Fletcher.

Ved å legge til grunn en grammatisk tilnærming som Quirk et al. utviklet i 1972, så identifiserte Crystal et al. (1979) fire ulike nivå av grammatisk organisering. Dette er enkle setninger eller setningsledd, frase, ord og leddsetninger (Crystal & Fletcher 1979 s, 169).

Hvert nivå analyseres i lys av de hovedstrukturer som er karakteristisk for engelsk. Om man analyserer på setningsnivå så analyseres setningsleddene i subjekt, verbal, objekt, complement og adverbial. Et eksempel er «He ran to the tree», som er en SVA-setning. På frasenivå ser man på en gruppe av ord som fungerer som en utvidelse av et hvilket som helst element av setningen (Crystal & Fletcher, 1979). Eksempel på dette kan være om man utvidet det forrige eksempelet med «He ran to the big green tree», her løper gutten fremdeles til treet, men nå er det beskrevet som «big green tree», dette er da en substantivfrase. På ordnivå er det det morfologiske aspektet som beskrives, altså bøyning av ord. «Ran» er et eksempel på hvordan et uregelmessig verb bøyes, da det ikke blir lagt til et fortidsmorfem på slutten av ordet «run» men det er heller selve ordstammen som endres.

I tillegg skiller Crystal og Fletcher (1979) mellom den tradisjonelle inndelingen av setninger og unanalyserbare ytringer som minor. Dette gjøres for å bedre funksjonaliteten av metoden. Uanalyserbare ytringer vil også noteres og telles med i profilskjemaet, men de er ekskludert fra videre analyse. Analyserbare ytringer, som oftest 100, er da de setningene som kan analyseres i setningsledd, frasestruktur og morfologi. Setninger funnet i analyserbare ytringer inndeles i fortellende setning, spørresetning, imperativsetning og utbrytning. Crystal et al. (1979) har identifisert syv ulike nivå i barns språklige utvikling, dette vil vi beskrive senere under gjennomgang av den norske versjonen.

Crystal (1979) forklarer at ved bruk av standardiserte tester gir en testscore, mens et profilskjema i større grad beskriver barnets språk, dermed er dette også bedre egnet for å favne kompleksiteten i grammatisk utvikling. Fletcher et al. (2012) påpeker at den første utgaven av LARSP var begrenset av manglende data om språkutvikling, og at nyere data har blitt samlet underveis til den versjonen vi ser i dag. Videre fremhever de at selv om det har gått over tretti år, så brukes LARSP fremdeles som et rammeverk for å utarbeide profiler over grammatisk utvikling, både for å kartlegge og legge et grunnlag for behandling.

Fletcher et al. (2012) poengterer at LARSP har vært et viktig bidrag for å forstå mer om hvordan barn utvikler sitt morsmål, i tillegg til at testscorene har bidratt til å forstå spennet av variabilitet innenfor en normalfordeling av barns språkutvikling. En har også fått en større oversikt over mønstre av typiske feil i grammatikken hos barn med språkvansker. Senere er LARSP videreutviklet, og også oversatt til versjoner på andre språk.

3.2 Utviklingen av LARSP på norsk: N-LARSP

Ribu et al. (2019) har utviklet en norsk versjon av LARSP, N-LARSP. Denne profilen ble presentert i Ball et al. (2019) sin bok "*Grammatical profiles: further languages of LARSP*" fra 2019. Her beskriver de også hvordan de konstruerte N-LARSP. Ribu et al. (2019) fremhever at det var viktig for dem å finne en balanse mellom å legge den norske versjonen så tett opp mot de andre profilene som mulig for å kunne gjøre det lettere å sammenligne resultater med andre språk, i tillegg til å ta hensyn til særegenheter ved det norske språket. Det var også viktig for at N-LARSP skal være et verktøy som brukes av klinikere i tillegg til forskere, og derfor har man vektlagt å holde profilen så enkel som mulig.

Ribu et al. (2019) beskriver tre trinn i utviklingen av N-LARSP. I det første trinnet brukte de en allerede eksisterende samling av språkdata fra barn. I trinn to samlet de spontan tale fra 16 barn mellom 1;0 og 5;6 år. I det tredje trinnet sammenlignet de dataene fra de to forutgående trinnene og dette danner da grunnlaget for den norske LARSP profilen. For at en

bestemt kategori skulle representeres i skjemaet så satt man en terskel på 50%, det vil si at den skulle være representert hos 50% av barna i et gitt nivå. Etter hvert som korpuset man henter data fra vokser seg større så kan altså enda flere kategorier tilføyes i skjemaet.

Da N-LARSP ikke er normert på norsk så er det heller ikke fastsatt noen verdier for hvor mye en grammatisk struktur må representeres for at man tenker at det er etablert i barnets språk. Klee og Gavin (2010) har prøvd å etablere dette på engelsk, men dette er fremdeles under utvikling.

Profilskjemaet som ble utviklet er likt det nederlandske profilskjemaet i GRAMAT (Bol & Kuiken 1988; 1990, gjengitt i Ribu et al, 2019), men skiller seg fra dette ved at det norske har 7 trinn og ikke 6 som i det nederlandske, og det inkluderer i tillegg et «Rest»-nivå som gjør det mulig for praktikerer å inkludere egne vurderinger om barnets syntaktiske og pragmatiske kunnskap som profilen ellers ikke favner.

3.3 Beskrivelse av N-LARSP

I følgende avsnitt beskrives de ulike kategoriene i N-LARSP skjemaet, samt nivåene for grammatisk utvikling i N-LARSP. Vi vil her også bruke eksempler fra egne data. Beskrivelsene vil inneholde sentrale strukturerer i hvert nivå, og er gjort i henhold til Ribu et al. (2019).

I seksjon A i skjemaet noteres antall uanalyserbare ytringer. Disse klassifiseres som uforståelige, avvikende, minor, ufullstendige, tvetydige eller repetisjoner. *Avvikende* beskrives som setninger som ikke kan analyseres, fordi de ikke er en del av normalutviklet tale, ei heller noe barn vanligvis gjør i sin språkutvikling (Crystal, 1979). *Minor* er korte setninger, som eksempelvis ettordsytringer som «ja», «nei», «hallo», interjeksjoner og rim og

regler (Ribu et al, 2019). *Ufullstendige* setninger er de som er ufullstendige, at barnet stopper å snakke før setningen er ferdig (Crystal, 1979). *Tvetydige* er setninger som har to forskjellige, underliggende betydninger, eller at noen ord ikke blir sagt i en setning, slik at en ikke vet hvordan man skal analysere setningen (Crystal, 1979). *Repetisjoner* er når barnet umiddelbart gjentar seg selv eller andre. Ribu et al. (2019) fremhever at dette er ytringer som ikke skal inkluderes i hovedskjemaet.

I seksjon B av skjemaet noteres antall analyserbare ytringer, som oftest 100. Ribu et al. (2019) forklarer at som i de andre LARSP- profilene så er også det N-LARSP seksjonert i setning, frase og ord i beskrivelse av nivå 1 til 6 (1;6 til 4;6). *Setninger* beskriver hvordan ytringene systematiseres i setningsledd, *frase* handler om formen av setningsledd, og hvordan mindre deler av setningene er strukturert, og *ord* vil beskrive hvilken morfologisk kompetanse barnet innehar.

3.4 De ulike nivåene i N-LARSP

I dette kapittelet vil vi presentere de ulike nivåene i N-LARSP (se vedlegg 2, s. 105). For å illustrere ulike eksempler vil vi bruke ytringer hentet fra vår egen innsamlede data.

Nivå 1 (0;9-1;6): Dette nivået representerer barn med aldersadekvat språkutvikling i alderen 0;9 og 1;6 (Ribu et al, 2019). Nivået er preget av ettordsytringer og har en kategori for verb, en for substantiv og en for andre (Ribu et al, 2019). Eksempler på dette kan være at barnet peker på en katt og sier «pus», eller hopper og sier «hoppe».

Nivå 2 (1;6-2;0): Barna bruker fremdeles ettordsytringer, men nå begynner barna typisk å sette sammen ord i både setninger og fraser. Dermed er det også nyttig å skille disse fra hverandre i skjemaet (Ribu et al, 2019). Barna begynner å bøye ord, i tillegg bruker de adverbial, negasjoner og hjelpeverb i ytringene sine. I skjemaet presenterer nå Ribu et al. (2019) NP [-Poss] og NP [+Poss], som er nomenfrase. Dette refererer til substantiv i en

ordgruppe. Enten ved at det hører sammen med et determinativ eller et eiendomspronomen. Et eksempel på NP [+Poss] er ytringen «det er *bestevennen min*» hentet fra samtale med Jente (5;6). Et eksempel på NP [-Poss] er «hver eneste desemberdag så lager han *en pakke*» hentet fra samtale med Jente (5;6).

Nivå 3 (2;0-2;6): Her preges utviklingen av flere ord i ytringene, mer komplekse setninger og grammatikk, og av at barna begynner å bruke kopula (Ribu et al., 2019). Det begynner å bli vanlig at barna setter sammen ord til nye ord, som føres under sammensetninger i ord-skjemaet. I følge Ribu et al. (2019) er det spesielt substantiv-substantiv og substantiv-verb sammensetninger som produseres. Et eksempel en sammensetning med substantiv-substantiv finner vi i samtalen vår med Gutt (5;10 år) når han sier ytringen «da hadde jeg dinosaurbursdag». Barna bruker både infinitivsform og bøyde verb. Selv om barna begynner å bruke rett kjønn på substantivene er feil på disse også vanlig på dette stadiet.

Nivå 4 (2;6-3;0): Nå ser man en økt kompleksitet i syntaktiske strukturer, som grunnleggende bruk av subjunksjoner og inversjon. Barna begynner også med mer syntaktisk avanserte spørresetninger (Ribu et al. 2019, s. 16).

Ifølge Ribu et al. (2019, s. 17) er det et særtrekk ved frasestruktur i norsk språk at man gjentar et subjekt som et pronomen til høyre i setningen, dette kalles høyre dislokasjon i skjemaet. Eksempel på dette er: «Pappa har bursdag før meg, han» (Gutt 5;10) Her brukes subjektet også som et pronomen til høyre i setningen. Leddsetninger i form av relativsetninger oppstår i nivå 3, men ifølge Ribu et al. (2019) er ikke dette tilegnet før i nivå 4.

Nivå 5 (3;0-3;6): På dette nivået tilegnes det ifølge Ribu et al. (2019) få nye strukturer, men setningsstrukturen blir mer kompleks. De nye strukturene som tilegnes er VS-

spørsmål og kombinasjon av flere adverbial (Ribu et al. 2019, s. 19). I tillegg blir bruken av flere typer leddsetninger tilegnet, som oftest leddsetninger som innledes med subjunksjon «at» (Ribu et al, 2019). Eksempel på dette kan være: «vi later som at det er tatovering» (Jente, 4;4)

Nivå 6 (3;6-4;6): Nå begynner barn å bruke utbrytning og topikalisering av objektet (Ribu et al, 2019). Ribu et al. (2019) forklarer at ved utbrytning så introduseres et subjekt med subjektet «det» og kopula. Et eksempel er: «det er det jeg har prøvd å lage» (Gutt 5;10) På dette nivået bruker barna som oftest riktig artikkel etter hvilket kjønn substantivet har. Topikalisering av objektet er to former for å fremheve subjektet i setningen. Dette kan skje gjennom at barnet lager en OVS-struktur. Et eksempel vi fant var «Brokkoli har vi i kjøleskapet også» (Jente 4;4).

Nivå 7 (4;6+): På denne delen av N-LARSP skjemaet er det laget plass for at kliniker skal kunne gi en vurdering av barnets bruk av introduserende og sammenkoblende setningsledd, som vokativer, subjunksjoner og konjunksjoner. Vokativer er når man tilkaller noen (Ribu et al, 2019). Et eksempel på dette er: «*Du Kari*». Eksempel på bruk av subjunksjoner er: «Jeg har laget kort til mammaen min *siden* hun har bursdag.» (Gutt, 5;10) Eksempel på bruk av konjunksjon er: «*Og* nå skulle oksen og hesten inn igjen» (Jente, 5;6) I denne setningen finner vi også eksempel på koordinasjon, «oksen *og* hesten».

Rest-nivå: Her skal kliniker notere ned vurderinger knyttet til hvordan barnet anvender språket, i tillegg til strukturer som er mer komplekse enn de som er presentert i skjemaet (Ribu et al, 2019).

3.5 Andre Tester for å Kartlegge Grammatisk Utvikling hos Barn i Norge

I Norge finnes det per i dag tre verktøy som kartlegger den grammatiske utviklingen hos barn. Test for Reception of Grammar-2 (heretter referert til som TROG-2) er

et imponerende, grammatisk kartleggingsverktøy. MacArthur Bates- CDI (heretter referert til som CDI) og CELF-4 er grammatikk en del av en større sammenheng hvor målet er å identifisere barn med språkforstyrrelser.

TROG-2 er et kartleggingsverktøy som er utviklet av Bishop (2003, gjengitt i Haake et al, 2013). Ifølge Universitetet i Stavanger (2021) ble den utgitt i en norsk versjon av Lyster, Horn og Rygvold i 2009. Testen skal kartlegge barn og ungdom mellom 4 til 16 år sin imponerende grammatiske utvikling. Testen er normert på norsk, og resultatet kan dermed sammenlignes med normert gruppe. Trog-2 kan også gi kvalitative analyser av hvilke grammatiske utfordringer barnet har.

Testen er organisert i flervalgsoppgaver som er delt opp i blokker. Oppgavene har fire ulike svaralternativer, og barnet skal peke på det bildet det mener passer best til en setning som testlederen leser opp. Testen er utviklet slik at den bruker enkle ord, og den krever heller ikke at barnet har ekspressivt språk (Universitetet i Stavanger, heretter UiS.no).

MacArthur-Bates Communicative Development Inventories (heretter referert til som CDI) er en samling skjemaer som foreldre skal fylle ut (Kristoffersen & Simonsen, 2012). Den norske versjonen ble utgitt i 2012, og ble utviklet til norsk av Kristoffersen og Simonsen. Aldersspennet på testen er mellom 16-36 måneder, men kan også brukes for kartlegging av eldre barn som ikke følger aldersadekvat utvikling. Skjemaene skal fange opp blant annet hvordan barn bruker grammatikk, og dette blir dermed også et verktøy som kan gi en pekepinn på hvordan barnets grammatiske utvikling er. Testen er normert på norsk.

I dette verktøyet skiller man mellom de yngste barna som er mellom 8 og 20 måneder, og de eldste som er opp til 3 år. Man ser på ordforrådet hos begge gruppene, men så skiller man det ved at man fokuserer mest på forståelse og gester hos de yngste, mens

hos de eldste setter man søkelyset på produksjon og grammatisk utvikling (Kristoffersen & Simonsen, 2012).

CELF-4 er også et verktøy som brukes i kartleggingen av språkvansker hos barn. Denne er utviklet av Monsrud og Rygvold i 2013 (UiS.no). Denne testen gir en helhetlig vurdering av barn med språkvansker ved å teste til sammen fire ulike nivåer med tretten deltester (UiS.no). Områdene som omhandler grammatisk utvikling hos barnet er grammatiske strukturer, formulering av setninger, repetisjon av setninger og setningsforståelse. Målgruppen er fra 5 til 12 år, og den er normert på norsk.

4 Metodisk tilnærming

4.1 Valg av Metode

Det er flere kriterier som spiller inn ved valg av hvilken metode man skal bruke for å gjennomføre en studie, men til syvende og sist er det forskningsspørsmålet, altså det man ønsker å undersøke som avgjør om man velger et kvantitativt eller kvalitativt forskningsdesign (Krumsvik, 2013).

Krumsvik (2013, s. 27) forklarer forskjellen ved at kvantitativ forskning beskriver at noe skjer i store populasjoner, mens kvalitativ forskning søker å beskrive hvorfor noe skjer, og da i mindre populasjoner. Dette er som Krumsvik (2013) selv påpeker en nokså forenklet forklaring, men den gir likevel et bilde på at hva man ønsker å studere er toneangivende for hvordan man velger å gjøre undersøkelsen. Tradisjonelt har disse retningene stått sterk motsetning til hverandre, men det er i nyere tid blitt mer vanlig å se på begge retningene som komplementære til hverandre, og at man kan få et mer helhetlig bilde av verden om man bruker begge som innfallsvinkel (Rustad 2013, gjengitt i Krumsvik 2013)

Mixed Methods-design (heretter referert til som MM-design) er ifølge Polit et al. (2021) et design som kombinerer datainnsamling og analyse av både kvalitative og

kvantitative data. Krumsvik (2013) hevder at dette er blitt vanligere å bruke som et resultat av en mer utstrakt bruk av kunnskapsbasert praksis. Man har med innføringen av kunnskapsbasert praksis ønsket å gjøre avstanden mellom vitenskapen og praksis mindre, og dermed blir også MM-design mer aktuelle.

Denne oppgaven er sentrert rundt kartleggingsverktøyet N-LARSP, som både har komponenter av kvalitativ og kvantitativ forskning. Selve kartleggingen er i form av intervju uten rammer fordi en ønsker at barna skal snakke fritt og spontant, og det finnes heller ingen føringer for den som skal intervju. Målet er å samle inn spontan tale, noe som innenfor naturalistisk observasjon er en velkjent metode i den kvalitative retningen (Tomasello et al, 2003). Omgivelsene hvor opptakene foregår er heller ikke forsøkt kontrollert på noen måte. I analysedelen skjer det et skifte, for her standardiseres opplysningene, og siden brukes disse i LARSP- skjemaet som er likt for alle. Dette blir da det kvantitative aspektet ved metoden, og man kan da si at LARSP får form av et MM-design.

Vi vil også vurdere LARSP som metode i kontekst av allerede eksisterende forskning for å kunne gi en så objektiv vurdering som mulig. Derfor vil vi gjøre en litteraturundersøkelse.

4.2 Fremgangsmåte for Litteratursøk

Vi har søkt etter litteratur som kan gi forskningsbaserte holdepunkter for å vurdere ulike aspekter for resultatene som utledes i profilskjemaet til N-LARSP. Vi har sett på fordeler og ulemper med å bruke spontantale som datagrunnlag i kartlegging av barns språk. I tillegg har vi undersøkt hvilke ressurser som kreves, og hvor mye data som trengs for å få samlet inn den mengden data som gir et realistisk bilde av et barns talespråk. Vi har også sett på hvordan man best mulig kan legge til rette for at barnet får fremført hva de faktisk kan, og ulike utfordringer knyttet til transkribering og analyse av materialet.

En litteraturundersøkelse er ikke bedre enn litteraturen den bygger den på. For at den skal gi best mulige forutsetninger for en objektiv vurdering av temaet man ønsker å undersøke nærmere, så må ulike kriterier være oppfylt. I henhold til Creswell (2003, gjengitt i Krumsvik 2013) har vi her brukt deler av en femtrinns modell for litteraturundersøkelse for å sørge for at vår undersøkelse er systematisert slik at den holder en god kvalitet.

Det første vi gjorde var å identifisere ulike kjernebegrep som vi brukte for å søke. Disse er fremstilt i tabell 3 (se vedlegg 3, s. 106). Andre trinn var å søke i databaser som inneholder forskningsmateriale av høy kvalitet. Vi søkte i Oria, Web of Science, PubMed og Eric.

Tredje trinn var å avgjøre ulike inklusjonskriterier for hvilket materiale vi ønsket å bruke i litteraturundersøkelsen. Her søkte vi kun etter fagfellevurderte artikler, bøker og avhandlinger. Vi ekskluderte dermed masteroppgaver, bokomtaler og nyhetsbrev. Vi ville i utgangspunktet kun anvende artikler som var nyere enn femten år, men da det er begrenset materiale om temaet så valgte vi å ikke sette noen nedre grense på tidsrommet vi søkte i. Fjerde trinn gikk ut på å lese igjennom artiklene vi fant og velge ut de som var relevante for vårt prosjekt.

I femte trinn fant vi ulike aspekter i litteraturen som var relevante for metodene i N-LARSP som vi valgte å undersøke nærmere. Disse var fordeler og utfordringer knyttet til innsamling og bruk av spontan tale i kartlegging, tidsbruk ved innsamling, transkribering og analyse av spontantale og hvilken kontekst som fungerer best for innsamling av spontan tale. Vi så også på ulike utfordringer knyttet til transkribering av tale.

Snøballmetoden i litteratursøk er at man bruker referanser i en andres artikler eller referanselister for å finne litteratur innenfor det emnet man søker (Wohlin et al., 2020). Slik kan man også komme frem til originaldokumentet i en referanse en selv har brukt, og ikke

referere det via andre. Dette har vi også gjort i vår litteraturundersøkelse, i tillegg har vi fått anbefalt litteratur av vår veileder som vi også har brukt. Vi har forsikret oss om at alt materiale som vi har fått tilgang til uten å søke selv er fagfellevurdert.

4.3 Fremgangsmåte for Utprøving av N-LARSP

Vi har bidratt med å samle inn og transkribere i alt ti intervjuer. Disse vil inngå i et korpus som skal gi N-LARSP et større grunnlag for å kunne stadfeste aldersadekvat grammatisk utvikling hos barn, og bli normert på norsk. Vi har valgt å bruke tre profiler i dette prosjektet. Dette er fordi vi som tidligere nevnt ikke hadde noen kompetanse for å analysere i N-LARSP før vi startet denne studien, og vi konkluderte dermed med at å analysere alle ti ville bli for tidkrevende. Det ville heller ikke gagnet prosjektet vårt fordi vi i tillegg til å sette søkelyset på de utfordringene vi møtte på underveis, også ville belyse disse ved hjelp av forskningslitteratur.

4.3.1 Utvalg og Utvalgskriterier

Vi kontaktet barnehager i Bergen for å høre om de kunne videreformidle vårt informasjonsbrev og samtykkeerklæring til foresatte. Vi kontaktet et stort antall barnehager per e-post og telefon, men fikk ikke respons hos disse. Vi ønsket i utgangspunktet ikke å kontakte barnehager som vi hadde kjennskap til fra tidligere. Dette var fordi vi ville at våre observasjoner skulle være så lite preget av forutinntatthet som mulig for å oppnå objektivitet, i tillegg til at vi ønsket å holde betingelsene vi tok opp intervjuene i så like som mulig. Om noen av barna kjente oss så kunne dette påvirke barnas atferd, i motsetning til de barna som ikke kjente oss. Dette ville gi ulikheter i betingelsene, som igjen kunne føre til at barna responderte på forskjellige måter, noe som igjen kan påvirke validiteten av metoden.

Vi endte opp med tre barnehager som takket ja til å være med, dette var da barnehager som en av oss har en form for relasjon til. Dette blir en form for «convenience

sampling» (Polit & Beck, 2021), fordi vi måtte benytte oss av de informantene som var lettest tilgjengelig, og dermed ikke kunne ha andre utvalgsriterier enn barnas alder og at det hadde aldersadekvat språkutvikling. Barnehagene tilhørte tre forskjellige bydeler i Bergen, Åsane, Ytrebygda og Bergenhus, og de er alle privat drevet. Barnehagene ved styrer videreformidlet vårt informasjonsskriv og samtykkeerklæringer. Ti barn, to født i 2018 og syv født i 2017 ble med i prosjektet. (se vedlegg 4, s. 107). Av disse var syv jenter og tre gutter. To av barna var kjent for den ene studenten som har jobbet i den aktuelle barnehagen frem til august 2021. Den andre studenten har barn i barnehagen hvor vi intervjuet seks barn, men ikke på samme avdeling som barna som ble intervjuet. Denne studenten har i tillegg en nær slektning som er pedagogisk leder ved en av avdelingene som fire av barna som ble intervjuet er tilhørende.

4.3.2 Datainnsamling

For å gjennomføre datainnsamlingen hadde vi med oss båndopptaker for å ta opp intervjuene og forskjellige leker. Båndopptakeren var av type «ZOOM, H1n». Lekene vi brukte var dukkehusmøbler, figurer av en kaninfamilie med tilhørende klær og modeller av gårdsdyr. Vi prøvde også ut spillet «Mitt første Alias», som er et ordforklaringsspill hvor barna skal forklare ulike objekter på bilder med egne ord. Vi opplevde at spesielt jentene synes det var kjekt å leke med kaninfamilien, men det var egentlig lite interesse for både dette og dyrene hos guttene. Spillet var en god måte å få i gang samtale hos barna som virket mer sjenerte og tilbaketrukket. I den siste barnehagen brukte vi «PlusPlus»-brikker med noen av barna, og bygget med dem mens vi snakket om forskjellig.

Intervjuene tok form av en åpen samtale mens vi lekte sammen med leker barnet hadde valgt ut selv. Vi ønsket at barnet selv skulle styre mye av samtaletemaene for å at de skulle holde motivasjonen for å delta i samtalen oppe, men vi støttet ved å komme inn på ulike emner underveis.

Vi valgte å være til stede ved intervjuene begge to for at den ene skulle lede intervjuet, mens den andre passet på det tekniske og tidsbruken, i tillegg til at den i større grad kunne observere intervjusituasjonen for loggskrivning i etterkant. Da dette også har vært en trening for oss i å bruke N- LARSP så var det en støtte å kunne være to under hele prosessen.

4.4 Validitet

“Our primary concern in measurement must surely be whether the set of scores we have produced accurately reflects the presence/magnitude of the target property in the objects we have measured. This is what most writers seem to mean by validity”

(Hammersley 1987, s. 77).

Validiteten av en metode handler altså om at de resultatene en har fått representerer det man faktisk har prøvd å måle, og at det man oppdager også er overførbart til å gjelde andre populasjoner (Krumsvik, 2013). I en kvalitativ undersøkelse handler validiteten om at resultatene en har fått faktisk representerer det man hadde til hensikt å studere, mens i kvantitativ forskning refererer begrepet mer til at metodene man bruker måler det man ønsket å måle (Kvale 2015, s. 151). Validiteten er viktig for å kunne kontrollere effekten en uavhengig variabel har på en avhengig variabel (Polit & Beck, 2021). Om det er andre variabler som man ikke har kontrollert for så kan disse forstyrre resultatene man får, og dermed føre til at validiteten blir lav.

I vårt tilfelle vil det være snakk om validiteten i to ulike betingelser, de resultatene vi får ut fra vår litteraturundersøkelse, og enda viktigere, de vi får fra vår egen anvendelse av LARSP.

4.4.1 Validitet i litteraturgjennomgangen

Kvaliteten på et litteraturreview vil aldri være bedre enn kvaliteten på litteraturen som legges til grunn for undersøkelsen. Vi har derfor hatt ulike kriterier for hva vi ville ha med i vårt litteratursøk for å sørge for at validitetskravet blir ivaretatt. Vi har kun benyttet oss av artikler som er fagfellevurdert, da dette er et vidkjent kvalitetsstempel i forskning. At uavhengige forskere har vurdert forskningen som har blitt gjort og godkjent artikkelen, er første bud for å sikre kvaliteten på arbeidet vi har gjort. Vi ønsket også å utelukke masteroppgaver.

Prosjektet vårt handler til syvende og sist om å vurdere den norske versjonen av N-LARSP og hvordan denne er å bruke. Det var derfor viktig for oss at litteraturundersøkelsen skulle bygge på forskning som er nært opp mot norske forhold og samfunnet i dag. Vi erfarte derfor at det var fordelaktig å velge forskning som har foregått i land med lignede tradisjoner i logopedisk praksis, og artiklene vi har brukt er fra USA eller Europa. Vi ønsket i utgangspunktet å ikke bruke artikler eldre enn tjue år, men mye av forskningen som har blitt gjort er av eldre dato enn det. I denne sammenheng fant vi mye litteratur av eldre dato har høy relevans for vårt prosjekt, og vi vurderer det dithen at et lite antall artikler vil være av større trussel for validiteten enn at en del av litteraturen holder en eldre dato.

4.4.2 Validitet ved utprøvingen av N-LARSP

LARSP og N-LARSP har en naturlig økologisk validitet på bakgrunn av at man bruker spontantale i datainnsamling, og dette er noe av det som gjør dette verktøyet annerledes enn andre verktøy som brukes for å kartlegge barn med språkvansker (Ribu et al., 2019). Økologisk validitet er definert som i hvilken grad et design og de funnene man får ved bruk av dette også er konsistente i naturlige settinger som ikke er iscenesatt (Polit & Beck, 2021 s. 748). Dette er tale som like godt kan oppstå naturlig fordi konteksten den oppstår i er

nær relasjon til barnets virkelighet. Vi tok opp samtalene i barnas barnehager, altså i omgivelser de er vant til å være i. Dette øker sannsynligheten for at talen de produserte er representativ for den de produserer ellers i sin hverdag.

I tillegg til denne økologiske validiteten er det av høy relevans å reflektere rundt tiltak en må gjøre for å få et så valid resultat av målingene som mulig. I instruksene til LARSP er det nevnt at en skal bruke båndopptaker for å samle inn den spontane talen (Crystal, 1979). Dette kan virke selvsagt, men som vi vil komme tilbake til så er det ikke uvanlig at en kliniker analyserer spontantale samtidig som samtalen foregår. Å ha opptak av intervju er uansett med på å styrke validiteten fordi klinikerens i etterkant kan høre hva som har blitt sagt, og dermed huske om det er for eksempel forstyrrelser eller annet som skjer under intervjuet som kan påvirke noe. Det at vi var to var også et bevisst valg for å ivareta validiteten. Dermed kunne den ene av oss fokusere på barnet mens den andre tok ansvar for teknikk og tidsbruk, i tillegg til å i større grad kunne observere intervjusituasjonen utenifra.

Vi har også forsøkt å holde betingelsene opptakene ble gjort under så like som mulig. Alle intervjuene ble tatt opp etter frokost og før lunsj i barnehagene. Tanken bak dette var at tidlig på dagen er de fleste barna på sitt mest opplagte. Dette ga et relativt kort tidsrom, noe som gjorde at vi ikke fikk utført mer enn to intervju per dag. Fordelen var at tidspunktet ble noenlunde likt for alle. Vi fikk også låne rom i barnehagen som ikke var på avdelingen, slik at vi ikke hadde forstyrrelser.

Senere i oppgaven vil vi komme inn på at å samle inn spontantale i fri lek ikke nødvendigvis er den metoden som gir en mest nøyaktig representasjon av barns språk. I den originale LARSP-manualen anbefales det å ha en samtale uten bruk av leker. Vi holdt oss til Ribu et al. (2019) sine beskrivelser av deres innsamling av spontantale, kun med noe modereringer i forhold til hvilke leker vi brukte. Dette opplevde vi var mest hensiktsmessig

da barna har forholdsvis ung alder. I tillegg kjente ikke de fleste oss fra tidligere, så det var greit å ha med seg leker som kunne gjøre det lettere å sette i gang en samtale.

Vi ser i ettertid at vi burde hatt en protokoll for intervjuene og øvd på dette på forhånd. Det er ikke lagt mye føringer for hvordan intervjuene skal gjennomføres i N-LARSP, så det hadde vært hensiktsmessig å utføre noen intervjuer for å så lage en protokoll over det vi så fungerte og det som ikke fungerte før vi gjennomførte resten. Vi opplevde at vi lærte underveis hvilke situasjoner som kunne oppstå og hva vi måtte passe på, men for å oppnå en høyere validitet ville det være hensiktsmessig å systematisere denne informasjonen, og lage noen føringer for videre intervjuer.

Vi kunne også bedt barnehagene om å tilrettelegge for oss ved å la oss bruke rom som var mest mulig nøytrale, da vi erfarte at de barna som var på rom hvor det var en del leker ble distraheret. Da dette var en læringsprosess for oss, og vi opplevde at noen av lekene vi hadde med oss ikke engasjerte barna i særlig grad, så byttet vi ut noen leker underveis. Dette førte til at betingelsene ble noe ulike, noe som igjen er en trussel mot validiteten. Vi vurderte dette dithen at hensikten var å samle inn spontan tale, og at selve lekene vi brukte for å oppnå dialog med barna ikke burde være særlig avgjørende.

4.5 Reliabilitet

“Reliability refers to the accuracy and consistency of information obtained in the study” (Polit & Beck 2021, s. 153). Reliabilitet refererer til om de metodene en bruker i en undersøkelse er presise og stabile. Krumsvik (2013) påpeker at i kvantitativ forskning handler dette om at metoden skal være veldokumentert og fremstilt på en måte som gjør det mulig for andre å replikere studien. I kvalitativ forskning er det viktig at metoden er godt beskrevet slik at den til en viss grad er etterprøvable, selv om det her som oftest ikke er mulig å få betingelsene helt like i en replikasjonsstudie. Krumsvik (2013, s. 158) hevder at ofte

skilles det mellom intern og ekstern reliabilitet, der den interne reliabiliteten kan ivaretas ved at to forskere observerer samme situasjon. Dette kan gjøres både i samtid eller ved at begge vurderer samme lyd- eller videoopptak. Ekstern reliabilitet er det Krumsvik (2013, s. 158) refererer til som om at man kan gjøre samme studie på en annen populasjon og få lignende resultater.

4.5.1 Reliabilitet i litteraturgjennomgangen

For å oppnå en etterprøvbarehet i en litteraturundersøkelse så er det viktig at søkene man bruker er fremstilt på en slik måte at andre enkelt kan se hva som er blitt gjort. Derfor må en være tydelig på hvilke søkeord en har brukt, i tillegg til søkekriterier slik at andre kan replisere søkene. Vi har valgt å fremstille søkemethoden vi brukte i en tabell (se vedlegg 3) for å gi en oversikt som kan etterprøves av andre.

4.5.2 Reliabilitet ved utprøvingen av N-LARSP

For å oppnå reliabilitet i undersøkelsen vår har vi gjort ulike tiltak. Som tidligere nevnt så har vi etterstrebet å holde betingelsene så like som mulig, noe som også ivaretar reliabilitet. Ved å ta opp samtalene på lydbånd så er det mulig for andre å lytte til disse, og dermed gjøre sine egne vurderinger. Dette møter krav til etterprøvbarehet, for selv om det ikke vil være mulig å gjenskape intervju situasjonene i ettertid så er de tatt opp på lydbånd slik at andre også kan analysere disse.

Vi var begge til stede under intervjuene og selv om vi hadde forskjellige oppgaver så ble det på denne måten mulig å kunne diskutere om vi hadde noenlunde like inntrykk av intervjuene eller ikke i etterkant. I tillegg transkriberte vi et intervju begge to for å se om vi gjorde lignende vurderinger under transkribering. Dette er tiltak som skal gi en «interrater-reliabilitet», som er definert som i hvilken grad flere observatører har like vurderinger av et fenomen ved ulike anledninger (Polit & Beck, 2021).

Som tidligere nevnt brukte vi forskjellige leker med barna, noe som i tillegg til å påvirke validiteten av undersøkelsen også kan affisere reliabiliteten. Både forskjeller i leker og lokaler som gjør barna lite engasjert i det vi har med kan gjøre etterprøvbare utfordrende.

4.6 Etiske hensyn

Et forskningsprosjekt skal alltid vurderes ut ifra hvilke fordeler man oppnår ved at det gjennomføres, mot de ulempene det vil medføre for de som deltar. Om disse er så store at de ikke kan forsvares i forhold til nytteverdien så må prosjektet revideres, eller som ytterste konsekvens skrinlegges.

Ifølge FNs konvensjon om barns rettigheter har alle barn grunnleggende rettigheter knyttet til omsorg og beskyttelse, men også til deltagelse og innflytelse (Barne- og familiedepartementet, 2020). Det å være med å bidra til forskning er en måte å både delta og gi innflytelse på. Samtidig må man også ta hensyn til at barn enda ikke har de nødvendige forutsetningene de trenger for å kunne gi et velreflektert, informert samtykke for å delta i forskning, derav deres rettigheter knyttet til beskyttelse. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021) har utarbeidet retningslinje 17 som direkte omhandler barn som er involvert i forskning. Denne er basert på FNs barnekonvensjon og Lov om behandling av personopplysninger fra 2018 (gjengitt i NESH, 2021). Her fremkommer det at foreldre skal gi et informert samtykke til at barna deres er objekter for forskning. I et informert samtykke ligger det at deltakerne har fått informasjon om hva prosjektet innebærer, og bakgrunnen for at man ønsker å gjennomføre dette. Det skal også informeres tydelig at man på hvilket som helst tidspunkt i prosjektet kan trekke seg fra å delta.

Videre understrekes det at forskerne skal forsikre seg om at denne informasjonen er forstått av den det gjelder, eller foreldrene til barn som er med i prosjektet (Polit & Beck, 2021).

Ifølge barnelova (1992, § 31) skal barnets egen mening vektlegges i økende grad ettersom det blir eldre. Et barn som har forutsetninger for å sette seg inn i hva en sak som omhandler det dreier seg om skal også høres.

Barna som var med i vårt prosjekt er født i 2017 og 2018. Det var derfor grunn til å vurdere det slik at de i stor grad selv kunne bestemme om de ville være med eller ikke. Vi innhentet informert samtykke fra barnas foresatte. I tillegg til samtykkeskjema (se vedlegg 5, s. 108), la vi ved et infoskriv som var ment for barna som forklarte på en barnerettet måte hva undersøkelsen gikk ut på, og at de kunne trekke seg når som helst (se vedlegg 6, s. 112). Vi forsikret oss om at barna ble informert på forhånd gjennom sine foresatte og personale i barnehagen, både om hvorfor vi kom, og at de kunne si nei til å være med når som helst under prosessen.

Da barna kom inn til oss forklarte vi hvem vi var, og hva vi gjorde der. Vi snakket også om hvorfor båndopptakeren var der, og hvorfor vi trengte å ha den med. Et fåtall av barna virket skeptiske til den, men det virket som om de glemte den etter hvert. Et av barna var tydelig lei seg da hen skulle inn til oss, og da snakket både vi og en barnehageansatt til hen om at hen trengte ikke å være med, og at hen kunne gå når som helst under intervjuet. Barnet valgte likevel å være med på hele intervjuet, og uttrykte at hen ikke ville gå igjen etter at vi var ferdig.

At vi var to under alle intervjuene var også en måte å sikre at barnets behov ble sett underveis. Det kunne selvsagt være at det ble for mye for barna med en ekstra voksen til stede, men vi vurderte det dithen at det var fordelaktig at vi var to. Dette for å få en ekstra

forsikring om at barnas ve og vel ble ivaretatt. Når man intervjuer og er uerfarne slik vi var er det mulig at man ikke får med seg signaler som barnet uttrykker om at det ikke trives underveis. Ved å være en ekstra voksen som observerte det mer utenifra så var også sjansen større for at eventuelle tegn på mistrivsel ble fanget opp, og hadde vi oppdaget dette hadde vi avbrutt intervjuet umiddelbart.

Et viktig prinsipp i etisk forskning er at alle som deltar i et prosjekt har krav på at opplysningene om dem behandles konfidensielt (Polit & Beck, 2021), herunder skal deltakerne behandles anonymt såfremt dette er mulig. I dette prosjektet var det ikke mulig å sikre full anonymitet da vi selv skulle intervju barna, og det var også nødvendig å vite fornavnet deres for å kunne kommunisere med dem på en måte som innga tillit. Det skal likevel ikke være mulig for uvedkommende å spore informasjonen gitt i intervjuene tilbake til noen av deltakerne. Vi brukte ikke barnas navn under lydopptakene, men navn på familiemedlemmer og skoler i nærområdet ble nevnt av deltagerne selv. Polit og Beck (2021, s. 141) nevner noen retningslinjer som kan brukes for å sikre deltakerne konfidensialitet. Alt materialet som blir produsert skal merkes med en kode for hver deltaker, og ikke med navn. Personalia må lagres forsvarlig, og det må være et absolutt fåtall som har tilgang til sensitive opplysninger. Informasjon som er identifiserende må destrueres så fort som mulig, og all data skal anonymiseres ved publisering, og skal være umulig å tilbakeføres til den det gjelder. Alle som har en rolle i gjennomføring av studien skal også signere på at de har taushetsplikt.

I alle transkripsjoner, analyseskjema og profiler har vi brukt fiktive navn både for barna selv og andre personer som nevnes i intervjuene. Alder på barna er indikert med år og måneder barnet var ved opptaket av intervjuet, altså ikke fødselsdato. Underveis i prosessen har lydopptakene vært lagret lokalt på vår personlige pc, som kun brukes av oss og er beskyttet med passord. Samtykkeskjema er oppbevart i låst arkivskap. Lydopptakene lagres

på Universitetet i Bergen sin lagringsplass for sikker lagring av forskningsdata og E-infrastruktur, SAFE.

Vi opplevde ikke at prosjektet vårt innebar noen spesiell form for risiko for de som var involvert. Det virket som om barna koste seg, og hadde det hyggelig sammen med oss. Dette var også tilbakemeldingene vi fikk fra barnehageansatte i etterkant.

Det er også viktig å nevne at for å sikre at en litteraturstudie kan kalles etisk så må forskningen den bygger på være etisk forsvarlig, ved at etiske retningslinjer er fulgt også i den. I tillegg er det essensielt at man er nøye på å henvise korrekt i teksten til undersøkelsen, slik at det ikke er noen tvil om hvem det er som står bak de ulike funnene.

4.7 Metodekritikk

Vårt siktemål har vært å vurdere problemstillingen vår i lys av forskningslitteratur i tillegg til egne vurderinger av bruk av N-LARSP. To personers erfaringer utgjør et altfor lite utvalg til at en kan trekke representative slutninger fra dataene, og selv om vi har ønsket å møte denne utfordringen med å bruke eksisterende forskningslitteratur så innser vi at metoden har begrensninger. Utvalget er smalt både når det gjelder oss og antall barn, og litteraturen prosjektet bygger på beskriver ikke logopedier i Norge. Vi har kun gjort analyser og utarbeidet profiler for tre barn, og vår egne begrensede erfaring har gjort dette arbeidet utfordrende. Man må kunne anta at med mer trening så ville også denne prosessen blitt lettere, og at tidsbruken ville gått betydelig ned.

5 Relevant Forskningslitteratur for LARSP som Praktisk Verktøy

I den følgende seksjonen vil vi gå nærmere inn på de ulike bestanddelene av prosessen ved LARSP og N-LARSP. Vi vil se på hva forskningslitteraturen sier om innsamling av spontantale og transkriberingsprosessen, og hva man mener er fordeler og ulemper knyttet til dette. Vi vil også gi en nærmere innføring i analysen av transkripsjonen. Både generelt om

hva som ble lagt til grunn for denne prosessen under utviklingen av LARSP, og også gå nærmere inn på hva man gjør i analysedelen av N-LARSP. Litteraturen vi bruker her er ikke nødvendigvis om LARSP, men den beskriver aspekter ved de ulike bestanddelene av metodikken i LARSP.

5.1 Innsamling av spontantale

I LARSP og N-LARSP så er det taleprøver av spontantale som er selve datagrunnlaget for kartleggingen. Crystal et al. (1989) forklarer at for å samle inn spontantale i LARSP så skal man beregne 30 minutter per barn, hvorav 15 minutter skal foregå mens barnet leker med en forelder, mens de neste 15 minuttene skal være en samtale mellom dem om ulike tema barnet kan forholde seg til.

Constanza-Smith (2010) fremhever at selv om standardiserte kartleggingsverktøy gir god informasjon om barns språklige utvikling så vil analyse av spontan tale gi en helt annen dimensjon til denne kartleggingen. Constanza-Smith (2010) nevner blant annet at en slik analyse vil gi økt sensitivitet til kartleggingen, tilføre den økologisk validitet og også fungere som et godt alternativ i tilfeller der bruk av standardiserte tester er utfordrende. Manning et al. (2020) hevder at innsamling av spontan tale er en vanlig metode for kartlegging hos logopeder. Metodene man bruker for dette vil typisk være i fri lek, at barnet gjenforteller en historie, eller beskriver et bilde slik at man får frem en mer realistisk og representativ beskrivelse av et barns muntlige språk (Evans & Craig, 1992). Spontan tale kan siden transkriberes og analyseres for forskjellige lingvistiske segmenter, som syntaks, morfologi og semantikk (Manning et al, 2020).

Overton og Wren (2014) hevder at analyse av spontan tale gir et mer realistisk bilde av et individs tale enn hva standardiserte tester kan gi, men at på tross av dette så velger de fleste logopeder å bruke formell kartlegging for å vurdere barns språk, og hvilke metoder

for behandling som er riktig i hvert tilfelle. Klatte et al. (2022, s. 1) påpeker at selv om standardiserte tester gir informasjon om barns grammatiske evner er på et aldersadekvat nivå så kan det ikke gi en full oversikt over kompleksiteten i hvert enkelt barns grammatiske språkproduksjon. Dette fordi det ikke representerer barns daglige kommunikasjon som krever integrasjon av språklige domener som morfologi, syntaks, semantikk og pragmatikk. Overton og Wren (2014) mener at dette i verste fall kan føre til at barnet ikke får riktig tilpasset behandling. Pavelko og Owens (2017) støtter dette narrativet ved å hevde at selv om forskere oppfordrer logopeder i klinisk praksis til å bruke analyser av spontan tale i sin kartlegging av barns språk, så blir dette i liten grad etterfulgt.

Pavelko og Owens (2017) undersøkte hvordan skolelogopeder i USA brukte analyse av spontantale i sin utredning av barn med språkvansker i løpt av et år. En tredjedel av respondentene brukte ikke dette verktøyet i sitt virke, på tross av at flere stater har retningslinjer som eksplisitt nevner dette som metode. Det amerikanske logopedforbundet (ASHA) regner også spontantaleanalyse som viktig del av en logopeds arbeide. Av respondentene som brukte denne metoden rapporterte de fleste om at de transkriberte spontantale under samtale med barna. I tillegg rapporterte de om at de ikke forandret på teknikkene de brukte for å stimulere til spontantale, selv om det kan være fordelaktig å bruke ulike teknikker etter hvor gamle barna er, for å fange opp økt grammatisk kompleksitet hos eldre barn (Pavelko & Owens, 2017).

Klatte et al. (2022) undersøkte mulige årsaker til at logopeder vegrer seg for å bruke spontan tale i sin kartlegging av barn språk. De gjorde en undersøkelse blant logopeder i Nederland både for å identifisere hindringer for bruk av spontantaleanalyse, men også for å foreslå løsninger på disse utfordringene. Ved å gjøre en litteraturundersøkelse kom de frem til at tidsbruk, manglende kunnskap om analyse av spontantale og morfosyntaks, i tillegg til at

logopedene selv manglet mestringstillit i denne sammenheng, er årsaker til at logopeder ikke bruker denne metoden i særlig stor grad. De hadde en fokusgruppe bestående av 11 logopeder som bekreftet resultatene fra litteraturundersøkelsen de hadde gjort på forhånd. Selv om fokusgruppen anerkjente fordelene med å bruke analyse av spontantale som supplement til standardiserte testing så hadde de ulike forklaringer på at de sjeldent brukte denne metoden. Dette var tidsbruk, lite kunnskap om utførelse av slike prosedyrer, liten mestringstillitt til egen kunnskap og manglende økonomisk kompensering for tiden de brukte på dette arbeidet.

Klatte et al. (2022, s. 12) utarbeidet et treningsopplegg for å gjøre respondentene i fokusgruppen mer komfortable med å bruke spontantaleanalyse. Dette opplegget fokuserte på språkutvikling og forstyrrelser, analyse av grammatisk kompleksitet og analyse, og bruk av CLAN, et softwareprogram som er utarbeidet for å avhjelpe arbeidet med transkribering, koding og analysing av ytringer (MacWhinney & Wagner, 2010). Man så ifølge Klatte et al. (2022) en økning i logopedenes egen tro på mestring i forhold til bruk av metoden, men ellers ingen effekt på hvor mye respondentene brukte spontantaleanalyse i sitt arbeide i etterkant av prosjektet. De rapporterte selv at CLAN var komplisert og lite brukervennlig, og at ellers er det utfordrende å få gjort noe med refusjonsordningene som logopedene har.

5.1.1 Tidsbruk

Klatte et al. (2022) foreslår at som et tiltak for å få ned tidsbruken ved bruk av spontantaleanalyse så kan man vurdere om hvor mye materiale man trenger å samle inn for å få et representativt bilde av et barns grammatiske egenskaper.

Heilmann et al. (2010) hevder at det er uenighet i feltet om hvor mange ytringer som trengs for å gi et godt bilde på et barns grammatiske nivå. De påpeker at mange av studiene som er blitt gjort, og kommet frem til forskjellige anbefalinger hva angår antall ytringer, også

er blitt gjort på forskjellige aldersgrupper, og er dermed utfordrende å sammenligne. Der man kan få et realistisk bilde av færre ytringer hos en gruppe barn trengs det et større antall ytringer for å kunne si noe om en annen gruppe. Barnas alder og konteksten ytringene ble samlet inn i kan påvirke reliabiliteten av et resultat, slik at det ikke nødvendigvis kun er antall ytringer som er utløsende faktor.

Heilmann et al. (2010) utførte en undersøkelse hvor skolelogopeder fra forskjellige skoler i USA samlet inn spontantale fra 231 barn mellom 2;8 og 13;3 år. Barna var monospråklige og hadde aldersadekvat språkutvikling. Man ønsket å undersøke om det var forskjell i resultatene på bakgrunn av forskjellige lengder av språkprøvene man samlet inn, om disse ble påvirket av hvordan man samlet dem inn, og om alderen på barna påvirket de forskjellige betingelsene. De skilte mellom språkprøver på ett, tre og syv minutter, og språkprøvene ble samlet inn enten ved at barna deltok i en samtale, eller at de ble bedt om å fortelle en historie.

Resultatene viste at reliabiliteten er høyest i språkprøvene som varte i syv minutter, men at den høyner betraktelig allerede fra 1 til 3 minutter (Heilmann et al, 2010). De så også at kontekstene intervjuene ble tatt oppi ble påvirket av barnas alder, ved at noen av de yngste gjerne måtte bruke leker, og heller ikke så lett klarte å gjenfortelle en historie. Forskerne poengterer at selv om man ser en høyere reliabilitet i lengre språkprøver så er det enda for lite forskning på temaet til at man kan gi generelle retningslinjer for hvor mye som er nok. Uansett så vil det i praksis være mer utfordrende å samle inn lange språkprøver, og at det dermed kan være nyttig å ta kortere segmenter for å få et noenlunde bilde, gjerne i tillegg til andre kartleggingsmetoder. De understreker dog at det ikke er i alle tilfeller at det passer med korte prøver. Når man ønsker å utrede barns bruk av grammatikk så anbefaler forfatterne å bruke de mer tradisjonelle anbefalingene på 50 til 100 ytringer.

Tommerdahl og Kilpatrick (2014) undersøkte hvorvidt 50, 100 og 200 ytringer er nok for å kunne gi et representativt inntrykk av et barns grammatiske produksjon. De talte frekvensen av ulike morfosyntaktiske elementer i språkprøvene til 23 barn mellom 2;6 til 3;6 år med aldersadekvat språkutvikling. Det ble tatt prøver på to forskjellige tidspunkt, og resultatene ble sammenlignet for å se om den første prøven samsvarte med den andre.

Resultatene viste at det kunne være store forskjeller mellom de ulike prøvene som var tatt med en ukes mellomrom. Selv om man samlet inn 200 ytringer så var det ikke sikkert at det ga et godt nok bilde av et barns grammatiske utvikling. Tommerdahl og Kilpatrick (2014) anbefaler at man legger seg på et nivå mellom 100 til 150 ytringer, fordi nytteverdien ved å analysere 200 ytringer ikke nødvendigvis forsvarer den ekstra tidsbruken.

Crystal et al. (1989) hevder at 30 minutter er gunstig tidsbruk for å skape en balanse mellom å få samlet inn nok tale, og imøtelse at barnet fort blir trøtt om det brukes mer tid. Det er også vanlig at en terapitime varer mellom 30 og 45 minutter, derfor mener de at det er urealistisk å legge seg på en linje med lengre intervjuer. 30 minutter blir da et kompromiss mellom å imøtekomme både barnas og de som intervjuer sine behov, i tillegg til å få samlet inn nok tale til at hensikten med prosessen ivaretas.

5.1.2 Praktisk tilnærming

Det finnes flere metoder for å samle inn spontan tale. I følge Bornstein et al. (2003) vil en finne ulike situasjoner der et barn naturlig bruker talespråk, og ta opp dette ved hjelp av båndopptager, eventuelt ved videoopptak. Deretter vil språkprøvene transkriberes og siden analyseres og sammenlignes med andre.

Bornstein et al. (2003) nevner at man kan observere barnet hjemme med en foresatt for å få en mest mulig naturalistisk situasjon for barnet. De hevder likevel at barnet kan bli forstyrret av den som observerer, og at man dermed ikke får et realistisk bilde av barnets

språk. Andre metoder som nevnes er innsamling av spontantale når barnet deltar i fri lek og mer strukturert interaksjoner som ved måltid eller spille spill.

Bornstein et al. (2003) hevder at uansett hvilken metode man velger for å stimulere barnet til å snakke fritt så vil man ikke kunne få et helhetlig bilde av hvordan barnet snakker i alle situasjoner. De gjorde en studie med 15 gutter og 15 jenter med gjennomsnittsalder på 2;0 år. Barna deltok i tre situasjoner hjemme hos seg selv. En der de lekte med mor, en der de lekte med mor i nærheten og en der barnet var i en annen interaksjon med mor enn lek. Denne siste betingelsen skulle være en interaksjon der man visste at barnet vanligvis brukte mye språk. I de to første betingelsene ble de observert av to forskere, i den siste var de alene.

Bornstein et al. (2003) fant at barna produserte aller mest språk da de var alene med mor, og minst da de lekte med mor i nærheten. Dette kan indikere at observasjon gjort av fremmede observatører kan forstyrre barnets produksjon av ord, og dermed gi et unøyaktig bilde. Bornstein et al. (2003) anbefaler at man i større grad bruker språkprøver som er samlet inn av foreldre.

Crystal et al. (1989) anbefaler at intervjuene foregår ved at barnet samtaler med en person de er nære med, der de første 15 minuttene foregår i fri lek og samtale rundt denne, mens den neste perioden er en samtale om noe som barnet er opptatt av.

5.2 Transkribering

Etter at en har samlet inn data i form av et taleopptak så må dette gjøres om til et dokument som gjør det mulig å analysere og kode dataene (Wiggins, 2017, s. 27). Crystal et al., 1989) understreker at transkripsjonen er en svært viktig del av LARSP metoden. Det er denne som gjør det mulig å analysere den faktiske talen slik at den kan tilpasses et profilskjema. Fra å ha veldig mye, uoversiktlig informasjon i en halvtime med tale, transformeres dette via analysen til håndterbare språklige segmenter som kan plottes inn i

profilene. Crystal et al. (1989) påpeker at transkripsjonen skal være både nøyaktig og utvetydig. Derfor at det er nødvendig at transkripsjonen utføres av personer som er trent til å gjøre dette.

Crystal et al. (1989) fremhever betydeligheten av å utføre transkripsjonen så fort som mulig etter at et intervju er avsluttet, og at det er samme personen som har vært til stede ved intervjuet som transkriberer. Dette er fordi verdifull informasjon fra intervjusituasjonen som har betydning i transkriberingen kan glemmes og gå tapt om det går for lang tid. Crystal et al. (1989, s. 91) nevner flere aspekter ved transkriberingen som kan bli utfordrende. Dette kan for eksempel være dersom det har gått lang tid mellom opptak og transkribering. I tillegg kan det oppstå vansker hvis personen som transkriberer ikke har vært til stede under intervjuet. Barnet man intervjuet kan for eksempel ha umoden uttale som gjør det vanskelig å forstå meningsinnholdet i ytringer tatt ut av kontekst, det kan snakkes om personlig informasjon eller uttrykksmåter som er interne i for eksempel en familie eller barnehage, og det kan oppstå hendelser under intervjuet som kommenteres.

Det å skulle transkribere spontantale er en svært tidskrevende prosess (Auckland, 1979; Paul, 1979; Bailey, 2008; Bolden, 2015; Sperber et al, 2017). Bolden (2015, s.277) fremhever denne prosessen som en operasjon som er langt mer betydningsfull enn å kun være et springbrett for å gjøre det mulig å utføre analysen. Hun hevder at det at man må lytte svært nøye og få detaljer fra intervjuet ned på papiret gjør at den som transkriberer også her blir en analytiker, ikke bare en observatør. Bolden (2015) argumenterer for at det ikke er i denne fasen man skal spare på ressurser, og at det er essensielt at en bruker tilstrekkelig tid og penger for å lære forskere denne prosessen.

Sperber et al. (2017) understreker at det kan oppstå store forskjeller i hvordan to ulike personer transkriberer samme materiale. Dette kan skyldes flere faktorer, som trøtthet og ulik kjennskap til materialet som skal transkriberes.

Automatisk talegjenkjenning (heretter referert til som ATG) er en metode som kan gjøre transkriberingsprosessen enklere og mer effektiv (Moore, 2015). Dette er teknologi som kan gjenkjenne tale og transkribere den. For at dette skal fungere best mulig konkluderer Moore (2015, s. 269) med at det må være høy kvalitet på selve lydopptaket og opptaket må være tatt opp med lite forstyrrelser. ATG er også sårbar for dialekter og talemåter som er svært forskjellig fra standardiserte talemåter.

Sperber et al. (2017) hevder at bruken av ATG ofte fører til feil i transkripsjonene, og dermed må disse gjennomgås manuelt i etterkant. Dette er både tidkrevende og kostbart.

Umair et al. (2022) argumenterer for at selv om det er en lang vei å gå før ATG er en nøyaktig og reliabel metode for transkribering, og at det er også finnes andre begrunnelser for at ATG ikke bør erstatte manuell transkribering fullt og helt, så er dette teknologi som en bør satse på å utvikle fremover. Moore (2015) mener at ved å erstatte manuell transkripsjon med ATG så mister en også nærheten og detaljer som man får i transkriberingsprosessen.

5.3 Analyse i LARSP

I dette kapittelet vil vi ta for oss selve analysedelen av LARSP. Det vil bli en gjennomgang av analysemodellen steg for steg, der vi forklarer de viktigste punktene og illustrerer med eksempelsetninger hentet fra våre egne innsamlete intervju.

Crystal al (1989) forklarer bakgrunnen for hvorfor de valgte den grammatiske analysemodellen som ligger til grunn i LARSP. De diskuterer bruk av forskjellige analysemetoder i vurdering av tale, og nevner spesielt Chomskys teori om transformasjonell generativ grammatikk som ble utviklet på slutten av 1950-tallet (Lohndal, 2018). Denne

teorien handler om at alle mennesker er født med et medfødt anlegg for språktilegnelse, det Chomsky refererer til som universalgrammatikk.

Det skilles mellom disse dyptliggende strukturene og overflatestrukturer, der de dyptliggende strukturene er mer abstrakte strukturer som er grunnlaget for et menneskes språk, mens overflatestrukturene er det som da blir det faktiske språklige komponentene som mennesket produserer (Lohndal, 2022). I LARSP er det ikke de dyptliggende strukturene som blir analysert, men man analyserer selve produksjonen av grammatikk og dermed overflatestrukturene.

Modellen for grammatisk analyse som Crystal et al. endte opp med å bruke er basert på Quirk et al. sitt grammatiske rammeverk fra 1972 (gjengitt i Crystal et al, 1989). Dette grunnlegges med at denne analysemetoden skal appellere til andre enn språkforskere, fordi det skal brukes i en anvendt metode for vurdering av språkvansker. De beskriver dette som relativt gjenkjennbart for de som husker noe av grammatikken de lærte på skolen.

Denne modellen strukturerer analysen i tre nivå. Disse er setninger og setningsledd, frasestruktur og ordstruktur/morfologi (Crystal et al., 1989).

5.3.1. Analyse av Setningsstruktur

Når man skal starte analysedelen av LARSP, er det ifølge Crystal et al. (1989) nyttig å starte med å skille mellom det de refererer til som «minor» og «major»-setninger. Major-setninger er analyserbare setninger, som må inneholde et subjekt og et predikat. Minor-setninger inneholder altså ikke dette. De ytringer som ikke er analyserbare i N-LARSP er i tillegg ufullstendige ytringer, avvikende, tvetydige og repetisjoner.

Når man skal analysere en setning ved å finne subjekt og predikat vil det være fordelaktig å begynne med å identifisere verbalet. Verbalet er nemlig sentrum i predikatet, og predikatet sier igjen noe om subjektet (Sæves og Hagemann, 2022). Et eksempel på dette kan

vi illustrere ved å bruke en setning hentet fra vårt datamateriale. I setningen «de stanger» (Jente 5;6), er verbalet og predikatet «stanger», mens «de» er subjektet. Setningen utvides i samtalen deretter til «de stanger inn i hverandre». Subjektet er fremdeles «de» men predikatet har nå blitt utvidet til «stanger inn i hverandre. Setningsleddene man kan dele denne setningen i er Subjekt, Verbal og Adverbial. De vanligste setningsleddene man finner er verbal, subjekt, direkte objekt, indirekte objekt og adverbial (Sæves og Hagemann, 2022) I LARSP blir i tillegg hjelpeverb analysert og notert som VauxV i analysen av setningsstruktur.

Videre beskriver Crystal et al. (1989) at det neste steget i analysen etter å ha identifisert om det er en major eller minorsetning, nå er å se på om den analyserbare setningen er en enkel setning, eller en setning med flere setningsledd slik at leddsetninger oppstår. En leddsetning er avhengig av hovedsetningen og kan ikke stå alene. Vi kan illustrere dette ved å bruke et eksempel fra vårt datamateriale:

«Det er en hoppeball der som er rund.» (Jente 6;2) Hvis setningen her hadde vært «Det er en hoppeball der» kunne vi sagt at det var en enkelsetning. Men siden leddsetningen «som er rund» blir produsert kan vi slå fast at det er det Crystal et al. kaller for en «multiple sentence.» I N-LARSP ville denne setningen blitt kategorisert som en relativsetning i profilskjemaet, fordi den inneholder en leddsetning innledet av ordet «som».

5.3.2. Analyse av Frasestruktur

Den neste delen av analysen omhandler frasestruktur. En frase er et enkeltstående ord eller en gruppe ord, som innad i setningen, eller i en annen frase har en syntaktisk funksjon.

Analyse av frasestruktur handler ifølge Crystal et al. (1989) om å identifisere de ulike elementene innad i setningsleddene. I setningsleddet subjekt kan vi finne pronomer, som for eksempel han, hun eller vi. Det kan også være nomenfraser (forkortet til NP heretter). Crystal et al. (1989) kategoriserer en NP som et substantiv som står sammen med et annet ord. Ordet substantivet står sammen med er avhengig av å stå ved et substantiv for å gi mening, for

eksempel et adjektiv eller en artikkel. I tillegg finner man det Crystal et al. beskriver som et «empty item», dette kan for eksempel være «det» i setningen «det regner».

I tillegg til frasestrukturer innenfor setningsleddene subjekt og objekt, kan man også finne adverbialfraser og verbalfraser. En adverbialfrase er som regel en preposisjon etterfulgt av en NP. Frasestrukturer innenfor verbalfraser kan være hjelpeverb, tidligere nevnt som VauxV, eller negasjoner, som «ikke».

5.3.3. Ordstruktur

Ord består av mindre deler som har uttrykk og betydning (Simonsen & Theil. 2005, s. 249). I LARSP handler ordstruktur om å identifisere hvordan de ulike ordene endrer form og blir bøyd. For substantiv handler dette om flertallsformer, enten bestemt eller ubestemt. For verb er det hvilken tid de er bøyd i. Dette kan i LARSP-skjemaet være presens, preteritum og perfektum partisipp.

I ordstruktur finner vi også det Crystal et al. (1989) kaller sammensetning, altså at to ord settes sammen til ett nytt ord. Hvilke endinger eller sammensetninger ord har kan endre betydningen både av ordet og setningen. Når man analyserer et ords struktur, kan man ifølge Simonsen og Theil (2005) bruke to teknikker som henger sammen. Disse er segmentering og identifisering. Segmentering går ut på å dele ordene opp i mindre deler. Identifisering handler om å sammenligne for å finne fra til enheter som har samme uttrykk eller betydning (Simonsen & Theil, 2005, s. 251).

5.3.4 Oppsummering og gjennomgang av eksempel

For å oppsummere det vi har presentert om analyse i LARSP vil vi vise fremgangsmåten på å analysere en setning hentet fra et av våre analyseskjema der vi analyserte en samtale med Jente (4;4):

«Det var en kjempestor hund som hadde masse klør»

Det vi første vi kan se her er at dette er en hovedsetning med en leddsetning. Leddsetningen er innledet av «som», så altså er det en Relativ på i N-LARSP-profilskjemaet. Det neste vi finner i henhold til LARSP sin analysemetode, er subjektet, som er «det» verbet «var» og objektet i hovedsetningen «en kjempestor hund» videre i leddsetningen finner vi relativ «som», verbet «hadde», objektet «masse klør».

Setningsstrukturen analysert i et analyseskjema vil da se slik ut:

SVO Relativ VO.

Når vi videre ser på frasestrukturen finner vi i hovedsetningen at subjektet inneholder et personlig pronomen: «det». I objektet finner vi et substantiv, hund, som her står sammen med et adjektiv: «en kjempestor hund». Dersom barnet bare hadde sagt «en hund» ville vi funnet strukturen NP [-Poss] altså en nomenfrase uten eiendomspronomen. I leddsetningen finner vi også Adjektiv+substantiv, som i LARSP noteres Adj N.

I ordstrukturene finner vi at verbene i setningene er bøydd i fortdisformen preteritum, og dette skal da noteres Pret. Substantivet «hund» var her bøydd i ubestemt entall, dersom barnet hadde sagt «hunden» ville det blitt registrert som bestemt entall, og dermed definite singular i profilskjemaet for N-LARSP.

I et analyseskjema kunne dette sett slik ut:

Figur #: eksempel fra analyseskjema

det var en kjempestor hund som hadde masse klør		SVO Relativ VO	Pers.pron. Kopula Adj N Adj N	Pret Sammensetning Pret
--	--	-----------------------	--	-------------------------------

6 Egen Utprøving av N-LARSP

Formålet med oppgaven vår er som tidligere nevnt å undersøke hvordan N-LARSP er som et praktisk kartleggingsverktøy for logopeder uten veldig mye lingvistisk kunnskap. For å få ett innblikk i dette har vi selv testet ut alle delene av N-LARSP fra start til slutt. I dette kapittelet vil ta for oss hvordan vi gjennomførte transkribering og analyse, og deretter presentere tre kasus for å vise hvordan en analyse kan se ut, og hvilken informasjon en N-LARSP profil kan gi logopeder etter endt analyse.

6.1 Beskrivelse av Kartleggingssituasjonen for Hvert Barn

I dette kapittelet vil vi presentert våre egne erfaringer med kartlegging gjennom spontan tale. Tidligere i oppgaven har vi presentert hva vi fant i litteraturen om denne metoden, og vi ønsker her å beskrive vår egen erfaring. Her vil vi gå gjennom kartleggingssituasjonen for hvert av barna vi senere vil presentere som profiler i N-LARSP.

I datainnsamlingen fulgte vi instruksene i N-LARSP og samlet dermed inn tretti minutter spontan tale fra hvert enkel av de deltakende barna. Barna vi har intervjuet var som tidligere nevnt født i 2017 og 2018. De to barna som var født i 2018 var henholdsvis 4;4 og 4;6 år gamle på intervjutidspunktet. Noe som plasserer dem i Nivå 6 i N-LARSP-profilskjemaet. De resterende åtte barna var mellom 5;3 og 5;10 på intervjutidspunktet, noe som plasserer dem i Nivå 7.

Intervjuene fant sted i barnehagene til de respektive barna. Noen av barna startet intervjuet sammen med en ansatt fra barnehagen, som etter hvert forlot rommet når det var greit for barnet.

Vi startet hver intervjusituasjon ved å introdusere oss og forklare hva vi skulle gjøre, hva båndopptakeren var for noe, og hvorfor vi hadde den med. Vi fordelte rollene våre slik at en av oss ledet samtalen, mens den andre hadde kontroll på lydopptak og tidsbruk, samt

noterte hendelser som kunne ha innvirkning på resultatet underveis. Deretter småpratet vi litt mens vi fant frem forskjellige leker og figurer.

Vi hadde med oss to forskjellige utstyrsposer. En med dukkemøbler og kaninfigurer som inviterte til rollelek, og en pose med forskjellige dyrefigurer. Til barna på nivå 6 fungerte dette bra. Her kom det meste av den spontane talen fra det barna sa i lekesituasjonen. Til barna på nivå 7 fenget ikke lekene like godt, noen valgte å leke med små byggeklosser som de hadde i barnehagen i stedet for. Særlig guttene på nivå 7 ville helst leke med andre ting enn kaninfigurene, og vi kan tenke oss at det handler om at figurene er mer feminint kodet enn de lekene de vanligvis interesserer seg for. Dermed kom mesteparten av den spontane talen fra barna på nivå 7 fra samtalene vi hadde samtidig som vi bygget med klosser.

I intervjusituasjonen var en oss med i lek med barnet. Dette gjorde at vi kunne prate om ting barnet var interessert i. Ofte kunne dette være hva de likte å gjøre på i barnehagen, noe de gledet seg til, hva de gjorde på hjemme eller hva de fikk til bursdagen. De fleste av barna pratet mye om det som engasjerte dem. Tre par av barna virket sjenerte, og vi tror dette er grunnen til at de ikke snakket like mye som de andre barna.

I to av intervjusituasjonene prøvde vi også ut spillet «Junior Alias» som ga en noe mer strukturert intervjusituasjon enn den frie leken. «Junior Alias» er et brettspill der en spiller skal forklare ord og en spiller skal gjette. Vi ville prøve dette fordi det minnet om betingelsene i LARSP som handler om å la barna beskrive bilder.

Det viste seg at å spille «Junior Alias» førte til at ytringene fra barna ble kortere og mindre varierte enn ved mer uformell spontan tale, og vi noterte oss det som en nyttig lærdom. Dermed brukte vi ikke spill til flere intervjusituasjoner.

Det vi opplevde som viktigst i intervjusituasjonen var å legge til rette for at barnet skulle bli trygge på oss og på situasjonen. Dette er en viktig forutsetning for å få naturlige samtaler med barna, der barna ønsker å snakke mer og gjerne i lengre setninger.

For å skape en god intervjusituasjon for barna, forklarte vi rammene for intervjuet til barna. Flere av barna så ut til å slappe mer av når vi fortalte at alt vi skulle gjøre var å prate sammen, og at barnet ikke kunne si eller gjøre noe feil. Det var også viktig at barnet hadde en avtale sammen med den ansatte fra barnehagen om de skulle være til stede eller ikke.

I tillegg forsøkte vi å tone oss inn på barnet sine interesser, og stilte åpne spørsmål rundt disse. Samt at vi brukte humor for å løse opp stemningen og vise at det var en ufarlig og uformell situasjon. Stort sett sitter vi igjen med et inntrykk av at vi lykkes med å skape gode og naturlige samtaler. Men samtidig så var det en læringsprosess der vi hele tiden lærte og justerte oss underveis.

Noe av det vi erfarte underveis gjennom arbeidet med innsamling av spontan tale på denne måten, var hvor lett det var «å gå i fellen» og stille lukkede spørsmål, eller spørre barnet spørsmål som på andre måter ikke åpnet opp for varierende svar. Dette var noe vi følte vi ble bedre på å unngå etter hvert som vi vendte oss til kartleggingssituasjonen, men det kan være nyttig for andre brukere av N-LARSP å ha med seg i bakhodet.

6.2 Transkribering av Spontan Tale

Alle opptakene vi gjorde ble transkribert ortografisk i Word. Etter instruks fra vår biveileder Ribu transkriberte vi på bokmål, og har dermed ikke lagt vekt på dialekt i transkripsjonene.

For å ha en mal for hvordan transkripsjonene skulle utføres, tok vi utgangspunkt i Falkenberg (2020) og transkripsjonsguiden hun brukte i sin masteroppgave. Dette er en

transkripsjonsguide basert på en felles transkripsjonsprosedyre for norsktalende barn, og har tidligere vært brukt i forbindelse med innsamling av spontan tale til N-LARSP. Denne viste seg å være svært nyttig for oss, og gjorde at vi fikk felles rammer for transkripsjonene våre.

Da vi fulgte guiden, ble alle navn på deltakere i opptaket byttet ut med koder. Hovedintervjuer ble kodet til ADM og barnet som deltok ble kodet til CHI. Andre eventuelle deltakere i samtalene, som medstudent eller barnehageansatte ble også kodet.

Koder ble også for å markere ulike grammatiske feil som kunne være nyttige å registrere i transkripsjonen slik at de var lettere å finne senere. Koder markerte også ting som pauser, avbrytelser og gjentakelser. I tillegg hadde vi også en liste over interjeksjoner og hvordan de skulle kodes i transkripsjonen. Ved å bruke en transkripsjonsguide ble det mye lettere å tolke transkripsjonene i ettertid.

Vi transkriberte ikke opptakene i sin helhet, da dette hadde vært unødvendig tidkrevende. I arbeidet med N-LARSP ble de første elleve minuttene av opptaket forkastet, og deretter ble de transkribert til man hadde registrert 100 analyserbare ytringer. Dette følger dermed retningslinjene til LARSP.

Når det gjelder tidsbruk var transkriberingen en tidkrevende prosess til tross for at vi ikke skulle transkribere opptakene fra start til slutt. Vi oppdaget flere grunner til dette. Barn snakker gjerne fort eller utydelig, og man bruker mye tid på å spole frem og tilbake for å sikre at man har transkribert ytringene korrekt. I tillegg tar det ekstra tid når man skal transkribere etter en guide, og må sørge for at alt som oppstår av pauser, nøling, lydord og lignende blir transkribert riktig i henhold til guiden. Vi opplevde at tidsbruk for transkripsjonen varierte fra opptak til opptak, men vi regnet ut at vi i gjennomsnitt brukte 145 minutter per transkripsjon, noe som vil si i overkant av 2,5 timer.

Tabell 2: Tidsbruk for transkribering

Intervjuobjekt	Dato for opptak	Dato for transkribering	Tidsbruk mål i aktive arbeidsminutter
Barn 1	05.12.22	06.12.22	177
Barn 2	05.12.22	07.12.22	165
Barn 3	07.12.22	09.12.22	180
Barn 4	07.12.22	09.12.22	150
Barn 5	02.02.23	04.02.23	124
Barn 6	02.02.23	05.02.23	117
Barn 7	24.03.23	25.03.23	182
Barn 8	24.03.23	27.03.23	130
Barn 9	31.03.23	01.04.23	121
Barn 10	31.03.23	03.04.23	110

6.3 Utvelgelse av Datamateriale

Da vi startet arbeidet med denne oppgaven var en del av prosjektet vårt å bidra til å samle inn transkribert spontan tale til et korpus som skal brukes i det videre arbeidet med N-LARSP. Vi rekrutterte ti barn, og dette gav oss muligheter til å danne oss ulike erfaringer innenfor arbeid med opptak og transkribering av spontan tale.

De barna vi har valgt å presentere i oppgaven er valgt ut på bakgrunn av ulike faktorer. Den første er alderen. Barn 1, som vi har valgt å kalle «Anne» for å anonymisere er i Nivå 6, og var 4;4 år ved intervju tidspunktet. Barn 2, som vi har valgt å kalle «Line» er i Nivå 7, og var 5;6 år da kartleggingen fant sted. Barn 3, «Fredrik» var 5;10 da kartleggingen fant sted. Dermed fikk vi en deltakergruppe der aldersspennet ikke er veldig stort.

En annen faktor som gjorde at vi valgte disse barna var at de i kartleggingen snakket om ganske ulike ting og skapte selv litt ulike rammer rundt intervjusituasjonen. «Anne» lekte rollelek under hele intervjuet, bare med et par kommentarer om hva vi lekte eller hvilke leker vi hadde. «Line» lekte også mye rollelek, men snakket samtidig mer om familie og venner, og mer abstrakte ting som hadde skjedd eller skulle skje. «Fredrik» på sin side lekte ikke rollelek, men bygget med klosser mens han snakket om ulike interesser han har. Dermed fikk vi tre forskjellige utgangspunkt for samtaletema og hvilke grammatiske strukturer som kunne dukke opp i løpet av kartleggingen.

6.4 Analyse av Transkripsjonene

Som tidligere nevnt har ingen av studentene som utførte denne studien noen form for faglig lingvistisk bakgrunn, utenom en innføring i lingvistikk i forbindelse med masterstudiet i logopedi ved Universitetet i Bergen. Dermed krevde den grammatiske analysen mye

forarbeid slik at vi kunne sette oss inn i ulike grammatiske strukturer, og hvordan vi fant disse.

Når vi analyserte de transkriberte opptakene, startet vi med å føre inn de 100 analyserbare ytringene i et analyseskjema. Dette skjemaet baserer seg på selve LARSP-skjemaet, og er en forenklet versjon av dette. Det vil altså være noen ulikheter fra et skjema til den originale LARSP og skjemaet til N-LARSP. For eksempel ville predikatet i setningen blitt kodet «C» for «Complement», mens det i N-LARSP blir kodet «O»

Ifølge LARSP-manualen skal man også telle opp og notere ned minor-ytringer. Dette har vi valgt å ikke gjøre i vår analyse, da det var så tidkrevende i seg selv å telle opp analyserbare ytringer, samt at vi ville ha fullt fokus på disse.

Fig. 1: Eksempel på utdrag fra analyseskjemaet

	Ytring	Uanalyserbar	Setningsstruktur	Frasestruktur	Morfologi
1	Jeg er storesøsteren		SVO	Pers.pron; Kopula	Pres. Def.sg.

Crystal et al. (1989) fremlegger at den mest oversiktlige måten å arbeide gjennom en analyse på, er å dele det opp i «scans» så man begynner med å se etter minor og major-setninger, så ser man på setningsstrukturen, så frasestruktur og til slutt ordstruktur. Vi fulgte denne oppskriften i arbeidet med våre analyser.

Vi opplevde at arbeidet med analyseringen var en kompleks og nokså tidkrevende prosess. En utfordring vi møtte på, var at N-LARSP er mer sammensatt i sin analyse enn tradisjonell setningsanalyse. Selv om vi hadde gjort forarbeid ved å sette oss inn i grammatikk, og sette oss inn i analysemetoden i LARSP var det fremdeles mange spørsmål som dukket opp underveis. Barns ytringer ofte mer komplekse enn det man finner i

eksempler, og man må hele tiden vurdere om man tolker ytringene riktig og dermed også analyserer riktig. For å sørge for at vi gjorde analysene korrekt, var vi avhengig av tilbakemelding fra både hovedveileder og biveileder, og vi brukte mye av vår avsatte veiledningstid på gjennomgang av analysene.

Når det gjelder tidsbruk holdt vi oversikt over hvor mange arbeidstimer vi brukte fra start til slutt på en analyse. Her regnes da både selve analyseringen, samt innføring i profilskjema. I gjennomsnitt tok denne prosessen oss 6,25 timer per barn. Tidsbruken her er selvsagt påvirket av at vi som tidligere nevnt ikke har mye lingvistisk trening, og at arbeidsmetoden i N-LARSP er ny for oss. På den annen side har vi satt oss grundig inn i N-LARSP på forhånd, samt hatt undervisning i lingvistikk i forbindelse med studiet. Dermed kan man tenke seg at tidsbruken per analyse er representativt for flere logopeder enn oss, da det er en kompleks prosess å sette seg inn i med mange elementer å vurdere.

Tabell 3: Tidsbruk ved analyse og utfylling av profilskjema for N-LARSP

Transkripsjon	Antall ytringer analysert	Tidsbruk målt i aktive arbeidstimer
«Anne	100	5
«Line»	100	7,5
«Fredrik»	100	6,25

6.5 Resultater

I dette kapittelet vil vi beskrive våre hovedfunn i de tre N-LARSP profilene vi har fylt ut. Som tidligere nevnt er formålet med oppgaven vår å undersøke hvordan N-LARSP er å bruke for logopeder uten særlig lingvistisk faglig bakgrunn. Vi erfarte at vi fikk et godt innblikk i analyseprosessen etter å ha analysert tre transkripsjoner. Derfor velger vi å presentere disse tre for å gi et innblikk i hvilke grammatiske strukturer man kan finne etter analysen. Vi presenterer ikke alle de grammatiske strukturene vi har funnet, men gir et innblikk i hva man kan finne ved hjelp av N-LARSP.

Det er viktig å ta med i betraktningen at det at barna lekte med forskjellige leker, og snakket om ulike ting påvirker hvilke ytringer de har produsert, og dermed også hvordan analysene og profilene ser ut.

6.5.1 *Beskrivelse av Annes N-LARSP profil*

Anne var 4;4 år da vi samlet inn spontan tale fra henne, og nivå 7 er beregnet i N-LARSP til å være fra 4;6 år. Etter å ha fylt inn profilskjemaet med Annes resultater fra analyse av transkripsjonen, kunne vi se at hun bruker strukturer fra samtlige aldersnivåer. (Se vedlegg 8, s. 116). Dette er inkludert en setningsstruktur som hører til nivå 7. Den grammatiske strukturen hun bruker som hører til nivå 7 er innledere, der hun har seks konjunksjoner som innleder en setning. Et eksempel på dette er ytringen «og det er faktisk jordbær inni.»

Analysen av Annes ytringer viser at hun tar i bruk åtte spørresetninger. Tre av disse var mer komplekse strukturer enn skjemaet presenterer, og ble dermed notert i «rest»-kategorien. Hun

hadde flest spørresetninger fra nivå fire, og to av de var her strukturen VAuxSVX. Denne fant vi eksempelvis i ytringen «skal jeg hjelpe deg?».

I helsetningene Anne ytret, fant vi at den strukturen hun brukte mest var SVO, som ble brukt 29 ganger. En annen struktur i helsetninger ble skåret som rest, og var brukt 7 ganger. Denne var SVAuxVO, og et eksempel her er «du kan lage tomat» og «jeg kan gjøre det».

Når det gjelder frasestruktur, fant vi at Anne brukte NP [-Poss] på aldersnivå 2 fire ganger, mens NP [+Poss] på nivå bare ble brukt 1 gang. Den frasen som ble brukt helt klart mest var personlig pronomen, den brukte hun i mange av ytringene og vi skåret den til 84 ganger.

På ordnivå brukte hun strukturer fra samtlige nivå, og den mest brukte strukturen her var verb som ble bøydd i presens. Hun brukte i tillegg preteritumsbøying 29 ganger, og perfektum partisipp fire ganger. Et eksempel på det siste er «han hadde spist altfor masse snop.»

På ordnivå fant vi også at hun brukte sammensetninger, både sammensetninger av ord som er etablerte i dagligtale, som for eksempel «kjempesulten» men også en sammensetning som var mer avhengig av konteksten, som «sommerfuglplaster».

6.5.2. Beskrivelse av Lines N-LARSP profil

Line var 5;6 år og dermed på nivå 7 i LARSP på tidspunktet for kartleggingen, og hun brukte strukturer fra samtlige aldersnivå. (Se vedlegg 9, s. 117). Av strukturene på profilskjemaet var det spørresetninger hun brukte færrest ganger. Spørresetninger ble registrert fire ganger, og disse strukturene ble kategorisert som rest da de ikke var representert på profilskjemaet. Disse ytringene var noe komplekse, og ble sagt mens hun var i rolle under

lek. Et eksempel er «er det du baby som har gjort det her?» En enklere spørresetning ble kategorisert som VSQ; «vet du hva?».

Videre fant vi at hun i 100 ytringer brukte èn bydesetning, og det var ytringen «se på hun». Når det gjelder helsetninger var det fra nivå 3 i profilskjemaet SVO-strukturen hun brukte oftest, her fant vi ti ytringer. Den setningsformstrukturen hun brukte nest flest ganger var SVAuxVAdv, denne fant vi fire ganger og kategoriserte den som rest. Eksempelvis ble denne strukturen brukt i ytringen «jeg vil ri på hesten.» På setningsnivå fant vi at hun brukte strukturene fra alle aldersnivå, og på nivå 7 som er det nivået hun selv er på, bruker hun ofte konjunksjoner som innledere. Vi registrerte dette 34 ganger. Eksempelvis i ytringene «og hun har hatt den når hun var liten» og «og jeg fikk den faktisk til bursdagen min».

På frasenivå fant vi at hun bruker samtlige strukturer. På aldersnivå 6 er inversjon oppgitt som en struktur, og dette var noe hun brukte 19 ganger, eksempelvis i ytringen «og nå blir de helt ville». Hun har også mange NP-fraser, syv var [-poss] og ni var [+poss]. En annen mye brukt struktur på frasenivå var personlig pronomen, dette brukte hun 111 ganger.

På ordnivå bøyde hun substantiv både i bestemt entall og bestemt flertall. Når det gjelder verbbøying bøyde hun i 72 ganger i presens, 68 ganger i preteritum, samt perfektum partisipp fem ganger. En mye brukt struktur på ordnivå var også sammensetning, her hadde hun ti. Eksempler på dette er ordene «galoppererlyd», «rampegutten» og «desemberdag».

6.5.3 Beskrivelse av Fredriks N-LARSP profil

Fredrik var 5;10 år da vi intervjuet han, og var dermed på nivå 7. Han brukte grammatiske strukturer på samtlige av nivåene. (Se vedlegg 10, s. 118). Kartleggingen viste at fire av ytringene hans var spørresetninger. En av disse var VSX, eksempelvis «skal jeg si deg hva rampenissen gjorde i fjor?» En annen og mer komplisert struktur i spørresetningene var VauxSVX(Y) som vi analyserte i ytringen «skal jeg si deg noe hva jeg har gjort?»

Fredrik brukte ingen bydesetninger, men brukte de fleste av strukturene for helsetninger. Den han brukte mest var SVO, som ble brukt 18 ganger. Han brukte koordinasjon fem ganger. Et eksempel på dette er «jeg tror det var før jul eller etter jul». En av setningsstrukturene han brukte mest ble skåret i restkategorien. Denne strukturen var SVAuxVO. Et eksempel på en slik ytring er «pappa har tatt vekk støttehjulene mine.» Fredrik var 5;10 år da vi gjorde opptak av en samtale med han, og han befant seg altså da på nivå 7 i N-LARSP. På nivå 7 fant vi at han brukte to av tre strukturer som innledere. Han brukte ikke vokativ som innleder, men brukte konjunksjoner 15 ganger og subjunksjoner seks ganger.

På frasenivå fant vi at han brukte samtlige strukturer nevnt i N-LARSP-skjemaet. På nivå 4, som er det høyeste nivået der fraser blir skåret hadde han seks ytringer med inversjon. Et eksempel på dette er ytringen «og så tygger den blader med munnen». Han brukte også NP[-poss] ni ganger, og NP [+poss] ti ganger.

På ordnivå bruker han også samtlige grammatiske strukturer som skjemaet oppgir. Her brukte han i tillegg bestemt flertall for å bøye substantiver, noe som ikke er oppgitt i skjemaet og dermed skåres i restkategorien. Eksempelvis brukte han dette i setningen «ja og spiser eggene».

6.5.4 Oppsummering av Resultater

Som tidligere nevnt hadde alle barna vi intervjuet aldersadekvat språkutvikling. Dette gjenspeilet seg i resultatene. Vi fant at alle barna brukte de grammatiske strukturene man kan forvente ut fra deres alder. Anne som var yngst, og på alderstrinnet til nivå 6, brukte en av strukturene på nivå 7, som handlet om å innlede setninger med en konjunksjon.

Line og Fredrik som var på nivå 7 brukte her to av de grammatiske strukturene på dette nivået, henholdsvis konjunksjoner og subjunksjoner som innledere. Ingen av dem brukte vokativ som innleder.

For å oppsummere resultatene kan vi se at profilene i N-LARSP samsvarer med at disse barna har en typisk språkutvikling på et aldersadekvat nivå.

REFERANSER

- Auckland, M. J. L. (1979). The Audiology Unit, Reading: A preschool group. I *Working with LARSP* (s. 194–213). Edward Arnold.
- Bailey, J. (2008). First steps in qualitative data analysis: Transcribing. *Family Practice*, 25(2), 127–131. <https://doi.org/10.1093/fampra/cmn003>
- Ball, M. J. (2012). Introduction. I *Assessing Grammar: The Languages of LARSP* (s. 1–3). Multilingual Matters.
- Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. (LOV/1999-05-21-30). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8
- Barnelova. (1992). *Lov om barn og foreldre*. LOV-1981-04-08-7. Lovdata. [Lov om barn og foreldre \(barnelova\) - Lovdata](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7)
- Bishop, D. V. M., Snowling, Margaret J., Thompson, Paul A., Greenhalgh, Trisha, & CATALISE consortium. (2016). *CATALISE: A Multinational and Multidisciplinary Delphi Consensus Study. Identifying Language Impairments in Children*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158753>
- Bishop, D. V., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., & CATALISE-2 consortium. (2017). CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development. Phase 2. Terminology. *PeerJ Preprints*. <https://doi.org/10.7287/peerj.preprints.2484v2>
- Bishop, D. V. M. (2017). Why is it so hard to reach agreement on terminology? The case of developmental language disorder (DLD). *International Journal of Language & Communication Disorders*, 52(6), 671–680. <https://doi.org/10.1111/1460-6984.12335>

Bloom, L. (1970). *Language Development: Form and Function in Emerging Grammars* (Bd. 59). MIT Press.

Bloom, L., & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. Wiley.

Bolden, G. B. (2015). Transcribing *as* Research: “Manual” Transcription and Conversation Analysis. *Research on Language and Social Interaction*, 48(3), 276–280.
<https://doi.org/10.1080/08351813.2015.1058603>

Bornstein, M. H., Painter, K. M., & Park, J. (2002). Naturalistic language sampling in typically developing children. *Journal of Child Language*, 29(3), 687–699.
<https://doi.org/10.1017/S030500090200524X>

Costanza-Smith, A. (2010). The Clinical Utility of Language Samples. *Perspectives on Language Learning and Education*, 17(1), 9–15. <https://doi.org/10.1044/lle17.1.9>

Crystal, D., Fletcher, P., & Garman, M. (1976). *The grammatical analysis of language disability: A procedure for assessment and remediation*. Edward Arnold.

Crystal, D. (1979). *Working with LARSP*. Edward Arnold.

Crystal, D., & Fletcher, P. (1979). Profile Analysis of Language Disability. I *Individual Differences in Language Ability and Language Behavior* (s. 167–188). Academic Press, Inc.

Crystal, D., Fletcher, P., & Garman, M. (1989). *Grammatical analysis of language disability: Studies in disorders of communication* (2nd ed). Cole and Whurr.

Crystal, D. (2012). On the Origin of LARSPecies. I *Assessing Grammar: The Languages of LARSP* (s. 4–11). Multilingual Matters.

- Dubois, P., St-Pierre, M.-C., Desmarais, C., & Guay, F. (2020). Young Adults With Developmental Language Disorder: A Systematic Review of Education, Employment, and Independent Living Outcomes. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 63*(11), 3786–3800. https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-20-00127
- Evans, J. L., & Craig, H. K. (1992). Language Sample Collection and Analysis: Interview Compared to Freeplay Assessment Contexts. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 35*(2), 343–353. <https://doi.org/10.1044/jshr.3502.343>
- Falkenberg, E.T. (2020). LARSP som kartleggingsverktøy for norske logopeder [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo
- Frizelle, P., McKean, C., Eadie, P., Ebbels, S., Fricke, S., Justice, L. M., Kunnari, S., Leitão, S., Morgan, A. T., Munro, N., Murphy, C., Storkel, H. L., & Van Horne, A. O. (2023). Editorial Perspective: Maximising the benefits of intervention research for children and young people with developmental language disorder (DLD) – a call for international consensus on standards of reporting in intervention studies for children with and at risk for DLD. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 64*(3), 474–479. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13694>
- Fletcher, P., Klee, T., & Gavin, W. (2012). LARSP Thirty Years on. I *Assessing Grammar: The Languages of LARSP* (s. 12–28). Multilingual Matters.
- Gleason, J. B. (Red.). (1993). *The Development of Language* (3. utgave). Macmillan Publishing Company.
- Gleason, J. B., & Ratner, N. B. (2013). *The development of language* (8th ed.). Pearson.

- Hammersley, M. (1987). Some Notes on the Terms 'Validity' and 'Reliability'. *British Educational Research Journal*, 13(1), 73–82.
<https://doi.org/10.1080/0141192870130107>
- Heilmann, J., Nockerts, A., & Miller, J. F. (2010). Language Sampling: Does the Length of the Transcript Matter? *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 41(4), 393–404. [https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2009/09-0023\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2009/09-0023))
- Haake, M., Hansson, K., Gulz, A., Schötz, S., & Sahlén, B. (2013). The slower the better Does the speaker's speech rate influence children's performance on a language comprehension test? *International Journal of Speech-Language Pathology*, 16(2), 181–190. <https://doi.org/10.3109/17549507.2013.845690>
- Høigård, A. (2009). *Barns språkutvikling* (2. utgave). Universitetsforlaget.
- Klatte, I. S., van Heugten, V., Zwitserlood, R., & Gerrits, E. (2022). Language Sample Analysis in Clinical Practice: Speech-Language Pathologists' Barriers, Facilitators, and Needs. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 53(1), 1–16.
https://doi.org/10.1044/2021_LSHSS-21-00026
- Klee, T., Gavin, W.J. (2010) Reference data for the LARSP profile chart for 2- and 3-year-old children. Madison, WI, USA: Symposium on Research in Child Language Disorders, 5 Jun 2010.
- Komarova, N. L., Niyogi, P., & Nowak, M. A. (2001). The Evolutionary Dynamics of Grammar Acquisition. *Journal of Theoretical Biology*, 209(1), 43–59.
- Kristoffersen, K. E. (2005). Hva er språk? I A. Sveen (Red.), *Språk: En grunnbok* (ss. 17–35). Universitetsforlaget.

- Kristoffersen, K. E., & Simonsen, H. G. (2012). *Tidlig språkutvikling hos norske barn: MacArthur-Bates foreldrerapport for kommunikatív utvikling*. Novus Forlag.
- Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G., Bleses, D., Wehberg, S., Jørgensen, R. N., Eiesland, E. A., & Henriksen, L. Y. (2013). The use of the Internet in collecting CDI data – an example from Norway. *Journal of Child Language*, *40*(3), 567–585.
<https://doi.org/10.1017/S0305000912000153>
- Kristoffersen, K. E., Rygvold, A.-L., Klem, M., Valand, S. B., Asbjørnsen, A., & Næss, K.-A. (2021). *Terminologi for vansker med språk hos barn og unge- en konsensusstudie*. *3*, 6–23.
- Krumsvik, R. J. (2013). *Innføring i forskingsdesign og kvalitativ metode*. Fagbokforl.
- Kuhl, P. K. (2010). Brain Mechanisms in Early Language Acquisition. *Neuron*, *67*(5), 713–727. <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2010.08.038>.
- Lohndal, T. (2018) *Transformasjonsgrammatikk i Store norske leksikon* på snl.no.
<https://snl.no/transformasjonsgrammatikk>
- Lohndal, T. (2022) *Generativ grammatikk i Store norske leksikon* på snl.no.
https://snl.no/generativ_grammatikk
- MacWhinney, B., & Wagner, J. (2010). Transcribing, searching and data sharing: The CLAN software and the TalkBank data repository. *Gesprachsforschung: Online-Zeitschrift Zur Verbalen Interaktion*, *11*, 154–173.
- Manning, B. L., Harpole, A., Harriott, E. M., Postolowicz, K., & Norton, E. S. (2020). Taking Language Samples Home: Feasibility, Reliability, and Validity of Child Language Samples Conducted Remotely With Video Chat Versus In-Person. *Journal of Speech*,

Language, and Hearing Research, 63(12), 3982–3990.

https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-20-00202

Moore, R. J. (2015). Automated Transcription and Conversation Analysis. *Research on Language and Social Interaction*, 48(3), 253–270.

<https://doi.org/10.1080/08351813.2015.1058600>

Den nasjonale forskningsetiske komitè for samfunnsvitenskap og humaniora (2021, 16 desember). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora. Forskningsetikk.

<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/humsam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora>

O’Grady, W. (2005). *How Children Learn Language*. Cambridge University Press.

Overton, S., & Wren, Y. (2014). Outcome measurement using naturalistic language samples: A feasibility pilot study using language transcription software and speech and language therapy assistants. *Child Language Teaching and Therapy*, 30(2), 221–229.

<https://doi.org/10.1177/0265659013519251>

Paul, E. (1979). The Nuffiels Hearing an Speech Centre. I *Working with LARSP*. Edward Arnold.

Pavelko, S. L., & Owens, R. E. (2017). Sampling Utterances and Grammatical Analysis Revised (SUGAR): New Normative Values for Language Sample Analysis Measures. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 48(3), 197–215.

https://doi.org/10.1044/2017_LSHSS-17-0022

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2021). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice* (Eleventh edition, international edition). Wolters Kluwer.

- Quirk, R. (1972). *A Grammar of contemporary English* (pp. XII, 1120). Longman.
- Ribu, I. S., Simonsen, H. G., Løver, M. A., Strand, B.-M. S., & Kristoffersen, K. E. (2019). N-LARSP: A Developmental Language Profile for Norwegian. I M. J. Ball, P. Fletcher, & D. Crystal (Red.), *Grammatical Profiles: Further languages of LARSP* (s. 23–52). *Multilingual Matters*.
- Rice, M. L., Smolik, F., Perpich, D., Thompson, T., Rytting, N., & Blossom, M. (2010). Mean Length of Utterance Levels in 6-Month Intervals for Children 3 to 9 Years With and Without Language Impairments. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 53*(2), 333–349. [https://doi.org/10.1044/1092-4388\(2009/08-0183\)](https://doi.org/10.1044/1092-4388(2009/08-0183))
- Rohrer-Baumgartner, N., & Urnes, A. G. (2018). Språkforstyrrelser. I A.G. Urnes, (Red.) *Den Interaktive Hjernen hos Barn og Unge* (1., ss. 289–301). Gyldendal Akademisk.
- Simonsen, H. G., & Kristoffersen, K. E. (2005). *Språk: En grunnbok* (A. Sveen, Red.;5.). Universitetsforlaget.
- Simonsen, H. G., & Theil, R. (2005). Morfologi. I A. Sveen (Red.), *Språk: En grunnbok* (ss. 249–294). Universitetsforlaget.
- Sperber, M., Neubig, G., Niehues, J., Nakamura, S., & Waibel, A. (2017). Transcribing against time. *Speech Communication, 93*, 20–30. <https://doi.org/10.1016/j.specom.2017.07.006>
- Sveen, A. (2005). Syntaks. I *SPRÅK: En grunnbok* (s. 295–381). Universitetsforlaget.
- Sæves, Alexandra C., Hagemann, K. (2021). *Setningsanalyse i Store norske leksikon* på snl.no. <https://snl.no/setningsanalyse>

Tomasello, M. (2003). *Constructing a Language: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Harvard University Press.

Tomasello, M., & Stahl, D. (2004). Sampling children's spontaneous speech: How much is enough? *Journal of Child Language*, *31*(1), 101–121.
<https://doi.org/10.1017/S0305000903005944>

Tommerdahl, J., & Kilpatrick, C. (2014). Analysing frequency and temporal reliability of children's morphosyntactic production in spontaneous language samples of varying lengths. *Child Language Teaching and Therapy*, *29*(2), 171–183.
<https://doi.org/10.1177/0265659012459528>

Umair, M., Mertens, J. B., Albert, S., & De Ruiter, J. P. (2022). GailBot: An automatic transcription system for Conversation Analysis. *Dialogue & Discourse*, *13*(1), 63–95.
<https://doi.org/10.5210/dad.2022.103>

Universitetet i Stavanger. (2022, 17. mars). *Oversikt over materiell til kartlegging og diagnostisering av språk*. [Oversikt over materiell til kartlegging og diagnostisering av språk | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](#)

Urnes, A. G. (Red.). (2018). *Den interaktive hjenen hos barn og unge* (1. utgave). Gyldendal.

Westerlund, M. (2012). *Språkutvikling i førskolealder* (1. utgave). Tell forlag.

Wiggins, S. (2017). *Discursive psychology: Theory, method, and applications*. SAGE.

Wohlin, C., Mendes, E., Felizardo, K. R., & Kalinowski, M. (2020). Guidelines for the search strategy to update systematic literature reviews in software engineering. *Information and Software Technology*, *127*, 106366. <https://doi.org/10.1016/j.infsof.2020.106366>

Åfarli, T., & Sakshaug, L. (2006). *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum*
(1. utgave). Det norske samlaget.

LARSP som kartleggingsverktøy for logopedar

Synnøve Heum

Masterstudent i logopedi

Universitetet i Bergen

Institutt for biologisk og medisinsk psykologi

Det psykologiske fakultet

Borghild Andersdotter Veve

Masterstudent i logopedi

Universitetet i Bergen

Institutt for biologisk og medisinsk psykologi

Det psykologiske fakultet

Sammendrag

Artikkelen drøfter kartleggingsverktøyet LARSP, som brukes mye internasjonalt for å identifisere språkforstyrrelser. Verktøyet er forankret i lingvistikk og kartlegger ekspressive grammatiske formuleringer i spontantale. Drøftingen bygger på litteraturgjennomgang og egne erfaringer med utprøving av en foreløpig norsk variant, N-LARSP. Et siktemål har vært å undersøke nytten av verktøyet for logopedar uten særlig bakgrunn fra lingvistikk. Vi har samlet inn taleprøver fra ti barn og transkribert disse. I tillegg har vi analysert og konstruert grammatiske profiler fra tre av dem. Litteraturgjennomgangen og utprøvingen vår avdekket at verktøyet er svært tidkrevende og analysen kompleks. Samtidig gir LARS en unik innfallsvinkel for kartlegging av språkforstyrrelser. Tidsbruken og kompleksiteten i analysen reiser betydelige utfordringer som må løses før det kan bli et alternativ for logopedar i Norge.

Nøkkelord: LARSP, N-LARSP, Grammatisk utvikling, Utviklingsmessige språkforstyrrelser, spontan tale

Abstract

The article discusses strengths and weaknesses of LARSP, a tool used internationally to detect language disorders by mapping grammatical expressions in spontaneous speech. Our discussion is based on a literature review of key tasks connected to the use of LARSP, and also on our own experience from using a preliminary Norwegian version, N-LARSP. We collected and transcribed spontaneous speech from ten children, and the transcriptions were analyzed to construct grammatic profiles for three of them. Both the literature review and our use of the method clearly revealed that the use of LARSP is time consuming. LARSP, nevertheless, provides a unique approach for the mapping of language disorders, different from tools that are currently in use in Norway. In that sense, N-LARSP is a new and useful tool when examining language disorders. However, the extensive time required and the complexity of constructing expressive grammar profiles, challenges the use of LARSP among speech therapists without a lot of competence in the linguistic field.

Key Words: LARSP, N-LARSP, Grammatical Development, Developmental Language Disorder, Spontaneous Speech

Innledning

Det å ha språkforstyrrelser er assosiert med en rekke andre utfordringer som kan medføre alvorlige konsekvenser for den det gjelder. Forskning viser at både atferdsvansker og emosjonelle vansker er knyttet til språkforstyrrelser, og man ser også korrelasjoner med sosiale vansker og lav selvtillit hos personer med disse utfordringene (Dubois et al., 2020). Likevel finnes det flere metoder som har vist seg effektive for å behandle vansker som er relatert med språkforstyrrelser (Frizelle et al, 2023). Det er derfor svært viktig at man fanger opp dem det gjelder tidlig, slik at de kan få den støtten de trenger for å kunne leve bedre med utfordringene sine.

CATALISE-prosjektet ble igangsatt for å skape en enhetlig definisjon på hva begrepet «*utviklingsmessige språkforstyrrelser*» (eller DLD, Developmental Language Disorders) inneholder (Kristoffersen et al., 2021). Den norske definisjonen man enes om i dette prosjektet er som følger:

Termen utviklingsmessige språkforstyrrelser viser til barn og unge som har vedvarende problemer med språket utover fire-fem års alder, og hvor problemene har betydelig innvirkning på muligheter til utdanning og deltakelse i yrkes- og samfunnslivet. Dersom språkforstyrrelsen er en del av en biomedisinsk tilstand (for eksempel Down syndrom) anbefales det at språkforstyrrelsen da omtales som språkforstyrrelse assosiert med X, hvor «X» viser til den biomedisinske tilstanden. (Kristoffersen et al., 2021 s.21).

Uansett hvilken årsak så er det viktig å få identifisert om et barn har språkforstyrrelser eller ikke, og i så fall hva det er disse vanskene innebærer. Bloom og Lahey (1978) påpeker at i en kartlegging så vil en først bruke standardiserte verktøy som sammenligner et barn med andre i sin aldersgruppe for å identifisere en eventuell utfordring. Når man så har fastslått at et barn har en slik utfordring så vil det være nødvendig å gjennomføre en mer detaljert

kartlegging for å få klarhet i hva det er som forårsaker dette, og hva man kan se for seg er hensiktsmessige mål for behandling.

For å kartlegge språkvansker i Norge anvendes flere ulike kartleggingsverktøy. I denne artikkelen vil vi drøfte et verktøy som anvendes mye internasjonalt, LARSP¹, og hvor den norske varianten, N-LARSP, fortsatt er under utvikling.

LARSP har fokus på å kartlegge ekspressiv, grammatisk utvikling. I Norge i dag er det også andre verktøy som i større eller mindre grad fokuserer på dette. CELF-4 anvendes på barn fra 5;0 – 12;11 år. MacArthur Bates Communicative Development Inventories (CDI) retter seg mot yngre barn fra 0;8 til 3;0 år. Begge er godt etablert og kartlegger flere aspekt ved et barns språkutvikling, herunder grammatisk utvikling (Universitetet i Stavanger, 2022). TROG-2 retter seg kun mot å måle grammatisk kompetanse hos barn (Universitetet i Stavanger, 2022). CELF-4 og TROG-2 er verktøy som måler reseptiv, grammatisk forståelse, mens CDI og LARSP retter seg mot barnets ekspressive språk. Dette er da verktøy som identifiserer en språkvanske, mens LARSP beskriver språket hos barn.

LARSP er altså et verktøy som baserer seg på lingvistiske metoder, og som skal bygge bro mellom språkvitenskap og det logopediske fagfeltet. En rask gjennomgang av studieprogrammene til de forskjellige universitetene i Norge som tilbyr master i logopedi viser at det er relativt store forskjeller i hvordan lingvistikk vektet. Det er også ulikt om bachelor i lingvistikk er grunnlag for opptak på master i logopedi ved de forskjellige studiestedene. Dette tenker vi kan føre til at det er forskjeller i hvor mye lingvistisk kunnskap den enkelte logoped innehar. En naturlig konsekvens av dette kan bli at det varierer hvor utfordrende det er for en logoped å gjennomføre en kartlegging med N-LARSP.

Spørsmålet vi vil analysere er «*Hva er styrker og svakheter ved LARSP som kartleggingsverktøy for logopeder?*». Vår analytiske tilnærming er å gå gjennom

forskningslitteratur om prosedyrene som utføres ved bruk av LARSP, for å etablere en ramme for å vurdere våre egne erfaringer fra å anvende LARSP. Forfatterne bak N-LARSP (Ribu et al., 2019) ønsker også å oppdatere og bygge ut skjemaet. Noe av dataen som samles inn i forbindelse med denne masteroppgaven vil kunne inngå i et større N-LARSP-korpus i fremtiden.

Vi velger i denne omgang å konsentrere oss om prosessen i LARSP frem til behandling. Vårt fokus er på innsamling og analysering av spontantale som metode, da vi ser for oss at dette er nyttig kunnskap å ha med oss i vårt fremtidige virke som logopeder. Vi har ingen ambisjoner om å sammenlikne LARSP med de andre verktøyene som er i bruk i Norge.

Artikkelen er bygd opp slik at vi først kort gir en nærmere beskrivelse av LARSP. Dernest ser vi på metodikken i LARSP i lys av eksisterende litteratur, før vi presenterer vår egen utprøving av N-LARSP og erfaringene vi har gjort, samt resultater fra vår egen undersøkelse. Vi vil også presentere tre N-LARSP profiler, og noen sentrale resultater vi har funnet i disse. Til sist diskuteres fordeler og utfordringer knyttet til ulike sider ved anvendelse av N-LARSP for logopeder i Norge.

Kort om LARSP

LARSP som metode ble utviklet i Storbritannia på 70-tallet av Crystal, Fletcher og Garman (Crystal, 2012). Metoden ble utviklet fordi man så at det manglet både grammatisk kunnskap hos praktikere som arbeidet med barn med språkutvikling, i tillegg til en generell kunnskap om språkvansker hos barn. Som en respons til dette utviklet Crystal et al (1976) LARSP, en lingvistisk basert metode som både skulle vurdere barns grammatiske utvikling, i tillegg til å gi føringer for hvor en skulle konsentrere behandlingen i hvert enkelt tilfelle.

Tanken var at ved å identifisere hvor et barn lå på utviklingsstigen i sin grammatiske språkutvikling, så kunne en også vurdere hva som manglet for at barnet skulle komme dit det burde være. Man ønsket her å kombinere tre ulike prosesser i en metode, altså at en kan

oppdage, vurdere og utbedre språkforstyrrelser ved å benytte LARSP. Flere oppgaver må løses i prosessen med å gjennomføre LARSP: Innsamling av spontantale, transkribering, grammatisk analyse, innføring i profilskjema, analyse av dette og deretter utarbeide forslag for behandling.

For å vurdere om det er samsvar mellom barnets alder og hvilket trinn det er på, så tas det opptak av spontan tale fra barnet. Crystal et al (1989) beskriver at dette gjøres typisk ved at barnet samtaler med en voksen mens det leker, forteller en historie, eller beskriver et bilde. Dette er en velbrukt metode i språkforskning (Evans and Craig, 1992). Samtalene varer rundt en halvtime og tas opp på bånd. Man noterer de forskjellige strukturene i analysen etter antall ganger de forekommer.

Det er ikke angitt noen verdier i forhold til hvor mye en struktur må representeres før det ansees som til stede i barnets språk, og det er generelt en mangel på slike normative holdepunkter i LARSP. Det er forsøkt etablert for engelsk (Klee & Gavin, 2010), men det er fortsatt under utvikling. I fravær av slike holdepunkter må man derfor gjøre noen valg. I N-LARSP registreres en struktur som etablert i barnets språk hvis den oppstår en gang. Om barnet bruker for eksempel spørreord en gang så noteres det som om dette er en struktur som barnet har tilegnet seg.

Det har gått nesten førti år siden verktøyet ble konstruert, og i dag er det videreutviklet til over tjue språk (Crystal et al., 2012; Ball et al 2019). En variant som enda ikke er ferdigutviklet, N-LARSP ble lansert i 2019 av Ribu et al. Da de skulle utforme den norske profilen la de vekt på å gjøre den mest mulig sammenlignbar med de andre profilene som de kunne, samtidig som de tok hensyn til karakteristika ved det norske språk. For å gjøre dette verktøyet så brukervennlig som mulig så reduserte de antall poster på profilskjemaet slik at alle strukturene er representert på en side.

Faglig gjennomgang av metodikken i LARSP

Det fremgår av beskrivelsen av LARSP at innsamling av spontantale, transkribering og grammatisk analyse er sentrale aspekter ved LARSP som metode. Vi har gått gjennom forskningslitteratur med søkelys på disse for å få frem hva utviklerne av LARSP har vektlagt i sine beskrivelser, men også mer generelt om de forskjellige elementene som også er mye brukt i språkforskning utenom LARSP.

Spontantale som datagrunnlag

I beskrivelsen av den originale LARSP- prosedyren la Crystal et al. (1979) vekt på innsamling av spontantale som datagrunnlag ved bruk av verktøyet. Andre språkforskere deler også en enighet om at spontantale som datagrunnlag i språktesting er et godt tilskudd til bruk av standardiserte kartleggingsverktøy, fordi det tilfører en økologisk validitet som mangler i mer strukturerte metoder (Constanza-Smith, 2010; Overton & Wren, 2014; Klatte et al., 2022).

Selv om fordelene ved bruk av spontantale er støttet i evidensbasert forskning, så kan det se ut som om det i mindre grad blir brukt av logopeder i klinisk praksis (Overton & Wren, 2014; Pavelko & Owens, 2017).

Klatte et al (2022) undersøkte hva det er som kan ligge til grunn for at logopeder vegrer seg for å bruke denne metoden. De kom fram til at tidsbruk, lite kunnskap om analyse av spontantale og morfosyntaks, og manglende mestringstillit til egen kompetanse for bruk av metoden var hindringer som logopedene selv rapporterte om.

Det at innsamling av spontantale tar mye tid er noe flere forskere enes om (Heilmann et al., 2010; Tommerdahl og Kilpatrick, 2014; Klatte et al., 2022). Det har vært utført ulike undersøkelser som tar for seg hvor mye spontantale som må tas opp for at det skal være nok til å gi et representativt bilde av et barns talespråk, for om det viser seg at man trenger mindre

tid enn hva man tidligere har antatt så vil det forenkle bruken av metoden. Heilmann et al. (2010) hevder at selv om flere forskere har kommet med anbefalinger om antall ytringer og tid som er nødvendig, så er dette et tema som det ikke er enkelt å komme til noen generell konklusjon på per i dag.

Dette er fordi de undersøkelsene som er gjort er gjennomført med forskjellige populasjoner hva angår alder og kontekst. Heilmann et al. (2010) utførte selv en undersøkelse hvor de så på hvor lite tid man kan bruke og likevel få reliable resultater ved innsamling av spontan tale. Resultatene viste at 7 minutter kan være tilstrekkelig. De påpeker imidlertid at det er enda for lite forskning på hvor mye eller lite spontan tale som er nok, og at for å utrede barns grammatikk så bør man holde seg mellom 50 og 100 ytringer.

Andre mener at dette er for lite. Studien til Tommerdahl og Kilpatrick (2014) påpeker at det ikke alltid er nok selv med 200 ytringer for å få et realistisk bilde av et barns språkutvikling. Likevel anbefaler de å bruke mellom 100 og 150 ytringer fordi nytten av å samle inn 200 ytringer ikke forsvarer den økte ressursbruken.

I LARSP og N-LARSP har man landet på å bruke 30 minutter på hvert intervju for å balansere behovet for å samle inn nok tale med barnets behov. Crystal et al (1989) mener at lengre tid vil føre til at barna kan bli for trøtte til at talen deres blir representativ.

Det viser seg også at den praktiske tilnærmingen en velger å anvende påvirker reliabiliteten av resultatene. Heilmann et al. (2010) undersøkte i tillegg til tidsbruk også hvordan konteksten man samler inn spontantale påvirket resultatene i overnevnte undersøkelse. De kom frem til at barnas alder har innvirkning på hvordan de responderer på ulike betingelser. For de yngste barna er det gjerne nødvendig med leker for å få i gang en samtale, eller at de trenger mer støtte fra en voksen for å fortelle en historie enn eldre.

Bornstein et al. (2003) fant at yngre barn produserer mest tale når de er samhandler

med nære omsorgspersoner uten utenforstående til stede. Forskerne påpekte at tilstedeværelse av andre kan påvirke resultatenes reliabilitet. Derfor anbefaler de at man i større grad samler inn taleprøver fra barn via dets foreldre alene. I LARSP mener Crystal et al (1989) at den beste måten å innhente spontantale på er nettopp ved at en forelder eller annen person nær barnet gjennomfører intervjuet, og at den første delen er en samtale mens barnet leker fritt med utvalgte leker, og den andre er en samtale om noe barnet er opptatt av.

Transkribering

Etter at et intervju er gjennomført og tatt opp på lydbånd så må det gjøres om til et dokument som muliggjør analysere og koding av dataene (Wiggins, 2017; Manning et al., 2020). Det er en fordel at den som transkriberer også har vært til stede ved intervjuet (Crystal, 1989; Moore, 2015). Det at forskeren eller klinikerer selv transkriberer intervjuer som hun eller han har innhentet gir en unik mulighet til å bli kjent med eget materiale og få et mer helhetlig bilde av resultatene (Moore, 2015; Bolden 2015).

Crystal et al. (1989) fremholder at det ikke er så enkelt for andre som ikke har vært til stede under intervjuet å forstå alt som har blitt sagt, eller ha innsikt i annen informasjon som kan ha hatt innvirkning på resultatene. Av samme grunn hevder de at det er fordelaktig at transkriberingen gjennomføres så fort som det lar seg gjøre etter at intervjuet er avsluttet. Da er materialet ferskest representert i minnet, og det er lettere å huske hendelser som kan ha oppstått under intervjuet som kan ha påvirkning på resultatet. Crystal et al (1989) mener at det er nødvendig at den som transkriberer er trent for å gjøre dette, fordi transkripsjonen skal være nøyaktig og uomtvistelig.

Transkriberingsprosessen er som innsamling av spontantale en tidkrevende prosess, noe som er påpekt av flere (Aukland, 1979; Paul, 1979; Bailey, 2008; Bolden, 2015; Sperber et al., 2017). Derfor har det vært gjort flere forsøk med å bruke automatisk talegjenkjenning (heretter referert til som ATG), slik at taleopptak blir transkribert til skriftlig materiale via

dataprogram. Metoden er enda regnet for å være unøyaktig. ATG er blant annet ikke sensitiv nok for å transkribere forskjellige talemåter og dialekter, og den krever lydopptak av svært god kvalitet (Moore 2015; Sperber 2017; Umair et al 2022). Man mister i tillegg som forsker og kliniker den unike muligheten til å komme tett på materialet som beskrevet utenfor.

Grammatisk analyse

For å analysere det transkriberte materialet inn i profilskjemaet til LARSP valgte Crystal et al (1989) å basere seg på Quirk et al. (1972), som støtter opp om at LARSP strukturerer analysen i tre trinn: setninger og setningsledd, frasenivå og ordstruktur/morfologi. Det innebærer at LARSP konsentrerer seg om overflatestrukturer i språket, altså produsert tale, og ikke om språkets mer underliggende strukturer. I tillegg ligner modellen skolegrammatikken en har med seg fra tidligere, noe som var ment å gjøre den mer anvendelig for dem som ikke er språkforskere.

Metodisk tilnærming for utprøving av N-LARSP

Videre vil vi gå igjennom vår egen utprøving av N-LARSP, og metodene vi brukte for å gjennomføre denne. Det har vært viktig for oss å vurdere hva som kreves for å innhente informasjon for å gjøre en kartlegging ved hjelp av N-LARSP, og vi har gjennomført intervjuer og transkribert disse for ti barn. For å få holdepunkter for hva som kreves for å standardisere resultatene i profilskjemaene til N-LARSP, gjorde vi en slik analyse for 3 av barna.

Utvalg

Deltakerne i prosjektet er rekruttert fra tre barnehager, to fra bydeler rundt Bergen og en fra Bergen sentrum. Informasjon og samtykkeskjema godkjent av NSD ble sendt ut til aktuelle barnehager hvorav tre valgte å videreformidle informasjonen til aktuelle foreldre. Ti

foresatte samtykket til at barna kunne delta i prosjektet. Inklusjonskriterier var at det ikke forelå mistanke om språkvansker hos barna, og at de var mellom 4;0 og 6;6 år.

Av de ti barna var det syv jenter og tre gutter som deltok. Deltagerne i denne studien var mellom 4;4 og 6;2 år, med et gjennomsnitt på 5;5 år da opptakene ble gjort. Alle barna fullførte 30 minutter med intervju og produserte mer enn 100 ytringer hver.

Gjennomføring av intervjuer

Vi var begge til stede på alle intervjuene. Datainnsamlingen foregikk i de respektive barnehagene hvor vi fikk benytte rom som var separat fra avdelingen barna gikk på. Med unntak av to av barna så hadde alle med seg en ansatt fra barnehagen. Det var litt forskjellig om de ansatte var til stede under hele intervjuet, de fleste gikk til og fra etter at de hadde sett at barna var trygge på situasjonen.

Intervjuene tok form av en åpen samtale mellom barnet og den av oss som utførte intervjuet. Den som ikke intervjuet tok ansvar for lydopptak og tidtaking. Ved noen anledninger var vi begge involvert i samtalen. Vi byttet på hvilken rolle vi hadde under intervjuene.

I etterkant ble intervjuene transkribert. Vi brukte en transkripsjonsguide (se vedlegg 7, s. 113) som er utarbeidet av Falkenberg (2021) for å sørge for at transkripsjonene våre skulle bli så nøyaktige og tolkbare som mulig. Transkriberingen delte vi mellom oss med ett unntak. Et intervju transkriberte begge for å forsikre oss om at det var konsistens i måten vi gjenga intervjuene på, noe som viste seg å være tilfelle. Vi transkriberte ortografisk i Word. Transkripsjonene er grunnlaget for den grammatiske analysen, som ble gjort i samsvar med anbefalinger for N-LARSP (Ribu et al., 2019).

Utstyr

Vi brukte båndopptaker av type «ZOOM H1n». Vi hadde med oss forskjellige leker, kaninfigurer med klær og møbler, og forskjellige figurer av gårdsdyr. Ved to intervjuer testet vi ut brettspillet «Mitt første Alias», et spill som går ut på at man skal forklare objekter som er på forskjellige bilder uten å benevne målordet til andre deltagere, som igjen skal gjette hva som er på bildet. Ved tre intervjuer brukte vi også «PlusPlus»- klosser som tilhørte barnehagen vi intervjuet i.

Resultater av utprøvingen av N-LARSP

Innsamling av spontan tale

Med hensyn til tidsbruk så opplevde vi at 30 minutter ikke var lengre enn at barna håndterte det. Syv av ti barn uttrykte at de ønsket å fortsette etter at intervjuet var ferdig. Alle intervjuene varte lenge nok til at vi fikk 100 ytringer.

Vi testet ut forskjellige leker for å se hva som engasjerte de fleste barna. Det var litt forskjellig etter barnets alder og kjønn. Vi opplevde at de alle barna opplevde seg trygge i situasjonen, men tre var noe mer reservert. Med kun ti barn i utvalget er det ikke tilrådelig å forsøke å utlede noe mønster i disse variasjonene.

Erfaringer med transkribering

I samråd med biveileder Ingeborg Ribu startet vi transkriberingen 11 minutter ut i opptaket. Det var tilstrekkelig til å få transkribert 100 analyserbare ytringer for hvert barn.

Lydopptakene ble transkribert ortografisk i Word. Vi fulgte en transkripsjonsguide utarbeidet av Falkenberg (2020). Transkripsjonsguiden fungerte godt for vårt formål.

Transkripsjonsarbeidet er imidlertid tidkrevende. Som det fremgår av Tabell 1, brukte vi i gjennomsnitt 2 timer og 25 minutter for å få dokumentert 100 ytringer. Lengst tid brukte vi på

intervjuer hvor barnet snakket lite, da det måtte transkriberes desto mer tale fra den voksne før barnet hadde uttrykt det ønskede antall ytringer.

Tabell 1: Tidsbruk for transkribering

Intervjuobjekt	Dato for opptak	Dato for transkribering	Tidsbruk mål i aktive arbeidsminutter
Barn 1	05.12.22	06.12.22	177
Barn 2	05.12.22	07.12.22	165
Barn 3	07.12.22	09.12.22	180
Barn 4	07.12.22	09.12.22	150
Barn 5	02.02.23	04.02.23	124
Barn 6	02.02.23	05.02.23	117
Barn 7	24.03.23	25.03.23	182
Barn 8	24.03.23	27.03.23	130
Barn 9	31.03.23	01.04.23	121
Barn 10	31.03.23	03.04.23	110

Erfaringer med analyse i N-LARSP

Den grammatiske analysen krevde mye forarbeid i form av repetisjon av grammatikk, grammatisk analyse samt veiledning fra hovedveileder og biveilder.

Crystal et al. (1989) beskriver at man starter analyseprosessen i LARSP med å søke gjennomgå transkripsjonen i flere omganger. Vi startet med å notere analysebare og uanalyserbare ytringer. Deretter så vi på setningsstruktur, frasestruktur og ordstruktur. For å organisere dette er det gunstig å notere i et skjema som er en forenklet versjon av LARSP.

Fig. #: Eksempel på utdrag fra analyseskjemaet, en forenklet for N-LARSP skjemaet.

	Ytring	Uanalyserbar	Setningsstruktur	Frasestruktur	Morfologi
1	Jeg er storesøsteren		SVO	Pers.pron; Kopula;	Pres. Def.sg.

I skjemaet skrives først ytringene ordrett, deretter noteres setningsstrukturen. I N-LARSP identifiserer man Subjekt, Verbal, Objekt, Adverbial, Hjelpesverb Konjunksjon, Subjunksjon, Koordinasjon, Relativsetning, Utbrytning, Underordning og Høyre dislokasjon.

Videre identifiserer man frasestrukturene. I N-LARSP er dette nomenfraser, altså substantiv som hører til en ordgruppe. Disse kan enten være substantiv (N) saman med eiendomspronomen ([+Poss]) eller uten [-Poss], Personlig Pronomen, Kopula, Vaux+V (Hjelpesverb + Verb), Inversjon.

Etter frasestruktur ser man på ordstrukturen. I N-LARSP er dette hvordan ordene bøyes. Bøying av substantiv i bestemte former skal noteres, og bestemt entall blir forkortet til def.sg. (Definite singular). Verb noteres i hvilken tid de blir bøyd i, som presens, preteritum og perfektum partisipp. Innen ordstruktur noteres også sammensetning av ord, altså at barnet produserer ett ord som er satt sammen av to ord.

Etter at vi hadde analysert transkripsjonene, telte vi opp resultatene og noterte dem i N-LARSP skjemaet.

Vi gjennomførte analyser og skjemautfylling av tre transkripsjoner. En av disse transkripsjonene var fra et barn som var 4;4 år, og dermed på nivå 6. De to andre var henholdsvis 5;6 og 5;10 år og hørte til nivå 7.

Arbeidet med analysene var en kompleks prosess, da det ofte oppstod grammatiske strukturer i ytringer som ikke nødvendigvis passet inn i den foreløpige versjonen av N-LARSP. N-LARSP er fremdeles under utvikling, og dermed kan man møte på strukturer som ikke er representert her. Selv om man altså kan bruke litteraturen herfra som en rettesnor for eget arbeid, er man likevel avhengig av å kunne analysere strukturer som ikke passer inn i eksempler. Dermed krevde analyseprosessen mye undersøkelser av grammatikk underveis for å kunne utforme en korrekt analyse.

Analyseringsprosessen var tidkrevende, og registrering av tidsbruk per analyse fra start til ferdig utfylt skjema viser et gjennomsnitt av total arbeidstid på 6,25 timer per analyse. Her må man selvsagt ta i betraktning at lite tidligere kunnskap om lingvistikk spiller inn.

Tabell 2: Tidsbruk ved analyse og utfylling av profilskjema for N-LARSP

Transkripsjon	Antall ytringer analysert	Tidsbruk målt i aktive arbeidstimer
«Anne	100	5
«Line»	100	7,5
«Fredrik»	100	6,25

Resultater

Som tidligere nevnt ble tre barn kartlagt med N-LARSP. Videre vil vi presentere en kort og generell oppsummering av det vi fant etter analyse og innføring i profilskjema for hvert barn.

Barn 1:

Barn 1 er en jente på 4;4 år ved kartleggingstidspunktet. Dermed hører hun til nivå 6. Hun brukte strukturer fra alle nivåer, inkludert nivå 7. Når det gjelder setningsstruktur brukte hun strukturen SVO flest ganger. En annen struktur i helsetninger som ikke stod i skjemaet var brukt syv ganger. Dette var strukturen SVAuxVO. Denne ble for eksempel brukt i setningene «du kan lage tomat» og «jeg kan gjøre det».

Hun brukte åtte spørresetninger, hvorav tre var mer komplekse strukturer enn det skjemaet inneholder.

En struktur for spørresetninger som derimot finnes i skjemaet var VAuxSVX. Denne fant vi eksempelvis i ytringen «Skal jeg hjelpe deg?».

Når det gjelder frasestruktur brukte Barn 1 NP [-Poss] fire ganger, mens NP [+Poss] på nivå ble brukt 1 gang. Den frasen som ble brukt mest var personlig pronomen, den brukte hun 84 ganger i 100 ytringer.

På ordnivå brukte hun strukturer fra samtlige nivå, og den mest brukte strukturen var verb som ble bøydd i presens. Hun brukte i tillegg preteritumsbøyning 29 ganger, og perfektum partisipp fire ganger. Et eksempel på det siste er «han hadde spist altfor masse snop.»

Barn 1 brukte også sammensetninger, som for eksempel «kjempesulten» og «sommerfuglplaster».

Barn 2:

Barn 2 er en jente som var 5;6 år under kartleggingen, og dermed er hun på nivå 7. Hun brukte en bydesetning, og det ble brukt i ytringen «se på hun». Innen helsetninger var det SVO hun brukte oftest, den ble brukt ti ganger. Den setningsstrukturen hun brukte nest

flest ganger var SVAuxVAdv, som ble brukt fire ganger. Denne er mer kompleks enn ytringene i skjemaet, og ble kategorisert som rest. Et eksempel på en ytring med denne strukturen er «jeg vil ri på hesten.»

På frasenivå brukte hun samtlige strukturer. Inversjon var en struktur hun brukte mange ganger. Eksempelvis i ytringen «og nå blir de helt ville». Hun har også flere NP-fraser, syv [-poss] og ni [+poss]. Den mest brukte strukturen på frasenivå var personlig pronomeren.

På ordnivå bøyde hun substantiv både i bestemt entall og bestemt flertall. Når det gjelder verbbøying bøyde hun i presens, preteritum, samt perfektum partisipp. Hun hadde ti sammensetninger på ordnivå. Eksempler på dette er ordene «galoppererlyd», «rampegutten» og «desemberdag».

Barn 3:

Barn 3 er en gutt som var 5;10 år på kartleggingstidspunktet. Han hører dermed til innunder nivå 7.

Han brukte ingen bydesetninger, men brukte de fleste av strukturene for helsetninger. Den han brukte mest var SVO, i likhet med både Barn 1 og Barn 2. Han brukte koordinasjon fem ganger. Et eksempel på dette er «jeg tror det var før jul eller etter jul».

En av setningsstrukturene han brukte mest var mer kompleks enn strukturene i N-LARSP skjemaet. Denne strukturen var SVAuxVO. Et eksempel på en slik ytring er «pappa har tatt vekk støttehjulene mine.»

På frasenivå brukte han samtlige strukturer nevnt i N-LARSP-skjemaet. Han hadde seks ytringer som inneholdt strukturen inversjon. Et eksempel på dette er ytringen «og så

tygger den blader med munnen». Han brukte også NP[-poss] ni ganger, og NP [+poss] ti ganger.

På ordnivå brukte han de grammatiske strukturene som skjemaet oppgir. Her brukte han i tillegg bestemt flertall for å bøye substantiver, noe som ikke er oppgitt i skjemaet og dermed ble notert som en restkategori.

Diskusjon

Vi har erfart at metodene som brukes i N-LARSP er veldig tidkrevende, noe som understøttes av litteraturen. Selve datainnsamlingen tar 30 minutter, men det mest tidkrevende gjenstår, både med transkripsjon og analyse. Spesielt analysen krevde mye støtte fra veileder. Vi opplevde at transkripsjonen ble lettere å gjennomføre etter hvert. Med mer erfaring ville nok analysen gått lettere også, men det er likevel en prosedyre som må ta mye tid.

I litteraturen diskuteres det hvordan man kan gjøre det mer attraktivt for logopeders å bruke analyser av spontantale i sin arbeidshverdag. En løsning er å få ned tidsbruken ved å finne ut hvor mye taleopptak man faktisk trenger for å kunne få et representativt bilde av et barns språk (Klatte et al., 2022). Dette viser seg å ikke være så lett. Som Heilmann et al. (2010) påpeker er det stor uenighet blant forskere om hvor mye som er nok. De operer med langt kortere språkprøver enn hva som er tilfelle i LARSP. Likevel poengterer disse at det er gjort for lite forskning til at det er forsvarlig å fravike fra tradisjonelle anbefalinger om å sørge for 50 til 100 ytringer.

Dette forsterkes av Tommerdahl og Kilpatrick (2014) som hevder at selv det å samle inn så mye som 200 ytringer i spontantale ikke nødvendigvis gir et realistisk bilde av et barns språk, og de mener at 100 til 150 ytringer er påkrevet. Det vil derfor ikke være tilrådelig å

kutte ned på tiden man bruker i denne delen av N-LARSP uten å gå på bekostning av validiteten.

I litteraturen foreslås det at andre enn en kliniker eller forsker kan ta opp intervjuet slik at det blir mindre ressurskrevende, og fordi barnet da ikke blir påvirket av at det er en fremmed person som er til stede (Crystal et al., 1989; Bornstein et al., 2013). Dette er foreslått å være en forelder eller en annen person som er nær barnet. Det er et interessant perspektiv fordi det vil frigjøre mye ressurser hos klinikerens, og barnet vil være i sine naturlige omgivelser uten påvirkning fra andre som det ikke kjenner, noe som igjen vil øke den økologiske validiteten og gi et mer representativt bilde av talespråket. Det er i tilfelle en innvending som også rammer utprøvingen vi gjorde av N-LARSP.

Vi vil likevel understreke betydningen av at kliniker har nærhet til opptakssituasjonen for å få med seg hendelser som også kan påvirke resultatet. Det bør derfor undersøkes nærmere om det kan være et alternativ å ta opp intervjuene på video, men hvor det må tas i betraktning at vissheten om at man blir filmet også kan påvirke atferden til både forelder og barn. Det er derfor ingen åpenbare snarveier til å spare tid på intervjuer uten å true validiteten av datainnsamlingen.

Uansett hvor lang tid man bruker på et opptak, vil dette være et øyeblikksbilde av barnets språk. Barnet kan være påvirket av forhold og dagsform som gjør at det presterer mindre enn hva det egentlig kan. Skal man unngå slike forstyrrende variabler, må man ta flere opptak av barnet på ulike tidspunkt. Dette vil kreve mer av både barnet og klinikerens, og være enda mer ressurskrevende, både tidsmessig og økonomisk. Dette spørsmålet om validitet ved bruk av øyeblikksbilder er en utfordring som ikke bare rammer N-LARSP, men også andre kartleggingsverktøy.

Transkriberingsprosessen er også tidkrevende. I prinsippet ville prosessen blitt mindre ressurskrevende for klinikerne dersom transkriberingen kunne overlates til andre. Vi opplevde imidlertid at jobben med transkripsjonene gjorde at vi fikk en mer helhetlig forståelse av intervjuene vi hadde vært med på. Dette var en nærhet vi ikke i samme grad opplevde da den andre av oss hadde transkribert, selv om begge var med på intervjuene. Dette understøttes av litteraturen, hvor anbefalingen om at intervjuer også transkriberes er ganske entydig. Den samme avveiningen vil man også måtte gjøre i fremtiden om ATG-teknologien skulle vise seg å bli mer pålitelig. Det er derfor ikke åpenbart at det er mulig å gjøre transkripsjonsarbeidet mindre tidkrevende.

Analysedelen av N-LARSP var den vi opplevde som mest komplisert og tidkrevende å gjennomføre. Vi har som tidligere nevnt lite grammatisk kompetanse. Det gjorde at vi brukte mye tid og trengte mye veiledning. Lite tro på egne evner er noe av det logopedene som var deltagere i Klatte et al. (2022) sitt prosjekt oppga som en hovedårsak til at de ikke brukte analyse av spontantale som metode for kartlegging av barns språk.

Crystal et al (1989) vektla å gjøre analysemetoden så enkel som mulig også for de som hadde skolegrammatikk som eneste kompetanse for grammatisk analyse. Likevel er det ikke til å komme fra at LARSP er og blir et verktøy som bygger på lingvistikk, og dermed krever kjennskap til grammatikken i det norske språket utover vanlig skolegrammatikk. En rask gjennomgang av studieprogrammene ved de forskjellige logopedutdanningene i Norge viser at det er store forskjeller i hvordan studiestedene vekter lingvistikk. Ved to av studiestedene er bachelor i språkvitenskap heller ikke nevnt som grunnlag for opptak til logopedutdanningen. Logopeder med utdanning fra Norge vil derfor ha forskjellig bakgrunn i lingvistikk når de går ut i arbeidslivet, og dermed ulike forutsetninger for å anvende N-LARSP.

Selv om vi ser at det å skulle implementere N-LARSP som et kartleggingsverktøy til vanlig bruk blant logopedier i Norge absolutt har sine utfordringer, er vi også blitt oppmerksomme på at verktøyet er ganske unikt i norsk sammenheng. Det er per i dag det eneste verktøyet som undersøker spontantale hos barn. Det gir en nyttig innfallsvinkel til kartlegging av språkvansker, fordi det systematisk analyserer det enkelte barns språk ved å vise hvor det er grammatiske utfordringer.

Etter hvert som N-LARSP får et større korpus, får man også et bredere grunnlag for å sammenligne barnets ekspressive tale med andre barn. I tillegg gjør anvendelse av spontantale at verktøyet har høy økologisk validitet.

Vi mener dessuten at det er en styrke ved LARSP at det gjør det mulig å vurdere hvilket nivå barnet er på, hvor det skulle ha vært, og hva som mangler for å få det dit. Det gjør det til et godt hjelpemiddel for å definere mål som man skal søke å oppnå med behandling for språkforstyrrelser. Dette er et aspekt ved N-LARSP som vi håper å se mer forskning på i fremtiden.

Bruk av N-LARSP fordrer kjennskap til grammatikk i det norske språket og til transkribering. Samtidig bygger verktøyet en bro mellom lite grammatisk kunnskap hos logopedier og det lingvistiske kunnskapsfeltet. Dette er nyttig av flere grunner. En fordel er at man på en mer systematisk måte vurderer barns grammatikk enn om man selv skal lytte og analysere barns tale mens de snakker. Å ha kunnskap til grammatisk utvikling er viktig for en logoped for å kunne få en best mulig oversikt over hva det er som er de spesifikke utfordringene hos et individ med språkvansker.

Vår påstand er at derfor at ved siden av at verktøyet tilbyr en systematisk tilnærming til grammatiske utfordringer, er det også en fordel at bruk av verktøyet gjør at man nærmest automatisk oppdaterer egen grammatisk kompetanse. Men selv om vi mener at N-LARSP vil

gi en svært nyttig innfallsvinkel til en helhetlig logopedisk vurdering av språkforstyrrelser, er det vår oppfatning at det vil kreves særskilt opplæring for at det skal være realistisk å implementere N-LARSP som et kartleggingsverktøy som logopeder velger å bruke.

Vår egen bruk av N-LARSP på tre barn gjenspeilet at et inklusjonskriterie var at barna skulle ha aldersadekvat språkutvikling. Vi fant at alle tre barna brukte grammatiske strukturer på samtlige nivå ut fra det alderen skulle tilsi. Mange av strukturene de brukte var også mer komplekse enn det som var representert i N-LARSP skjemaet.

Generelt fikk man et godt innblikk i hvilke grammatiske strukturer barna behersket og brukte. Analysen og profilskjemaet presenterte viktig kunnskap om barnas språklige utvikling innenfor grammatikk.

Med tanke på at resultatene våre bygger på to logopedstudenters erfaring og et utvalg som bestod av tre barn, kan det ikke trekkes bastante slutninger om resultatet. Likevel så er funnene i litteraturen så entydige også sammenlignet med våre erfaringer at det er grunn til å anta at dette er nokså representativt.

Konklusjon

N-LARSP er et svært nyttig tilskudd som kartleggingsverktøy i utredning av språkvansker. Man får nytte av at man bruke en annen metodisk tilnærming enn det de fleste kartleggingsverktøy bruke per i dag. Likevel ser vi at høy tidsbruk og manglende kompetanse kan føre til at det blir komplisert for mange logopeder å ta det i bruk. Videre forskning trengs for å kunne løse disse utfordringene.

¹ LARSP er akronym for Language Assessment Remediation Screening Procedure

Referanseliste

- Auckland, M. J. L. (1979). The Audiology Unit, Reading: A preschool group. I *Working with LARSP* (s. 194–213). Edward Arnold.
- Bailey, J. (2008). First steps in qualitative data analysis: Transcribing. *Family Practice*, 25(2), 127–131. <https://doi.org/10.1093/fampra/cmn003>
- Bloom, L. & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. Wiley.
- Bolden, G. B. (2015). Transcribing as Research: “Manual” Transcription and Conversation Analysis. *Research on Language and Social Interaction*, 48(3), 276–280. <https://doi.org/10.1080/08351813.2015.1058603>
- Bornstein, M. H., Painter, K. M., & Park, J. (2002). Naturalistic language sampling in typically developing children. *Journal of Child Language*, 29(3), 687–699. <https://doi.org/10.1017/S030500090200524X>
- Costanza-Smith, A. (2010). The Clinical Utility of Language Samples. *Perspectives on Language Learning and Education*, 17(1), 9–15. <https://doi.org/10.1044/lle17.1.9>
- Crystal, D. (2012). On the Origin of LARSPecies. I *Assessing Grammar: The Languages of LARSP* (s. 4–11). Multilingual Matters.
- Crystal, D., & Fletcher, P. (1979). Profile Analysis of Language Disability. I *Individual Differences in Language Ability and Language Behavior* (s. 167–188). Academic Press, Inc.
- Crystal, D., Fletcher, P., & Garman, M. (1976). *The grammatical analysis of language disability: A procedure for assessment and remediation*. Edward Arnold.
- Crystal, D., Fletcher, P. and Garman, M. (1989), *Grammatical Analysis of Language Disability - 2nd Edition*. London: Cole and Whurr

- Dubois, P., St-Pierre, M.-C., Desmarais, C., & Guay, F. (2020). Young Adults With Developmental Language Disorder: A Systematic Review of Education, Employment, and Independent Living Outcomes. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 63*(11), 3786–3800. https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-20-00127
- Evans, J. L., & Craig, H. K. (1992). Language Sample Collection and Analysis: Interview Compared to Freeplay Assessment Contexts. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 35*(2), 343–353. <https://doi.org/10.1044/jshr.3502.343>
- Falkenberg, E.T. (2020). LARSP som kartleggingsverktøy for norske logopeder [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo
- Frizelle, P., McKean, C., Eadie, P., Ebbels, S., Fricke, S., Justice, L. M., Kunnari, S., Leitão, S., Morgan, A. T., Munro, N., Murphy, C., Storkel, H. L., & Van Horne, A. O. (2023). Editorial Perspective: Maximising the benefits of intervention research for children and young people with developmental language disorder (DLD) – a call for international consensus on standards of reporting in intervention studies for children with and at risk for DLD. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 64*(3), 474-479. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13694>
- Heilmann, J., Nockerts, A., & Miller, J. F. (2010). Language Sampling: Does the Length of the Transcript Matter? *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 41*(4), 393–404. [https://doi.org/10.1044/0161-1461\(2009/09-0023\)](https://doi.org/10.1044/0161-1461(2009/09-0023))
- Klatte, I. S., van Heugten, V., Zwitterlood, R., & Gerrits, E. (2022). Language Sample Analysis in Clinical Practice: Speech-Language Pathologists' Barriers, Facilitators, and Needs. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 53*(1), 1–16. https://doi.org/10.1044/2021_LSHSS-21-00026

Klee, T., Gavin, W.J. (2010) Reference data for the LARSP profile chart for 2- and 3-year-old children. Madison, WI, USA: Symposium on Research in Child Language Disorders, 5 Jun 2010.

Kristoffersen, K. E., Rygvold, A.-L., Klem, M., Valand, S. B., Asbjørnsen, A., & Næss, K.-A. (2021). *Terminologi for vansker med språk hos barn og unge- en konsensusstudie*. 3, 6–23.

MacWhinney, B., & Wagner, J. (2010). Transcribing, searching and data sharing: The CLAN software and the TalkBank data repository. *Gesprächsforschung: Online-Zeitschrift Zur Verbalen Interaktion*, 11, 154–173.

Manning, B. L., Harpole, A., Harriott, E. M., Postolowicz, K., & Norton, E. S. (2020). Taking Language Samples Home: Feasibility, Reliability, and Validity of Child Language Samples Conducted Remotely With Video Chat Versus In-Person. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 63(12), 3982–3990.
https://doi.org/10.1044/2020_JSLHR-20-00202

Moore, R. J. (2015). Automated Transcription and Conversation Analysis. *Research on Language and Social Interaction*, 48(3), 253–270.
<https://doi.org/10.1080/08351813.2015.1058600>

Overton, S., & Wren, Y. (2014). Outcome measurement using naturalistic language samples: A feasibility pilot study using language transcription software and speech and language therapy assistants. *Child Language Teaching and Therapy*, 30(2), 221–229. <https://doi.org/10.1177/0265659013519251>

Paul, E. (1979). The Nuffiels Hearing an Speech Centre. I *Working with LARSP*. Edward Arnold.

Pavelko, S. L., & Owens, R. E. (2017). Sampling Utterances and Grammatical Analysis Revised (SUGAR): New Normative Values for Language Sample Analysis

Measures. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 48(3), 197–215.

https://doi.org/10.1044/2017_LSHSS-17-0022

Ribu, I. S., Simonsen, H. G., Løver, M. A., Strand, B.-M. S., & Kristoffersen, K. E. (2019).

N-LARSP: A Developmental Language Profile for Norwegian. I M. J. Ball, P.

Fletcher, & D. Crystal (Red.), *Grammatical Profiles: Further languages of LARSP*

(s. 23–52). *Multilingual Matters*.

Sperber, M., Neubig, G., Niehues, J., Nakamura, S., & Waibel, A. (2017). Transcribing

against time. *Speech Communication*, 93, 20–30.

<https://doi.org/10.1016/j.specom.2017.07.006>

Tommerdahl, J., & Kilpatrick, C. (2013). Analysing frequency and temporal reliability of

children's morphosyntactic production in spontaneous language samples of varying lengths. *Child Language Teaching and Therapy*, 29(2), 171–183.

<https://doi.org/10.1177/0265659012459528>

Umair, M., Mertens, J. B., Albert, S., & De Ruiter, J. P. (2022). GailBot: An automatic

transcription system for Conversation Analysis. *Dialogue & Discourse*, 13(1),

63–95. <https://doi.org/10.5210/dad.2022.103>

Universitetet i Stavanger. (2022, 17. mars). *Oversikt over materiell til kartlegging og*

diagnostisering av språk. [Oversikt over materiell til kartlegging og diagnostisering av](#)

[språk | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](#)

Wiggins, S. (2017). *Discursive psychology: Theory, method, and applications*. SAGE.

Åfarli, T., & Sakshaug, L. (2006). *Grammatikk: Syntaks og morfologi med norsk i sentrum*

(1. utgave). Det norske samlaget.

Vedlegg 1: N-LARSP Profilskjema

A. <u>Uanalyserbare ytringer</u> Uforståelig Avvikende Minor						Ufullstendig Tvetydig Repetisjoner				
B. <u>Analyserbare ytringer</u> Totalt antall ytringer						MLU				
Nivå 1 0;9-1;6	N	V	Andre							
Setning		Frase		Ord						
Spørsmål		Byde- setninger	Fortellende helsetning							
Nivå 2 1;6-2;0	V Adv		AdvX NegX		NP[-Poss]		Def.Sg.			
Nivå 3 2;0-2;6	Q(x) VS(x)		Vx VO(x)		SV VO Vx SVAdv SVO SVauxV		NP[+Poss] Pers.Pron. Kopula Vaux+V		Pres. Pret. Sammensetning	
Nivå 4 2;6-3;0	VauxSVO QVS VauxSVX(Y) VauxSV(X)		Koord. Konj. Relativ Høyre dis.		Inversjon		Perf.part.			
Nivå 5 3;0-3;6	VSO		VadvV		Underordning					
Nivå 6 3;6-4;6			Utbrytning OVS							
Nivå 7 4;6 +		Diskurs				Syntaktisk forståelse				
Vokativ		Konj.		Sub.						
Rest						Rest				

Vedlegg 2: Nivåer i N-LARSP

Nivå	Alder	Typiske trekk
1	0;9-1;6	Ettordsytringer
2	1;6-2;0	Setter ord sammen både på frase og setningsnivå, NP [-Poss]
3	2;0-2;6	Flerordsytringer, mer komplekse setninger og grammatikk, kopulære verb, infintiv og bøyde verb
4	2;6-3;0	Subjunksjon, inversjon, presentasjon (det/der), høyre dislokasjon, relativsetninger, relativsetninger med adverbial,
5	3;0-3;6	VSO-spørresetninger, kombinasjon av adverbial
6	3;6-4;6	Utbrytning, topikalisering av objekt
7	4;6+	Innledende og sammenkoblende elementer

Vedlegg 3: Tabell 1

Tabell 1: Søkeordstabell for litteratursøk

	Inclusions	Exclusions
Databaser	Oria, Web of Science, PubMed, ERIC	
År fra-til	1970-2023	Før 1970
Publikasjon	Fagfelleurderte artikler	Masteroppgaver
Søkeord	LARSP, LARSP+evaluat*, sampl*AND spontan* AND speech AND child*, transkrib* AND speech AND child*	
Språk	English, norwegian	

Vedlegg 4: Deltakerliste

	Alder ved intervju tidspunkt	LARSP-nivå	Dato for samtale
Barn 1	4;4	6	05.12.22
Barn 2	4;6	6	05.12.22
Barn 3	5;6	7	07.12.22
Barn 4	5;10	7	07.12.22
Barn 5	5;11	7	02.02.23
Barn 6	5;9	7	02.02.23
Barn 7	5;3	7	24.03.23
Barn 8	5;3	7	24.03.23
Barn 9	6;2	7	31.03.23
Barn 10	6;11	7	31.03.23

Vedlegg 5: Samtykkeskjema

UNIVERSITETET I BERGEN

Vil du delta i forskningsprosjektet

"Norske barns språkutvikling: i lys av et lingvistisk kartleggingsverktøy"

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke norske barns språkutvikling. Prosjektet drives av førsteamanuensis Jan de Jong ved Institutt for biologisk og medisinsk psykologi ved Universitetet i Bergen. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Ingeborg Ribu ved OsloMet har en pågående studie som undersøker norske barns språkutvikling, da dette er et område man fremdeles vet ganske lite om. I den forbindelse er det hensiktsmessig å samle inn data fra alle deler av Norge. Vi ønsker derfor å starte innsamling av taleprøver fra barn i førskolealder her i Bergen.

I dette prosjektet skal vi undersøke barns språkutvikling ved hjelp av analyser av spontantale. Masterstudenter i logopedi vil delta i datainnsamlingen, og skrive masteroppgaver om det innsamlede materialet.

Målgruppen for prosjektet er barn mellom 4 og 6 år med norsk som førstespråk. Vi planlegger å inkludere ca. 25 barn i dette prosjektet. Først og fremst er målet å prøve ut innsamling av spontantaledata fra barn.

Det innsamlede materialet kan også bli brukt i undervisning, i tillegg til at det kan bli brukt i videre forskning på et senere tidspunkt, for eksempel som den tidligere nevnte studien ved OsloMet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Bergen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får barnet ditt/du spørsmål om å delta?

I dette prosjektet har vi kontaktet en del barnehager i bergensområdet, og du får denne henvendelsen fordi ditt barn går i en av disse barnehagene.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å la barnet ditt delta vil vi møte det i løpet av barnehagedagen. Vi ønsker å samle inn opptak av spontantale. Dette vil bli gjort av andreårsstudenter ved masterstudiet i logopedi. De vil snakke med barnet ditt mens det får leke med noe, fortelle om et bilde, eller om en bildebok. Denne samtalen vil bli tatt opp på bånd. Til sammen vil dette ta ca. 15-30 minutter.

I prosjektet vil vi i tillegg innhente og registrere opplysninger om barnet ditt. Vi trenger å få vite barnets fødselsdato, samt kontaktinformasjon til deg som foresatt.

Vi forventer at barnet ditt skal synes det er hyggelig å snakke med studentene. De fleste barn synes det er morsomt å få være med. Vi vil samtidig være oppmerksomme på om noen av barna skulle gi uttrykk for uvilje, eller ubehag i situasjonen. Hvis ikke dette kan rettes med enkle grep vil innsamlingen av taledata avsluttes.

Hensikten med prosjektet er ikke å utrede eller diagnostisere språkvansker. Vi vil heller ikke kunne gi personlig tilbakemelding eller veiledning knyttet til barnets språkutvikling.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å la barnet ditt delta, kan du når som helst trekke samtykket ditt tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om barnet og deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for barnet eller deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke samtykket.

Dersom du trekker barnet ditt og deg fra prosjektet, kan du kreve å få slettet innsamlede prøver og opplysninger, med mindre opplysningene allerede er inngått i analyser eller brukt i vitenskapelige publikasjoner. Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte Jan de Jong, Jan.Jong@uib.no.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om barnet ditt og deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Du har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om barnet ditt og rett til å få korrigeret eventuelle feil i de opplysningene som er registrert. Du har også rett til å få innsyn i sikkerhetstiltakene ved behandling av opplysningene.

Alle opplysningene vil bli behandlet *uten* navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjenningse opplysninger. En kode knytter barnet ditt til sine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun Jan de Jong som har tilgang til denne listen. Prosjektgruppen for øvrig, inkludert masterstudenter i logopedi, vil ha tilgang til lydfilene, samt aidentifiserte data.

Alt skriftlig materiale fra studien vil kun lagres med kode. I den grad navn nevnes i materialet vil dette bli erstattet med et tilfeldig navn. Selve lydfilene vil bli lagret på SAFE, en område utviklet av IT-avdelingen ved UiB for sikker behandling av sensitive personopplysninger i forskning, og filen vil også være beskyttet med et ekstra passord. Ettersom lydfilene er det viktigste forskningsmaterialet i denne typen studie, vil både studenter og forskere trenge tilgang til disse fram til de er grundig transkribert og kontrollert. Lydfilene vil bli slettet ved prosjektslutt.

Data fra denne studien kan bli brukt i et større prosjekt med tilsvarende formål som dette på et senere tidspunkt. Data fra prosjektet kan også bli brukt i undervisningssammenheng, men da kun i anonymisert form.

Ved å delta i prosjektet, samtykker du også til at anonymiserte utskrifter av taleprøvene som innhentes kan overføres til utlandet som ledd i forskningssamarbeid og publisering. Disse utskriftene vil kun merkes med alder og kjønn på barnet, eventuelt med et fiktivt gutte- eller jentenavn.

Koden som knytter barnet ditt til sine personidentifiserbare opplysninger vil ikke bli utlevert. Enkeltbarn vil heller ikke kunne identifiseres i eventuelle masteroppgaver eller publikasjoner, men enkelttekstempler kan bli gjengitt i anonymisert form.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 30.6.2023. Ved prosjektslutt vil lydfilene slettes sammen med eventuell kontaktinformasjon, og alt skriftlig materiale vil anonymiseres. Transkribert materiale vil da kun være beskrevet med et fiktivt navn, samt barnets alder ved datainnsamling.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Etter ny personopplysningslov har dataansvarlig Universitetet i Bergen og prosjektleder Jan de Jong et selvstendig ansvar for å sikre at behandlingen av dine opplysninger har et lovlig grunnlag. Dette prosjektet har rettslig grunnlag i EUs personvernforordning artikkel 6 nr. 1a og artikkel 9 nr. 2a og ditt samtykke.

Du har rett til å klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Bergen ved Jan de Jong, Jan.Jong@uib.no, 55 58 62 87

Dersom du ønsker at barnet ditt skal delta i studien kan du fylle ut samtykkeskjemaet nedenfor, og returnere det til *[barnehagen/skolen/forskerne]* innen *[dato]*.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Jan de Jong

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Norske barns språkutvikling", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til at barnet mitt/jeg:

deltar i innsamling av spontantedata

Barnets navn:(Bokstaver)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 30.6.2023

(Signert av foresatt, dato)

Vedlegg 6: Infoskriv til barn

Norske barns språk

Til de foresatte: Denne teksten kan du som foresatt benytte som hjelp når du skal forberede barnet på hva det skal være med på. Prosjektmedarbeiderne vil hele tiden være oppmerksomme på om barnet synes det er greit å være med, og vil avbryte datainnsamlingen dersom barnet gir uttrykk for motstand eller ubehag.

HVORFOR BLIR DU SPURT OM Å VÆRE MED?

Forskerne trenger å vite mer om hvordan barn i Norge lærer språk. Hvis de får vite mer om dette kan de kanskje hjelpe barn som synes det er vanskelig å lære språk, og finne ut hvem som trenger litt ekstra hjelp fra de voksne. De spør deg om å hjelpe oss med å prøve ut måten de skal samle inn språkprøver på. Da kan de være sikre på at de gjør det på en måte som er bra for barna, og som hjelper dem til å få vite det de trenger.

HVA VIL SKJE DERSOM DU DELTAR?

Det kommer til å komme noen til barnehagen som skal snakke med deg, og ta opp lyden. Du får kanskje leke med noe, eller se på et bilde eller en bok. Forskerne vil bare at du skal prate helt som vanlig, slik at de får vite hvordan du prater. Det er mange andre barn i barnehagen som også skal være med.

HVA VIL SKJE DERSOM DU IKKE DELTAR

Hvis du ikke har lyst til å være med likevel kan du bare gi beskjed til den du snakker med eller til noen av de voksne i barnehagen.

Vedlegg 7: Transkripsjonsguide

Hentet fra Falkenberg (2020)

Ytring:

1. fullstendig grammatisk struktur og/eller
2. intonasjon

Alle ord markeres med liten bokstav, unntatt egennavn

Gjentakelse og reformulering:

Gjentakelse av enkeltord: [/]

Flere enkeltord: og [/] og [/] så

Gjentakelse av flere ord: <den der> [/] den der er

Gjentakelse av flere ord men med noe endring: <jeg vil> [//] jeg ville ha en

Fullstendig reformulering: <vi gikk ut> [///] i morgen har jeg bursdag

Feil:

Feil som skal kodes er morfologiske og syntaktiske feil.

Morfologiske: bøyingsfeil

Syntaktiske: Ordstillingsfeil og utelatelse av ord

Bøyingsfeil: Skrives slik som barnet sier ordet, deretter skrives den rette formen i klamme

Kodes som [*m]

Eksempel: Hun gidde [: ga] [*m] meg en gåve

Syntaktiske feil:

Utelatelse av ord markeres med et 0-symbol

Eks: CHI: det 0er min bil (er blir utelatt)

Feil setningsoppbygging:

Synaktiske feil markeres med [+gram] etter setningen

Eks: jeg mat lager [+gram]

Pauser:

(.) dersom taleren tar pause midt i en ytring

(..) for medium pause

(...) for lang pause

Ytring som ikke avsluttes eller blir avbrutt:

Ytring som ikke avsluttes: +...

Ytring med form som et spørsmål som ikke avsluttes: +...?

Ytring som avbrytes av en annen taler: +/.

Ytring med form som et spørsmål som blir avbrutt av en annen taler: +/?

Ytring der taleren avbryter seg selv: +//

Ytring med form som et spørsmål der taleren avbryter seg selv: +//?

Synging:

Litt synging markeres med @si

Mye synging kan skrives i kommentarlinjen

Onomatopoetikon markeres med @o

Eks: voff@o

Interjeksjonsliste:

- ee@i (nøling - uansett lengde på een)
- eh@i (avstandsindikerende) ? Vi forstår ikke når denne skulle bli nødvendig, men vi lar den bare stå inntil videre i tilfelle vi skulle få bruk for den...
- ehe@i ("Jeg forstår", bekreftende - to stavelser)
- em@i (nøling)
- heh@i (imponert)
- hm@i (spørrende, undrende. I Bokmålsordboka betyr dette kremting)
- m@i ("nam", uttrykk for at noe smaker/spises)
- mm@i (benektende - to stavelser)
- mhm@i ("Jeg forstår", bekreftende - to stavelser)
- å (utrop - uansett lengde - finnes i Bokmålsordboka)
- aha (uttrykk for overraskelse - finnes i Bokmålsordboka)
- huff (klagende som i: huff så mye mas - finnes i Bokmålsordboka)
- hæ (hva sa du? - finnes i Bokmålsordboka)
- jaha (forsterkende "ja" - finnes i Bokmålsordboka)
- næ@i (overraska, undrende)
- nja (tvilende - finnes i Bokmålsordboka)
- næhei@i (forsterkende "nei")
- ops@i (oi da)
- u@i (imponert)
- ææ@i (konstaterende - to stavelser)
- åå@i ("pass på" - to stavelser)
- åja@i (overraska)
- tada@i(som i voila, se her, så bra det ble)
- ja(finnes i Bokmålsordboka)
- nei(finnes i Bokmålsordboka) 86
- oi(overraska, finnes i Bokmålsordboka)
- je@i (utrop som uttrykker glede, noe som er bra)
- væ@i (utrop som uttrykker overraskelse).
- joda@i (si seg enig)

Uforståelige ord: xxx

Kommentarer til teksten: Markeres med %com:

Interjeksjoner som står i ordboka trenger ikke markeres med @i

Vedlegg 8: N-LARSP profilskjema for Anne

Navn: "Anne"		Alder: 4;4	
Fødselsdato: X		Behandler: X	
Opptaksdato:		Kommentarer:	
A. Uanalyserbare ytringer			
Uforståelige:		Ufullstendige:	
Avvikende:		Tvetydige:	
Minor:		Repetisjoner:	
B. Analyserbare ytringer			
Ytringer totalt: 100		MLU:	
Nivå 1. 1;0-1;6	N	V	Andre
	Setning		Frase
	Spørresetning	bydesetning	fort. Helsetning
Nivå 2. 1;6-2;0	V	Adv	AdvX NegX 2
Nivå 3. 2;0-2;6	Q(X) VS(X)	VX VO(X) 2	SV ² VO ¹ VX' SVO ²⁹ SVAdv ⁸ SVauxV
Nivå 4. 2;6-3;0	VauxSV(O) 1 QVS 1 VauxSVX(Y) VauxSV(X)		Koord. 4 Konj. Relativ 1 Høyre dis. Inversjon 9 Perf.part 4
Nivå 5. 3;0-3;6	VSO	VadvAdv	Underordning 3
Nivå 6. 3;6-4;6			Utbrytning 0 OVS 4
Nivå 7. 4;6+	Diskurs		syntaktisk forståelse
	Innledere		
	Vok.	Konj. Sub.	
		6	
	Rest QVAuxVOAdv: 1 SVNegO: 3 AdvVSAAdv: 1		Rest Adj + N: 3 Prep N: 8
	advVSAadvVAdv: 1 AdvVSV: 1 VNegS: 1 QVAuxSV: 1 SVAuxVO: 7 Konj. AdvVSOAdv: 1		Object topification: 1 Prep + pers. pron: 1 Pers. pron + VauxV: 1

Vedlegg 9: N-LARSP Profilskjema for Line

Navn: "Line"		Alder: 5;6	
Fødselsdato: X		Behandler:	
Opptaksdato:		Kommentarer:	
A. Uanalyserbare ytringer			
Uforståelige:		Ufullstendige:	
Avvikende:		Tvetydige:	
Minor:		Repetisjoner:	
B. Analyserbare ytringer			
Ytringer totalt: 100		MLU:	
Nivå 1. 1;0-1;6	N	V	Andre
	Setning		Frase
	Spørresetning	bydesetning	Ord
		Adv	fort. Helsetning
Nivå 2. 1;6-2;0	V	AdvX	NegX
			NP [-Poss] 7
Nivå 3. 2;0-2;6	Q(X)	VS(X) 1	VX 1 VO(X)
			SV 1 VO VX SVO 10 SVAdv 2 SVauxV 1
			NP [+Poss] 9 Pres 72 Pret 68 Pers.pron 111 Sammensetning Kopula 22 10 Vaux+V 21
Nivå 4. 2;6-3;0	VauxSV(O) QVS		Koord. 10 Konj. 24
	VauxSVX(Y) VauxSV(X)		Relativ 6 Høyre dis. 19
Nivå 5. 3;0-3;6	VSO	VadvAdv	Underordning 1
Nivå 6. 3;6-4;6			Utbrytning 2
			OVS
	Diskurs		syntaktisk forståelse
	Innledere		Wpazaz
	Vok.	Konj.	
		Sub.	
Nivå 7. 4;6 +		34	5
	Rest VSOAdv: 1 SVauxVadv: 4	Rest NPpossN: 2	Def.pl: 4 Indef.pl: 2

QVS OAdv: 1

Vedlegg 10: N-LARSP Profilskjema for Fredrik

Navn: "Fredrik"		Alder: 5,10	
Fødselsdato:		Behandler:	
Opptaksdato:		Kommentarer:	
A. Uanalyserbare ytringer			
Uforståelige:		Ufullstendige:	
Avvikende:		Tvetydige:	
Minor:		Repetisjoner:	
B. Analyserbare ytringer			
Ytringer totalt: 100		MLU:	
Nivå 1.	N	V	Andre
1;0-1;6			
	Setning		Frase
	Spørresetning	bydesetning	Ord
		fort. Helsetning	
Nivå 2.	V	Adv	NP [-Poss]
1;6-2;0		AdvX	9
		NegX	Def.sg 20
Nivå 3.	Q(X)	VX	NP [+Poss] 10
2;0-2;6	VS(X) 2	VO(X)	Pers.pron 72
		SV 3	Kopula 26
		VX	Vaux+V 12
		VO 1	
		SVO 18	
		SVAdv 7	
		SVauxV 2	
Nivå 4.	VauxSV(O)		Koord. 5
2;6-3;0	QVS		Konj. 2
	VauxSVX(Y)		Relativ
	VauxSV(X)		Høyre dis. 1
			Inversjon
			11
Nivå 5.	VSO	VadvAdv	Underordning
3;0-3;6			
Nivå 6.			Utbrytning 6
3;6-4;6			OVS 1
	Diskurs		syntaktisk forståelse
	Innledere		
	Vok.	Konj.	
		Sub.	
Nivå 7.		15	6
4;6+			
	Rest		Rest
	SVAdvXVO: 7		Prep N: 24
	SVAdvXVOAdv: 2		Def. pl.: 6

AdvVSO: 4

VKonj. 0: 1

AdvSVO: 1

Vedlegg 11: Godkjenning fra NSD

Vurdering

Referansenummer

418124

Type

Standard

Dato

17.10.2022

Prosjektittel

Analyse av barnespråk med LARSP-metoden

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Institutt for biologisk og medisinsk psykologi

Prosjektansvarlig

Jan de Jong

Student

Synnøve Heum

Prosjektperiode

01.08.2022 - 01.08.2023

Kategorier personopplysninger

- Alminnelige

Rettslig grunnlag

- Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene kan starte så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det rettslige grunnlaget gjelder til 01.08.2023.

Meldeskjema**Kommentar**

OM VURDERINGEN Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket. Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg. Prosjektet er vurdert av Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) i vedtak av 13.10.2022 (deres referanse 521338). REK vurderer at studien framstår som forskning, men ikke som medisinsk eller helsefaglig forskning. Prosjektet er følgelig ikke omfattet av helseforskningslovens saklige virkeområde, jf. helseforskningslovens §§ 2. Prosjektet vil derfor bli gjennomført og publisert uten godkjenning fra REK.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG Det er obligatorisk for studenter å dele meldeskjemaet med prosjektansvarlig (veileder). Det gjøres ved å trykke på "Del prosjekt" i meldeskjemaet. Om prosjektansvarlig ikke svarer på invitasjonen innen en uke må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem till 8.2023.

LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20). Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32). Ved bruk av databehandler

(spørreskjemaleverandør, skylagring, videosamtale o.l.) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med. For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Lisa Lie Bjordal

Lykke til med prosjektet!
